

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

ע"פ 1361/10
ע"פ 1477/10
ע"פ 1495/10
ע"פ 1518/10
ע"פ 1528/10
ע"פ 1663/10

בפני :
 כבוד השופט א' רובינשטיין
 כבוד השופט ס' גובראן
 כבוד השופט י' דנציגר

המערערת בע"פ [1361/10](#)
 והמשיבה בע"פ [1477/10](#) ;
 1495/10 ; 1518/10 ; 1528/10 ;
 1663/10

מדינת ישראל

נ ג ד

המערער בע"פ [1477/10](#)
 והמשיב 1 בע"פ [1361/10](#) :
 המערער בע"פ [1495/10](#)
 והמשיב 2 בע"פ [1361/10](#) :
 המערער בע"פ [1518/10](#) :
 המערער בע"פ [1528/10](#) :
 המערער בע"פ [1663/10](#) :

1. יניב זגורי

2. יוסי בוחבוב
 מאור אלמקייס
 אבנר חנוכוב
 מרדכי ממן

ערעורים על הכרעת דינו מיום 30.11.09 וגזר דינו מיום
 11.1.10 של בית המשפט המחוזי בבאר-שבע בפ"ח
[1078/08](#), [פורסם בנבו] שניתן על-ידי סגנית הנשיא דברת
 והשופטים צלקובניק ואבניאלי

תאריך הישיבה : ה' בשבט התשע"א (10.01.11)

בשם המערערת בע"פ [1361/10](#) והמשיבה בע"פ [1477/10](#) ; 1495/10 ; 1518/10 ; 1528/10 ;
 עו"ד ג'ויה שפירא : 1663/10

בשם המערער בע"פ [1477/10](#)
 והמשיב 1 בע"פ [1361/10](#) : עו"ד אביגדור פלדמן ; ליאור אפשטיין ; נועם אליגון ;
 ארז שלו, זוהר ארבל

בשם המערער בע"פ [1495/10](#)

עו"ד משה שרמן	: בע"פ 1361/10
עו"ד עידו פורת	: בע"פ 1518/10
עו"ד אורי בן-נתן	: בע"פ 1528/10
עו"ד רפי ליטן	: בע"פ 1663/10

ספרות:

[ישגב נקדימון, הגנה מן הצדק \(מהדורה שנייה, תשס"ט\)](#)
[נחום רקובר, שלטון החוק בישראל \(ספרית המשפט העברי, 1989\)](#)

כתבי עת:

[עימנואל גרוס, "חקר האמת והביקורת השיפוטית:", עיוני משפט, כרך כ \(תשנ"ו-תשנ"ז\) 551](#)
[ד' ביין, "כללי החקירה המשטרית -", עיוני משפט, כרך יב \(תשמ"ז\) 129](#)
[נ' זלצמן, "גביה מוקדמת של עדות", עיוני משפט, כרך ח \(תשמ"א-תשמ"ב\) 584](#)
[אליאב שוחטמן, "עדותו של 'עד מדינה'", משפטים, יא \(תשמ"א\)](#)
[בני שטיינברג, "מה נותר מן האזהרה", הפרקליט, כרך מח \(תשס"ה-תשס"ו\) 163](#)
[רינת קיטאי סנג'רו, "שתיקה כהודאה: על התפישה", משפט וצבא, 18 \(תשס"ו\) 31](#)

חקיקה שאוזכרה:

[פקודת הראיות \[נוסח חדש\], תשל"א-1971: סע' 10א, 12, 53, 54א, 54א\(א\)](#)
[חוק מאבק בארגוני פשיעה, תשס"ג-2003](#)
[חוק סדר הדין הפלילי \[נוסח משולב\], תשמ"ב-1982: סע' 74, 77, 77\(א\), 77\(ב\), 162](#)
[חוק סדר הדין הפלילי \(חקירת חשודים\), תשס"ב-2002: סע' 4, 11](#)
[פקודת הפרוצדורה הפלילית \(עדות\): סע' 2\(2\), 3](#)
[פקודת בזיון בית משפט](#)

מיני-רציו:

* בית המשפט העליון דחה ערעור על הכרעת דין בה הורשעו נאשמים בעיקר על סמך עדות עד מדינה בקובעו, כי מבלי להמעיט מחומרת התנהלותם של גורמי החקירה, בעיקר לעניין העדר תיעוד החקירות, הנחת כלל השיקולים על כף המאזניים מובילה למסקנה שאין לפסול את עדותו של עד המדינה מכל וכל, ודי באמצעי הזהירות שנקט בית המשפט קמא כדי לבסס הרשעה על עדות זאת.

* ראיות – חקירות – חקירה משטרית

* ראיות – מהימנות – בחינתה

* ראיות – מהימנות – סיוע

* ראיות – מהימנות – תהליך קביעת מימצאי המהימנות

* ראיות – סיוע – עד מדינה

* ראיות – סיוע – לעדות שותף לעבירה

* דיון פלילי – חקירה במשטרה – התנהגות המשטרה

* דיון פלילי – חקירה במשטרה – מחדלי חקירה

ערעורים של המדינה ושל נאשמים על הכרעת דין וגזר דין של בית המשפט המחוזי, במסגרתם הורשעו המערערים בעבירות שונות, כאשר במוקד הרשעתם עדותו של עד מדינה שלקח חלק בעבירות המתוארות בכתב האישום.

בית המשפט העליון, בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים, כב' השופטים רובינשטיין, ג'ובראן ודנציגר, דחה את הערעור על הכרעת הדין וקיבל בחלקו את הערעור על גזרי הדין, בקובעו כדלקמן:

הרציונלים בבסיס החובה לתעד חקירותיהם של חשודים ועדים נועדו להגשים תכליות שונות. חוק חקירת חשודים מבקש להבטיח, בעיקר, כי הודאות חשודים לא ניתנו בעקבות שימוש באמצעים פסולים; ופקודת הפרוצדורה הפלילית כנתינתה אינה דנה בחובה לתעד חקירות עדים. פני הדברים שונים בכל הנוגע לחובות התיעוד העולות מן הפסיקה; ובאשר להנחיית היועץ המשפטי לממשלה, אף אם החובה על פיה נועדה לשרת גם הליכי בקרה פנימיים, תיעוד הולם יש בו כדי לקיים את חובת ההגינות, החשובה מכל בחינה, כלפי נאשמים פוטנציאליים.

גם אם בסופו של יום העיקר, במישור הראייתי, הוא תיעודן של הודעות עד מדינה שניתנו לאחר חתימת ההסכם עמו - אין הסבר זה מצדיק החלטה מטעם גורמי החקירה לתעד באופן חלקי בלבד את המשא והמתן הראשוני שנערך עימו.

ואולם, אין בהפרת חובת התיעוד כשלעצמה כדי להביא בהכרח לפסילת הראיה השנויה במחלוקת, ויש לבחון את השלכותיה על יכולתם של המערערים לנהל את הגנתם במקרה הקונקרטי, בשלושה שלבים: ראשית, השלב בו היה עד המדינה חשוד, וחובת התיעוד לגבי דבריו היא זו החלה על כל חשוד, בודאי ככל שהיא רלבנטית לנושא "עדות המדינה"; שנית, המשא והמתן עם העד הפוטנציאלי, המחייב תיעוד לפי הפסיקה והנחיית היועץ המשפטי לממשלה; ושלישית, השלב שלאחר חתימת ההסכם עד המדינה.

בנידון דין, רק שלב אחרון זה תועד כדבעי, ואשר לשני השלבים הקודמים, גם אם נצא מהנחה כי השלב הראשון לא היה רלבנטי לנסיבות המקרה, בודאי לא תועד השלב השני כדבעי. יחד עם זאת, אין חולק כי זכויותיו של עד המדינה לא נפגעו במהלך חקירתו, והפגיעה הנטענת במערערים היא עקיפה בלבד.

סעיף 53 לפקודת הראיות, המעגן את סמכות ההכרעה בדבר ערכה של עדות, מונה מספר אמות מידה לקראת הכרעה: התנהגותם של העדים, נסיבות הענין ואותות האמת המתגלים במשך המשפט.

בספרות נאמר, כי סמכות בית המשפט אינה מוגבלת להתרשמותו מהתנהגות העד במהלך המשפט וניתן להפעיל שיקולים נוספים, כגון השוואת העדות בפני בית המשפט לעדויות אחרות, או לדברים שנאמרו מפיו במקום אחר.

הצבעה על סתירות בעדותו של עד מדינה עשויה להחליש את המשקל שייחוס לעדותו, ובכך להוסיף על נטל ההוכחה הנדרש מן התביעה, הכבד ממילא, נוכח דרישת הסיוע הקבועה בסעיף 54א(א) [לפקודת הראיות](#).

התנהלות החוקרים בתיק זה מעוררת אי נחת רבה, וננקטת לשון עדינה. הסבריהם להתנהלותם, הנעים מחשש מפגיעה בעד המדינה ככל שלא ייחתם עמו הסכם עד מדינה, ועד לאי הכרת הנהלים כדבעי - אינם מספקים. כעולה מעדויותיהם, רובם חוקרים מנוסים שטיפלו בעבר בתיקים רגישים ומורכבים, והיה עליהם להכיר היטב את הנהלים וחשיבותם. אנו יוצאים בהחלט מן ההנחה שמניעיהם היו טובים וראויים, קרי, להילחם בעבריינות קשה השולחת ידה לעבר גורמי אכיפה וגורמי תקשורת כדי לפגוע ולהטיל אימה. אך אף אם התנהלותם בהקשר עד המדינה נבעה מרצון להשיג את עדותו כדי להשכין שקט ברחובות באר-שבע והאזור - אין בכך כדי להצדיק הפרת נהלים מחייבים, תוך סיכון תקינותו של ההליך הפלילי.

מבלי להמעיט מחומרת התנהלותם של גורמי החקירה דומה, כי הנחת כלל השיקולים על כף המאזניים מובילה למסקנה שאין לפסול את עדותו של עד המדינה מכל וכל, ודי באמצעי הזהירות שנקט בית המשפט קמא כדי לבסס הרשעה על עדות זאת. מסקנה זו אף מתיישבת עם אופיו היחסי של כלל הפסילה הפסיקתי שהונחל בהלכת יששכרוב, לפיו פגם או אי חוקיות שנפלו בחקירה אינם מובילים מניה וביה לפסילת ראיה אלא יש לבחון השפעתם על נסיבות המקרה, ומשהגענו למסקנה כי לא היה בהיעדר התייעוד כדי לשלול מן המערערים את האפשרות לנהל הליך הוגן, תעמוד עדותו של עד המדינה על כנה, בהסתייגויות שקבע לגביה בית המשפט קמא.

לעניין מהימנותו של עד המדינה נפסק, כי 'עד מדינה' לעולם אינו צדיק בדורותיו, ואכן התואר 'עד מדינה', הנשמע 'מלכותי' לאדם מן היישוב, אינו משמיע כבוד של מזכיר מדינה, ואינו משקף לאמיתו אלא לשון נקייה כלפי עבריין המעיד כנגד טובת הנאה מסוג זה או אחר נגד משתתפים אחרים בעבירות, שותפיו לעבירות.

עד המדינה מוגדר בסעיף 54א(א) [לפקודת הראיות](#) כשותף לאותה עבירה המעיד מטעם התביעה לאחר שניתנה או שהובטחה לו טובת הנאה. עד המדינה אפוא הוא בחינת כורח בל יגונה, בנסיבות שבהן אין בידי הרשויות להביא לדין תוך סיכויי הרשעה עבריינים קשים מעד המדינה שותפיו ה"בכירים".

החשש כי עד מדינה פועל מתוך מניע אישי להסיר מעליו אחריות פלילית או לזכות בטובות הנאה, כפי שהובע בענייננו, טבוע בכל עת במוסד עד המדינה ודרישת הסיוע הוצבה במטרה להתמודד עם החששות הללו.

גם אל מול ה"תוכחה" שהשמענו לעניין התנהלותה של החקירה הקשורה לעד המדינה ולהסכם עמו, ואל מול זוויות מסוימות בעדותו עומדת השתכנעותו של בית המשפט קמא, כי גרעין דבריו בעדותו אמת, בכפוף לראיות סיוע מוגברות. בהתחשב באינטרס המובהק לאכיפת החוק כנגד עבריינות מסוכנת ובגישתו הזהירה של בית המשפט, איננו רואים בכך פגם. כמוכן אין זה פוטר את המשטרה מחשבון מחדליה.

בית משפט זה קבע לא פעם, כי אין הכרח שראיית סיוע אחת תגלם בתוכה את כלל התנאים הנדרשים מראיית סיוע, וניתן לענות על דרישת הסיוע באמצעות מקבץ ראיות. סבורני, כי צירוף עדותם של שני אשמים במקרה דנן מעמיד את הסיוע הנדרש לעדות עד המדינה.

לעניין הערעור על גזר הדין, אין לחלוק על החומרה היתרה שיש לייחס לאישומים בהם הורשעו המערערים - הן מבחינת הסיכון הטמון בהם, והן מבחינת אופיים והמניעים בבסיסם. ברי, כי אותו "חוט עברייני קשה מקשר" שדיבר עליו בית המשפט קמא, של מסרים מאיימים ואלימים למי שאינו נושא חן בעיני הנאשמים - ראוי לענישה של ממש. אף עיון ברישום הפלילי של כל אחד מן המערערים אינו מוסיף נחת.

מנגד, למחדלי החקירה בענייננו הייתה השפעה על התעכבות ההליך המשפטי בעניינם של המערערים, באופן שגרם להם עינוי דין מסוים, ועל כן מצדיק הקלה מסוימת בעונשם, זאת גם מתוך אינטרס הציבור במשטרה הפועלת כדין.

פסק-דין

השופט א' רובינשטיין:]

א. ערעורים מזה ומזה על הכרעת דינו של בית המשפט המחוזי בבאר-שבע (סגנית הנשיא דברת והשופטים צלקובניק ואבניאלי) בתיק [פ"ח 1078/08](#) [פורסם בנבו] מיום 30.11.09 ועל גזר דינו מיום 11.1.10. המערערים הורשעו בפסק דין מפורט בעבירות שונות והוטלו עליהם עונשים שונים, כפי שיפורט. במוקד הרשעתם עדותו של עד מדינה (להלן קורקוס) אשר לקח חלק בעבירות המתוארות בכתב האישום, וכפי שיתואר מערערת גם המדינה על חלק מקביעות פסק הדין.

רקע והליכים קודמים

ב. כתב האישום המתוקן שהוגש נגד המערערים כולל חמישה אישומים שעניינם עבירות שבוצעו בעיר באר-שבע בשנים 2006-2007. להלן יתוארו בקצרה האישומים: באישום הראשון נטען, כי בליל 14.7.07 השליך אדם - שלא הועמד לדין (להלן פרץ) - רימון לעבר ביתו של עיתונאי מקומי, ארצי חלפון, בהוראתו של זגורי (המערער [בע"פ 1447/10](#) [פורסם בנבו] והמשיב [בע"פ 1361/10](#)). בפרשת העבירה נטלו חלק גם קורקוס, ששימש כתצפיתן, ובוטבוט שנהג ברכב המילוט (המערער [בע"פ 1495/10](#)) [פורסם בנבו]. נציין כבר עתה, כי זגורי זוכה מהעבירות שיוחסו לו באישום זה (ובנקודה זו בלבד הגישה המדינה ערעור מטעמה על הכרעת הדין). באישום השני נטען, כי ביום 5.3.11 הניחו קורקוס ואלמקייס (המערער [בע"פ 1518/10](#)) [פורסם בנבו] רימון בפתח ביתו של קצין מודיעין בשירות בתי הסוהר (להלן צלאח) וריססו כתובות גרפיטי על קיר ביתו - כל זאת בהוראתו של זגורי ובסיועם של אחרים. באישום השלישי נטען, כי ביום 16.6.07 הציתו קורקוס, ממן (המערער [בע"פ 1663/10](#)) וחנוכוב (המערער [בע"פ](#)

1528/10) אש בקיוסק "בון-בון" בעיר באר-שבע, לפי הוראתו של זגורי ובעזרתו. באישום הרביעי יוחסה לזגורי, ממן וחנוכוב הצתת משרדו של עו"ד איתי יצחק; ובאישום החמישי יוחסה לזגורי וממן הצתת רכב. נציין כאן, כי בכתב האישום נטען, כי העבירות נעברו במסגרת ארגון פשיעה, כמובנו בחוק מאבק בארגוני פשיעה, התשס"ג - 2003; בית המשפט קבע כי עניין זה לא הוכח.

ג. ביום 30.11.09 ניתנה הכרעת דינו המפורטת של בית המשפט המחוזי, שלא הניחה אבן לא הפוכה, זגורי הורשע בעבירות שיוחסו לו באישומים השני והשלישי הכוללות קשירת קשר לביצוע פשע (2 עבירות); הובלת נשק; סחיטה באיומים; השחתת פני מקרקעין; הצתה; והיזק בזדון. בוחבוט הורשע בעבירות שיוחסו לו באישום הראשון: קשירת קשר לביצוע פשע; ניסיון להרוס נכס בחומר נפיץ; היזק בזדון; היזק לבעל-חיים; והובלת נשק; אלמקייס הורשע בעבירות שיוחסו לו באישום השני - קשירת קשר לביצוע פשע; הובלת נשק; סחיט באיומים; והשחתת פני מקרקעין. ממן וחנוכוב הורשעו בעבירות שיוחסו להם באישום השלישי - קשירת קשר לביצוע פשע; הצתה; והיזק בזדון. המערערים זוכו מהעבירות שיוחסו להם באישום הרביעי והחמישי, וכאמור זגורי זוכה מהעבירות שיוחסו לו באישום הראשון. יצוין כבר כאן, כי המחלוקת העיקרית בתיק היא באשר לעדותו של עד המדינה, טל קורקוס, שעמדה ביסוד ההרשעה, ושכלפי דרכי השגתה ומהימנותה הופנו עיקר חיציה של ההגנה.

ד. ביום 11.1.10 נגזר דינם של המערערים. נשוב לכך ביתר פירוט בחלק המוקדש לגזר הדין. נציין כאן רק, כי בית המשפט עמד על חומרת העבירות בהן הורשעו המערערים, ועל דברי המתלוננים (העיתונאי וקצין שירות בתי הסוהר) בדבר הסבל האישי והנזק שנגרם להם בעקבות העבירות. בית המשפט סקר את נסיבותיהם האישיות של המערערים וכן את עברם הפלילי. נזכיר כאן רק את עונשי המאסר בפועל שהושתו על המערערים (יתר העונשים יפורטו בהמשך, בפסקה צו): זגורי - שבע שנים ושישה חודשים; בוחבוט - ארבע שנים ושישה חודשים; חנוכוב וממן - שנתיים ושישה חודשים. אלמקייס - חמש שנים ושישה חודשים. בפנינו מערערים זגורי, בוחבוט וחנוכוב הן על הרשעתם והן על חומרת עונשם; וממן ואלמקייס מערערים על חומרת עונשם בלבד. ערעור המדינה מכוון - כאמור - כלפי זיכוי של זגורי מן האישום הראשון וכלפי קולת עונשו של בוחבוט בלבד.

הערעורים

ה. המערערים מעלים טענות שונות, חלקן בעלות אופי כללי ועקרוני הנוגעות לתקינות ההליך בעניינם ולעמידה ברף הראייתי הנדרש כדי להרשיעם, וחלקן עובדתיות-פרטניות בנוגע לאישומים ספציפיים ולחומרת עונשם. נדון תחילה בטענות הכלליות המשותפות לכלל המערערים, ובהמשך נתייחס לטענותיו של כל מערער ביחס לאישומים ספציפיים ולחומרת עונשו.

היעדר תיעוד - קביעות בית המשפט המחוזי

ו. כאמור, חלק מרכזי בהרשעת המערערים מילא עד המדינה - טל קורקוס - אשר נטל חלק פעיל במעשי העבירה. האפשרות שקורקוס ישתף פעולה עם התביעה כעד מדינה, עלתה לאחר מעצרו ביום 28.2.08 (בעדות מאוחרת טען קורקוס, כי אינו זוכר כיצד ועל ידי מי הועלה הרעיון שישמש כעד מדינה; ראו פרוטוקול הדיון מיום 10.11.08 עמוד 53). כעולה מפסק דינו של בית המשפט המחוזי, מיום מעצרו ועד לחתימת הסכם עד המדינה עם קורקוס (ביום 4.4.08) תועדו חקירותיו והמפגשים עמו באופן חלקי ביותר, וגם המעט שתועד לא הועבר לידי ההגנה אלא במהלך המשפט. מסיבה זו חייב בית המשפט (בטרם הסתיימה פרשת התביעה) את חוקרי המשטרה וקציני המודיעין שלקחו חלק בחקירתו של קורקוס לכתוב בדיעבד זכרון דברים ובו שחזור מפגשיהם עמו; זאת כשהליך שמיעת הראיות בעיצומו ולאחר שמרביתם כבר העידו, ומשכך נדרש היה להעידם מחדש.

ז. אך בכך לא תמו פגמי הרשות. חרף הכחשתם הגורפת של גורמי החקירה המעורבים בחקירתו של קורקוס, הוברר לבית המשפט כי ביום 17.3.08 נחתם עמו מעין "הסכם מקדמי" (נ/49) בו הובטח לו, כי כל שייאמר בחקירותיו לא ישמש נגדו בהליך משפטי עתידי. הסכם מקדמי זה, על הבטחת החסינות המסוימת שבו, נחתם בניגוד להוראות פרקליטת מחוז הדרום, והוערך כי גם מסיבה זו פעלו הגורמים המעורבים כדי להסתיר את קיומו. ההסכם עצמו (אשר אותר בתיק התכתובות) ותוכנו נחשפו אף הם בעיצומו של ההליך; ונדגיש - חרף התכחשות הגורמים (ובכלל זה גם קורקוס עצמו) לעצם קיומו. נוכח האמור, מתח בית המשפט ביקורת קשה ונוקבת על התנהלות גורמי החקירה ואף הביע חששו, כי הפגמים בתיעוד אינם תוצר של התנהלות רשלנית גרידא, אלא פרי התנהגות מכוונת שנבעה מהיות החוקר (פקד סבג) "להוט שקורקוס יהפוך לעד מדינה נגד זגורי, בהיות זגורי יעד עברייני בכיר... רצון החוקרים

לשמר את עד המדינה בכל דרך ולשמור על בטחוננו הם שהנחו אותם" (פסקה 29 להכרעת הדין).

ח. לאחר שנסקרו הפגמים והמחדלים שנפלו בתיעוד חקירתו של קורקוס, בעדות הגורמים המעורבים בחקירה ובהסבריהם, פנה בית המשפט קמא לבחון את השפעת הפגמים על ההליך ותקינותו. הוסבר, כי חשיבות התיעוד של חקירות עד המדינה והמשא ומתן עמו טמונה, בין היתר, בכך שתיעוד בזמן אמת מאפשר להגנה להתחקות אחר גרסתיו של עד המדינה, וכך לאתר שינויים שחלו בהן. הוסבר, כי לדברים חשיבות יתרה מקום בו לעדות עד המדינה משקל מכריע, שאז לסדיקת אמינותה או לחלופין להכרתה כעקבית וכאמינה עשויה להיות השפעה מכרעת על תוצאות ההליך. הוטעם, כי תיעוד שלבים מקדמיים אלה נחוץ גם ללימוד הדינמיקה בין החוקרים לבין קורקוס. לאחר סקירת הרציונלים שבבסיס דרישת התיעוד קבע בית המשפט, כי לא היה בהפרת חובת התיעוד "כדי לשמוט את הקרקע מתחת לאפשרות הגנתם של הנאשמים, או להביא לידי קביעה כי בפגמי החקירה יש כדי לפגוע פגיעה ללא תקנה ב'הגינות ההליך הפלילי ובטהרו'" (פסקה 35 להכרעת הדין). הוסבר, כי אמנם התנהלות החוקרים הותירה חללי מידע לגבי האופן בו התפתחו גרסאותיו של קורקוס, אך יש בהודעותיו המפורטות והמתועדות לאחר חתימת הסכם עד המדינה, בעדותו הממושכת במהלך המשפט, ובפעולות השחזור שנדרשו מגורמי החקירה - כדי לרפא את הפגם הראשוני שנפל בחקירותיו.

ט. בית המשפט קמא קבע אמנם, כי אין בפגמים שנפלו בענייננו כדי להצדיק את החלת דוקטרינת הפסילה הפסיקתית, אשר הוכרה בפסק הדין בעניין יששכרוב (ע"פ 5121/98 יששכרוב נ' התובע הצבאי הראשי, פ"ד סא(1) 461); אך בד בבד קבע, כי הפגמים האמורים ישפיעו על המשקל הראייתי אשר יינתן לעדותו של קורקוס, ועל טיב ראיות הסיוע שיידרשו כדי לבסס הרשעה על עדותו:

"אין ולא יכולה להיות מחלוקת לחובה לתעד חקירת עד מדינה. לתעד משמע, כל מילה שאומר עד המדינה הנוגעת לנאשמים חייבת היתה לקבל ביטוי בכתב. הייתי גם מצפה שחקירת עד המדינה, טרם חתימת ההסכם עימו, תקבל ביטוי גם חזותי וגם קולי. יש חשיבות ומשמעות לדרך בה הגיע עד המדינה למסור עדותו כדי למנוע טענות ההגנה, שהאינפורמציה שמסר עד המדינה מקורה בחוקרים. אין לסנגורים אלא את הכלי של חקירה נגדית ואי התיעוד המלא של מהלך הכניסה לטרקלין של

חתימת הסכם עד המדינה יש בו כדי להשפיע על משקל הראיות" (פסקה 6 להכרעת הדין).

"עם זאת יובהר פעם נוספת, כי מהלכי החקירה שננקטו יהיו נתון ראייתי רב משקל לבחינות עדותו של עד המדינה והיקף הסייג שיידרש לעדות זו ביחס לאישומים השונים" (פסקה 35 להכרעת הדין). (ההדגשות הוספו - א"ר).

חובת התייעוד - טענות המערערים:

י. טוענים המערערים, כי מחדלי החקירה האמורים פגעו באופן יסודי ביכולתם להתגונן וכן בהגינות ההליך הפלילי ובטהרו; ומשכך יש מקום להחיל על המקרה את דוקטרינת הפסילה הפסיקתית, שמשמעותה לשיטתם - פסילת עדותו של קורקוס כליל. הוסבר, כי הנזק ממחדלי החקירה מתבטא, בין היתר, בהיעדר יכולת לעמוד על סתירות בין גרסותיו של קורקוס בחקירותיו לבין עדותו בפני בית המשפט. נטען גם כי בהיעדר תיעוד אין בידי ההגנה לעמוד על דינמיקת החלפת המידע בחקירותיו של קורקוס; קרי, האם ניסו החוקרים להובילו לקשור את המערערים לאירועים שלגביהם היה בידם קצה חוט והם נזקקו לעדות נוספת. כך למשל, נאמר כי מזכרונות הדברים המשוחזרים לא ברורה זהותו של יוזם זריקת הרימון לביתו של העיתונאי, ואפשר כי החוקרים התנו את חתימת הסכם עד המדינה בקשירת זגורי לאירוע. כן הועלתה האפשרות, שהשוטרים מסרו לקורקוס מידע שהיה בידיהם בעניין קשרי המערערים לחלק מן האישומים, על מנת שיתאים את גרסותיו לפרטים אלה.

יא. לשיטת המערערים, שגה בית המשפט בקבעו, כי יש בשחזור המפגשים עם קורקוס כדי לרפא את הפגמים שנפלו בחקירתו, שכן בכך מכשיר בית המשפט ראיות שנאספו בדרך פסולה, ותוך פגיעה משמעותית בזכויותיהם. נטען, כי השחזורים דלים, וממילא מושפעים ממגבלות הזכרון האנושי, שאינו מאפשר לתעד כל פרט ופרט למפרע. נטען, כי אין לשלול שהשחזור הושפע מנטיות ליבם של השוטרים וממידע אליו נחשפו בשלביו המוקדמים של המשפט. המערערים טוענים גם, כי אחד השיקולים שנמנו בפסק הדין בעניין יששכרוב להפעלת דוקטרינת הפסילה נוגע לאי-החוקיות בדרך השגת הראייה; קרי, ככל שראייה הושגה באמצעים שאינם חוקיים - דינה להיפסל, ובענייננו עדותו הראשונית של קורקוס לא תועדה כנדרש ומשכך יש לפסלה.

יב. טענה נוספת נוגעת לאי מסירתו של חומר החקירה לידי ההגנה. כאמור, גורמי החקירה, ועד המדינה עצמו, הסתירו מן ההגנה ומבית המשפט (וככל הנראה, גם מפרקליטות המחוז) את דבר קיומו של ההסכם המקדמי. כן, הוזכר כי בניגוד להצהרות גורמי החקירה לאחר השלמת זכרונות הדברים (אף זאת מספר חודשים לתוך שמיעת ההוכחות) - התגלה בהמשך חומר חקירה נוסף שהועבר לידי ההגנה בשלבים מאוחרים עוד יותר של המשפט. בין היתר הוברר, כי בטרם חתימת ההסכם הוכנה טבלה מסכמת בעבור פרקליטות המחוז לצורך קבלת החלטה אם ליתן לקורקוס מעמד של עד מדינה. הטבלה (ת/182), המבוססת על שתיים מחקירותיו של קורקוס, שוחזרה על ידי החוקרים - ופורטו בה האירועים אליהם קשר קורקוס את המערערים והראיות הרלבנטיות הנוספות המצויות בידי המשטרה. לשיטת המערערים חשיבות המחדלים בהעברת חומרי החקירה השונים - בשניים. ראשית, נטען כי בכך הפרה התביעה את חובתה החוקית למסירת חומר חקירה לפי [סעיף 74 לחוק סדר הדין הפלילי](#), התשמ"ב-1982, וזו עילה נוספת להחלת דוקטרינת הפסילה (ואוסיף, כי בית המשפט קמא דחה לגופן את טענות המדינה כי ההסכם המקדמי הוא בגדר חומר מודיעיני שאין להעבירו להגנה, וכן את הטענה שלא היה מקום להעביר את הטבלה להגנה כיון שהוספו לה הערות החוקרים). שנית נטען, כי ממילא קיימת [בסעיף 77 לחוק סדר הדין הפלילי](#) חובת פסילה סטטוטורית לחומר חקירה רלבנטי שלא הועבר לעיון ההגנה.

יג. נציין, כי נוכח שביתת הפרקליטות לא הוגשו עיקרי טיעון מטעם המדינה (ראו החלטתי מיום 3.1.11) וטענותיה הועלו במהלך הדיון. באת כוחה של המדינה טענה בדיון בנוגע למחדלים המתוארים, כי לגורמי החקירה שטיפלו בענייננו של קורקוס היה ניסיון מועט בעבודה עם עדי מדינה, והמחדלים לא נעשו בכוונת זדון כלפי זגורי. עוד נטען, כי הדי ביקורתו של בית המשפט קמא על התנהלות המשטרה זכו למענה הולם והופקו הלקחים המתאימים. לבסוף נטען, כי אין מקום לפסול ראיות נגד נאשמים נוכח פגיעה בזכויותיהם של עדים.

היעדר תיעוד ודוקטרינת הפסילה הפסיקתית

יד. כאמור, לטענת המערערים יש לפסול את עדותו של קורקוס בהתבסס על דוקטרינת הפסילה הפסיקתית שהוכרה בעניין יששכרוב. נזכיר, כי על-פי דוקטרינה זו רשאי בית המשפט לפסול ראיות שהושגו שלא כדין, בהתאם לשיקולים ולנסיבות הקשורים (בעיקר) באי החוקיות הכרוכה בהשגת הראיה ובפגיעה בזכויותיו של הנחקר.

כפי שטוענים המערערים, שיקול מרכזי להפעלת הדוקטרינה נוגע לאי החוקיות שבדקה בהשגת הראיה:

“...בהתאם לכך, קבוצת השיקולים הראשונה הרלוונטית להכרעה בשאלת קבילותן של ראיות שהושגו שלא כדין, מתמקדת בהתנהגותם הפסולה של רשויות החקירה” (עניין יששכרוב, עמוד 562 - השופטת - כתארה אז - ביניש).

בהמשך הדברים מובאים שיקולים שראוי שיילקחו בחשבון בטרם ההכרעה בדבר תוצאות אי החוקיות. בין היתר נאמר, כי יש לבחון את חומרת אי החוקיות (הפרה טכנית או זניחה להבדיל מפגיעה ממשית בזכויותיו של הנחקר); מקורה של ההתנהגות הבלתי חוקית - האם ננקטה במכוון או שמא בתום לב; האם מתקיימות נסיבות מקלות שיש בהן כדי להפחית מחומרת אי החוקיות; ולבסוף, האם ניתן היה להשיג את הראיה הפסולה באופן פשוט וקל תחת השימוש באמצעי הפסול. בשלב ראשון נידרש איפוא לתשתית הנורמטיבית בבסיס חובת התייעוד ונבחן האם אכן, כטענת המערערים, יש בהיעדר התייעוד כדי לפגום בחוקיות גביית עדותו של קורקוס.

טו. ואולם בטרם הדיון בחובת התייעוד ובנפקות הפרתה נקדים ונאמר, כי מצטרפים אנו לביקורתו של בית המשפט המחוזי על התנהלות גורמי החקירה בתיק, וגם אי אפשר אחרת. אכן, לגורמי החקירה היו כוונות טובות של אכיפת החוק. ואולם, אין בנחישותם של גורמי החקירה לאכוף את החוק כלפי זגורי והמערערים הנוספים הצדקה לאופן בו נהגו. תרבות עבודה של הסתרת מידע, כפי שהתגלתה בענייננו, והפרת נהלים - ניתן לומר עליה שהיא הפכו של אכיפת החוק. מעבר לעוול שהתנהלות זו עלולה לגרום לחשודים ולנאשמים, היא גורמת לציבור לחשוד בהגינותה ותקינותה של פעילות מערכת האכיפה, אשר רבים מתוכה עושים לילות כימים להגשמת מטרות ציבוריות חיוניות, ובראשן הבטחת שלום הציבור. ההתנהלות אליה התוודענו בתיק זה, ראוי שתטופל כדבעי במישורים המתאימים. באת כוח המדינה הבטיחה כי אכן הופקו לקחים, כאמור, אך הפרטים אינם ידועים לנו. בית משפט זה הפציר - לשון עדינה - לא אחת במדינה להנחות ולהדריך את גורמי החקירה בעבודתם. הנימוק של כשל נקודתי וחוסר ניסיון של השוטרים המעורבים בטיפול בעדי מדינה - בכל הכבוד - אינו מקובל עלינו. בכל מערכת “גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם” (קהלת, ה', ז') תמיד ישנם גורמים פיקודיים בהיררכיה שניתן להיוועץ בהם, לא כל שכן שאין כל מקום להסתרת מידע מגורמי הפרקליטות. יש להבטיח שאין אלה הפרקטיקות הנוהגות בקרב גורמי

החקירה, וכי המערכת אינה מגלה סובלנות כלפי מי שמפר את הוראות הדין והפסיקה ובכך מסכן את תקינות ההליך הפלילי והגינותו:

”הזכות להליך הוגן אינה מגשימה רק אינטרס אישי של החשוד או הנאשם העומדים לדין. זהו אינטרס ציבורי שכל אחד מהפרטים בחברה – כנאשם פוטנציאלי – ידע שאם וכאשר יתקיימו נגדו הליכים פליליים, הם יתנהלו באופן ראוי והוגן” ([בג"ץ 11339/05](#) מדינת ישראל נ' בית המשפט המחוזי בבאר-שבע, [פורסם בנבו] פסקה 24 לפסק דינו של השופט לוי).

מעיון בפרוטוקולי הדיונים בבית המשפט קמא עולה, כי לחלק מגורמי החקירה כלל לא היה ברור שנהגו שלא כשורה, והם לא היו בטוחים לאחר מעשה שהיו נוהגים אחרת (ראו למשל עדותו של רפי עמוס מיום 13.1.09 עמוד 71). ראוי כי הנהלים בנושא ירועננו ויובאו לידיעתו של כל שוטר הנוטל חלק בחקירת חשודים ועדים, למען הסר כל ספק לגבי הדרך התקינה והראויה בה צריך לנקוט. נושא זה צריך שיהיה חלק מן ההדרכה הניתנת לחוקרים. זאת מעבר להפקת הלקחים והבירור הנדרש בכל הנוגע לחקירה ספציפית בתיק זה. נבקש, כי בתוך 60 יום יוגש עדכון לעניין הלקחים שהופקו והצעדים שננקטו, בהמשך לדברי באת כוח המדינה בפנינו.

חובת התייעוד - תשתית נורמטיבית:

טז. כאמור, טוענים המערערים כי עדותו של קורקוס נגועה באי חוקיות חמורה, הנובעת מהפרת חובת התייעוד. נטעים, כי עסקינן בשלב שקדם להסכם עד המדינה, שכן לאחר מכן תועדו הדברים כדבעי. בחינת טענה זו מחייבת עמידה על המקורות הנורמטיביים השונים העוסקים בצורך בתייעוד שלביהם השונים של הליכי חקירה בכלל, ובעניינו של עד מדינה בפרט. נתייחס לשלושה מקורות נורמטיביים: (1) חקיקה ראשית - [חוק סדר הדין הפלילי \(חקירת חשודים\)](#), התשס"ב-2002 (להלן חוק חקירת חשודים), ו**[פקודת הפרוצדורה הפלילית \(עדות\)](#)** (להלן פקודת הפרוצדורה) העוסקת בתייעוד במהלך גביית עדות; (2) פסיקה - בית משפט זה עמד לא פעם על הצורך בתייעוד חקירות ופעולות שונות הננקטות בהליך הפלילי; (3) הנחיות היועץ המשפטי לממשלה - הנחיה 4.2201 (תשס"ה) (להלן - הנחיית היועץ), העוסקת בתייעוד חקירתם של עדי מדינה. בעקבות הצגת ההסדרים והרציונלים שבבסיסם נבחן את תחולתם במקרה שלפנינו.

מקורות בחקיקה ראשית - חוק חקירת חשודים

יז. בחוק חקירת חשודים קבועה חובת תיעוד סטטוטורית המתייחסת - בחוק כולו - לחקירת חשודים בלבד. יש לבחון איפוא האם אכן היתה חובה לתעד את חקירתו של קורקוס כחשוד בעבירות שיוחסו לו בכתב האישום; ויודגש החוק אינו כולל חובה לתעד את חקירתו של קורקוס כעד בהליך שעשוי להיות מנוהל נגד נאשמים אחרים. סעיף 4 לחוק קובע:

4. תיעוד חקירת חשוד

...

"(ב) תיעוד בכתב של חקירת חשוד יכלול את עיקר חילופי הדברים וכן התגובות או תנועות הגוף שהן תחליף לחילופי דברים, שנעשו בין חוקר לחשוד או בנוכחותו של חשוד, באופן שישקף נכונה את המתרחש בחקירה, מראשיתה ועד סופה; התיעוד בכתב ייערך בו זמנית עם חקירת החשוד או סמוך לה ככל האפשר".

נציין, כי תיעוד חזותי או קולי נדרש בחקירה בחשד לעבירה שהעונש בגינה הוא 10 שנות מאסר ויותר וכן בחשד לעבירות מסוימות, וכעולה מת/164 קורקוס לא נחשד בעבירה העונה על דרישות אלה.

יח. בתחילת הפרשה (ביום 28.2.08) אכן נעצר קורקוס כחשוד (אז בגין סחר באמל"ח), אך כבר בשלבים הראשונים של חקירתו עלתה האפשרות שימשמש כעד מדינה (ישנן אמנם סתירות לגבי זהותו של יוזם הרעיון, אך מוסכם כי הרעיון עלה בחקירותיו הראשונות: ראו עדותו של רפי עמוס מיום 13.1.09 בעמוד 8-9; זכרון הדברים של רפי עמוס נ/8 מיום 28.2.08 שנרשם במאוחר; הסכם עד המדינה מיום 4.4.08 (ת/27); זכרון הדברים של רפ"ק ליאור זוהר מיום 16.11.08; עדותו של קורקוס מיום 10.11.08, עמוד 53). עולה השאלה, אם כן, האם משחקירתו של קורקוס כחשוד הוסטה לאפשרות שימשמש עד מדינה, עדיין חלו עליה הרציונלים שבבסיס חובת התיעוד על-פי חוק זה. נאמר כבר כאן, כי ככל שמתחילה עלתה האפשרות ל"עדות מדינה", ולא נאמר מפיו דבר בנוגע למערערים בטרם הוחל במשא ובמתן לעניין עד מדינה, ככל הנראה לא התקיימה חובת תיעוד על פי חוק זה.

יט. כעולה מדברי ההסבר להצעת חוק לתיקון פקודת הראיות (מס' 15) (הודאת נאשם בעבירות חמורות), התשס"א-2000 (להלן הצעת חוק לתיקון פקודת הראיות) שעמדה ביסוד חוק חקירת חשודים, חובת התיעוד נועדה, בעיקר, ליתן בידי בית

המשפט כלים ואמצעים להתרשם מאופן ניהול חקירתו של חשוד ומן הנסיבות שהביאוהו להודות במיוחס לו:

"התיקון המוצע יאפשר לבית המשפט להתרשם בדרך הקרובה ביותר להתרשמות בלתי אמצעית מאופן ונסיבות מסירת הודאת הנאשם, ובכך תתאפשר הן הגנה טובה יותר על זכויותיו של הנאשם, והן יעילות רבה יותר בבחינת ההוכחות המובאות לפני בתי המשפט, שמשמעה שיפור ביכולתו של בית המשפט להגיע לחקר האמת...".

(ראו גם עניין יששכרוב, עמוד 506 - השופטת - כתארה אז - ביניש; [ע"פ 2617/05](#) דהאן נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו]; על הצורך בתיעוד ראוי רינת קיטאי [סנג'רו "שתיקה כהודאה: על התפישה"](#) המוטעית של שתיקה בבית משפט כדבר-מה נוסף להודאה בחקירה" משפט וצבא יח 31 (תשס"ה) 37-38; לסקירה השוואתית של חובת תיעוד חזותי בחקירות ראוי עו"ד דינה צדוק תיעוד חזותי וקולי של חקירת חשודים ואופן השימוש בו, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 2009).

כ. ביסודו של [חוק חקירת חשודים](#) עומד הרצון להבטיח, כי הודאת חשוד לא תינתן בעקבות נקיטת אמצעי חקירה פסולים אלא באופן "חופשי ומרצון" (ראו [סעיף 12 לפקודת הראיות](#), תשל"א-1971; בני [שטיינברג "מה נותר מן האזהרה"](#) על זכות השתיקה?" הפרקליט מח (תשס"ה) 163, 168 והערת שוליים 23). כן נועד התיעוד לשמש גורם הרתעתי כלפי גורמי החקירה מפני נקיטת אמצעים מעין אלה (ראו פרוטוקול הדיון בועדת חוקה, חוק ומשפט מיום 22.5.08 בנושא "מעקב אחר יישום [חוק סדר הדין הפלילי](#) (חקירות חשודים), התשס"ב-2002"). בכך מחזק אמצעי התיעוד את היקף ההגנה על זכויותיו של חשוד:

"תיעוד מלא ומדויק הוא שמאפשר לבית המשפט להתרשם מנסיבות מסירתן של הודאות, ומפרקטיקות החקירה הנוהגות. התיעוד הוא בבחינת חרך הצצה של הערכאות אל הנעשה בחדרי החקירות" ([ע"פ 5954/06](#) סרנצ'וקוב נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] פסקה 16 - הנשיאה ביניש).

" הוראה זו (חובת התיעוד - א"ר) ... עתידה לשפר באופן משמעותי את יכולתן של הערכאות לעמוד על טיבן של ההודאות המונחות בפניהן. היא תאפשר לבתי המשפט להתרשם, בדרך הקרובה ביותר למציאות, מנסיבות גבייתה של ההודאה, וכך תינתן הגנה טובה

יותר לנאשמים. " (רע"פ 4142/04 מילשטיין נ' התובע הצבאי [פורסם בנבו] פסקה 25 - השופט לוי).

כא. התיעוד בחוק חקירת חשודים אינו נוגע לחקירת עדים לגבי עבירות שביצעו אחרים (ראו בש"פ 1687/08 אבו שרך נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] פסקה 5) לשון אחר, החוק נועד להגן בעיקר על זכויותיו של חשוד בעת חקירתו, ולא על זכויותיהם של חשודים פוטנציאליים אחרים (כפי שיפורט, אלה מוגנות בהסדרים אחרים); ואולם, כשבעד מדינה עסקינן, שחקירתו החלה כחשוד ורק בשלב הבא עבר להיות עד מדינה, חוסה חקירתו תחת כנפיו של חוק התיעוד, כל עוד הוא חשוד ואין מתחיל משא ומתן עמו כדי שיהא עד מדינה; שהרי עד אותו שלב היה כחשוד לכל הדעות. אוסיף, כי כפי שיוסבר, ישנו צורך ממשי בתיעוד חקירתו של עד מדינה גם בשלב שבו חוק חקירת חשודים אינו מקים חובה כזו, קרי, משעת המשא והמתן ואילך. אך מכל מקום, עד לשלב המשא והמתן, החוסה תחת כנפיה של הנחיית היועץ המשפטי לממשלה, בחינת "השעיית" היותו חשוד, עלול מי שיהיה לעד מדינה להיחקר כחשוד, ואזי חל חוק חקירת חשודים. במקרה דנא, כאמור, משהחל המשא והמתן לעניין עד מדינה כבר מראשית החקירה, נראה כי אין היא באה בגדר חוק חקירת חשודים.

כב. ואולם, אפילו אמרנו, כי חקירתו המקדמית של קורקוס, בעודו חשוד, חוסה תחת חוק זה אין הכרח, כי היעדר תיעוד כשלעצמו יביא לפסילת ההודעה - פגם זה מקומו במאגר השיקולים הרלבנטיים לבחינת קבילותה של ראיה לפי השיקולים שנמנו בעניין יששכרוב, וממילא יש לבחון כל מקרה לגופו:

" הפרתה של חובת התיעוד אינה מובילה מניה וביה לפסילת ההודאה. ההלכה הנוהגת היא כי 'פגמים בתקינותם של הליכי חקירה... אינם מהווים, כשלעצמם, עילה עצמאית לפסילתם של הליכים משפטיים הננקטים על פיהם' (ע"פ 725/95 מנדלברוט נ' מדינת ישראל, [פורסם בנבו] בפסקה ג', להלן עניין מנדלברוט) " (ע"פ 9808/06 סנקר נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] פסקה 23 - השופט לוי; להלן עניין סנקר; ראו גם י' קדמי על הראיות (כרך ראשון, תש"ע) 118-119; להלן על הראיות).

נשוב להלן לחקירה בשלב של מועמדות לעד מדינה.

כג. מקור סטטוטורי נוסף העוסק בתיעוד חקירת עדים מצוי בפקודת הפרוצדורה, העוסקת בחקירתם המוקדמת של עדים; נקבע שם כי איש משטרה מורשה רשאי לחקור

אדם המחזיק במידע על ביצוע עבירה לפי הסברה, וכן רשאי הוא לתעד הודעה זו בכתב
(סעיף 2(2) [לפקודת הפרוצדורה](#)):

“ חקירה מוקדמת של עדים

(1)2 קצין משטרה בדרגת מפקח ומעלה, או כל קצין אחר... רשאי לחקור בעל-פה כל אדם המכיר, לפי הסברה, את עובדותיה ונסיבותיה של כל עבירה, שעליה חוקר אותו קצין משטרה או אותו קצין מורשה אחר כנ"ל ורשאי הוא לרשום בכתב כל הודעה, שמוסרה אדם הנחקר כך” (ההדגשות הוספה - א"ר).

ככל שההודעה תועדה בכתב על איש המשטרה להקריאה לעד (והכל בשפה הרלבנטית), וזה יאשר בחתימתו כי תוכן ההודעה אכן נאמר על-ידיו (סעיף 3 [לפקודת הפרוצדורה](#); נציין, כי אף בחקירות חשודים ישנה דרישה להחתים את החשוד על תוכן הודעתו, סעיף 11 [לחוק חקירת חשודים](#)). התייעוד על-פי [פקודת הפרוצדורה](#) נועד בעיקר לשימור תוכנה של ההודעה (בניגוד לראיה על אמיתות תכנה, בכפוף לחריג המעוגן בסעיף 10א [לפקודת הראיות](#)), ואין מניעה שההגנה תעשה בו שימוש על מנת להצביע על סתירות ופירוכות בין הודעה במשטרה לעדות בבית המשפט או גרסות אחרות שנמסרו (ראו על הראיות, 782-783). כאמור, בפקודה ננקטה לשון “רשאי” ומכאן שהפקודה איננה מקימה חובת תיעוד, אך אין להסיק מכך על היעדרה של חובה זו, שכן כפי שנראה להלן בפסיקותיו לאורך השנים הציב בית משפט זה דרישה ברורה לתיעוד השלבים השונים בחקירת עדים וחשודים.

חובת תיעוד - הנחיות הפסיקה

כד. ועל כל אלה, בית משפט זה חזר והדגיש לא פעם בפסיקותיו, כי יש להקפיד על תיעוד ורישום נאות בכל הנוגע לחקירותיהם של חשודים ועדים:

“התברר, באקראי... כי במשך כחודש ימים תחקר (החוקר המופקד על החקירה - א"ר) ותשאל עדים מרכזיים של התביעה ... בלא שיימצא זכר לתוכנם בכתובים - לא הודעות, לא תזכירים, לא תרשומות, מאומה לא. הרי נוהלים פגומים כאלה כבר זכו להוקעה ובקורת חריפה מבית משפט זה, עד כדי פסילת הראיות שהושגו בדרך זו או פחות משקלם במקרים המתאימים (ראה ע"פ 400/66 אבו חצירה נ. י.מ., פ"ד כ(4) 787; ע"פ 412/70 ליבוביץ נ. י.מ., פ"ד כה(2) ע' 225, בעמוד

230; [ע"פ 15/78 ביבאס נ. י.מ., פ"ד לב\(3\) ע' 76; ע"פ 476/79 כהן נ. י.מ., פד"י כט\(1\) 340 וכן ע"פ 216/74 בולוס נ. מדינת ישראל פד"י לה\(1\) ע' 785 \(810\).](#)
[ע"פ 201/86 בדש נ' מדינת ישראל, פ"ד מ\(4\), 281,](#)
 (286).

כה. חובת התייעוד, כפי שעוצבה והוטמעה בפסיקה, מקורה בעקרונות כלליים שונים, ובכללם תקינות ההליך המינהלי וטהרו והגינותו של ההליך הפלילי, ואוסיף כי גם כמובן - בשכל הישר. לגורמי החקירה עצמם חשיבות התייעוד נובעת, בראש וראשונה, משיקולי תקינותו של ההליך המינהלי; אין זה מתקבל על הדעת שהחקירה תתנהל על פי זכרונם של החוקרים וללא תיעוד מסודר. אין להכביר מלים על חשיבותם של פרטים וממצאי עובדה בהליך הפלילי - אלה יכולים להביא לשלילת חרותו של אדם או מנגד להסיר מעליו עונת אשמה ולשלחו לחופשי; משכך ראוי שתובטח אמינותם, במידה רבה ככל שניתן, של פרטי מידע המובאים בפני בית המשפט. הרבה כבר נאמר על תעתועי הזכרון האנושי ויכולתו המוגבלת לאצור כל פרט ופרט, ובודאי בחלוף זמן (ובא כוחו של זגורי הרחיב בנושא זה בנימוקי ערעורו), ומכאן, בין היתר, חשיבות ניהולו של רישום מדויק, שכאמור בית משפט זה עמד על חשיבותו בעבר:

"... הרי הודרכה המשטרה, לא אחת, בפסיקת בית-משפט זה להקפיד על רישומים נאותים, בגלל חשיבותם המרובה. הרי גם במהלך חקירה זו נעשו רישומים על הרבה עניינים חשובים יותר וחשובים פחות, מדוע דווקא בעניין זה הם חסרים? אין אפילו, בהעדר רישומים כנ"ל, ראייה ברורה, מתי שמע מזרחי מפי המערער את ששמע..."
[\(ע"פ 210/81 עקביוב נ' מדינת ישראל, פ"ד לו\(3\) 393, 416 - השופט ד' לוי; להלן עניין עקביוב\).](#)

כל אחד מאתנו, בבחנו את עצמו, יעמוד על חשיבות התייעוד בזמן אמת. ועוד למותר לציין, כי רישום בדבר פעולות חקירה ותוכן, המתבסס אך על זכרונו של גורם משטרתי בפער זמן ניכר מעת פעולת החקירה, כפי שאירע בענייננו (לעניין פער הזמנים הסביר מעת שמיעת עדות לרישומה ראו למשל [ד"נ 23/85 מדינת ישראל נ' טובול, פ"ד מב\(4\) 309, 355-356](#)) - אינו עונה, במישור האמינות והדיוק, על הדרישה שהציב בית משפט זה לרישום ותייעוד נאותים:

" חקירה זו תהא יעילה יותר ועניינית יותר כשהיא יוצאת מן התרשומת שנעשתה בשעת גביית ההודעה או מיד לאחר מכן, במקום להיות תלוי כל כולה בזכרונו או

בשיכתו של החוקר אשר טיפל בינתיים במאות חקירות אחרות" (ע"פ 400/66 אבו חצירה נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד כ(4) 787, 797 - השופט - כתארו אז - ח' כהן, להלן - עניין אבו חצירה).

נציב כלל "מתמטי" פשוט: ככלל, על פי נסיון אנוש, עומדת זכירת פרטים ביחס הפוך לחלוף הזמן מאז מועד המאורע הנדון.

כו. תיעוד חקירתו של עד או חשוד ישרת את תקינות ההליך גם בנתנו בידי הנחקר אפשרות לעיין על אתר ברישום האמירות המיוחסות לו ולתקנן במידת הצורך או לחלופין להסתייג מהן (ראו מ' שלגי וצ' כהן סדר הדין הפלילי (תשס"א) 89-90, להלן שלגי וכהן). רישום נאות עשוי איפוא לצמצם את המקרים בהם דברי נחקר, אשר הובנו או נרשמו שלא כהלכה, יועברו לידי בית המשפט כראיה (ראו ג' אוריון דיני הודאות וחקירה (תשמ"ה) 57 - שם דובר בעיקר על הודאת נאשם). בכך מסייע הרישום גם בשמירה על טהרו ותקינותו של ההליך הפלילי. לבסוף, תיעוד חקירה ישרת בהמשך הדרך את הצדדים להליך המשפטי גם בכך שיעמיד לרשותם גרסאות נוספות של הנחקר, אשר יאפשרו להתחקות אחר סתירות בהודעותיו או לחלופין להצביע על הלכידות בגרסותיו, כל צד לפי צרכיו. ברי, כי בענייננו הפרו גורמי החקירה את הנחיות בית משפט זה בנוגע לתיעוד ורישום נאותים, ולכך עשויה להיות השפעה אם על קבילותה של ראיה ואם, למצער, על משקל מהימנותה:

"אם ענין השיחה היה דבר הקשור בחקירתו או העשוי לבוא לידיעת בית-המשפט, כי אז חייבת התרשומת להכיל, בפירוט רב ככל האפשר, גם את תוכן השיחה, ובפרט הדברים שנאמרו לחשוד מפי איש שיחו המשטרתי. תרשומת זו יש לרשמה מיד עם תום השיחה, או תוך כדי ניהולה; ומה שהיא מפורטת יותר, תהא העדות המבוססת עליה מהימנה יותר על בית- המשפט". (עניין אבו חצירה, 796-797; ההדגשה הוספה - א"ר).

ראו גם:

" מסתבר שדברים אלה (רישום מדויק של מהלך חקירה - א"ר) טרם חדרו לתודעת כל החוקרים ונזדמן לנו כבר לומר כי על ידי כך המשטרה לעתים 'מכלכלת ומקלקלת' את החקירה; ואף הועלה החשש כי יתכנו מקרים בהם אי ניהול רישום מסודר ומדויק של כל שלבי החקירה עלול לפגום ואף להביא לידי פטילת הודעות מהותיות (ע"פ 115/82, פ"ד ל"ח(1) 197; ע"פ 260/78 פ"ד ל"ג (2) 204). יש להצטער כי על אף כל ההערות, ההדרכות והאזהרות עדיין יש חוקרים שאינם ממלאים חובותיהם

[כיאות וכמתחייב \(ע"פ 334/86 סבאח נ' מדינת ישראל, פ"ד מד\(3\) 857, 864 - השופט בייסקי\).](#)

כז. הפסיקה לא הותירה איפוא מקום לספק לגבי חשיבות התייעוד ונחיצותו להבטחת תקינות ההליך המינהלי והגינות ההליך הפלילי. דומה שהנחיות הפסיקה אף הופנמו והוטמעו בנהליה הפנימיים של המשטרה (ראו ד' [ביין "כללי החקירה המשטרית -](#) [היש מקום לקודיפיקציה של 'חוקי הציד'"](#) עיוני משפט, יב (תשמ"ז) 129, 135). על פני הדברים, כאמור בהחלטה להימנע מתייעוד חקירותיו הראשוניות של קורקוס לא פעלו גורמי החקירה כראוי. אך בטרם נעמוד על נפקות ההפרה יש טעם לעמוד על הדינמיקה המאפיינת את חקירותיהם של עדי המדינה. בהתחקות אחר הליך זה יש כדי ללמדנו, כי מבחינת תוכן ההודעה - ההודעה המרכזית שתיעודה נדרש היא זו שלאחר חתימת ההסכם. הדיון אליו נפנה כעת נועד לסייע בקביעת מידת החומרה הנלווית להפרה והשפעתה על הגינות ההליך ותוצאתו.

כח. הדינמיקה בחקירותיו הראשוניות של עד המדינה מתאפיינת בגישושים הדדיים בנוגע לאפשרות שיתוף פעולה בין הצדדים. גורמי החקירה ופרקליטות המחוז בוחנים מצדם את המידע שיש בידי עד המדינה ואמינותו (ראו בענייננו מזכר נ/50 מיום 16.11.08, סקירת רפ"ק זוהר במהלך המשפט), תוך השוואתו למידע הנמצא בידיהם (ראו בענייננו גם נ/60, מיום 12.3.08, סקירת רפ"ק שריקי לענין החומר שבידי קורקוס לספק), וכן את מהימנותו של עד המדינה (ראו לכך סעיף 2 להנחיית היועץ המשפטי לממשלה ובמיוחד סעיפים 2(ג), (ה) ו-1(ו) אליהן נשוב). עד המדינה מצדו בוחן את היתכנות קיומו של ההסכם, ההטבות האפשריות והשלכות מסירת המידע, למשל ביחסיו עם שותפיו לעבירות. מאופי התקשורת בין הצדדים בשלב זה ניתן להסיק, כי יתכנו מצבים בהם ימסור עד המדינה מידע שאינו מלא ומדויק בהיעדר הסכם המבטיח לו, כי הדברים שיאמר אכן לא ישמשו נגדו. גרסתו המלאה, אשר תוגש לבית המשפט ותשמש כבסיס לחקירתו, היא זו שתמסר לאחר חתימת ההסכם, וכמובן שגרסה זו חובה שתתועד בפירוט רב (כפי שנעשה בענייננו). על דינמיקת החקירה של עד מדינה ראו למשל:

" (עד המדינה - א"ר) טען בעדותו, שאחרי החתימה על זיכרון הדברים מסר את גירסת האמת, כמו שהעיד עליה בבית המשפט... אך בתיק החקירה לא נמצא שום רישום על הודעה נוספת מפי העד אחרי חתימת זיכרון הדברים, אם כי לפי המקובל צריך היה לחזור ולחקור אותו, אחרי שהתחייב למסור גירסת אמת, כדי שהודעה חדשה זו תשמש לאחר מכן לתביעה בסיס לחקירתו הראשית של העד בבית

המשפ"ט" (ע"פ 117/81 בן חמו נ' מדינת ישראל, פ"ד לו(3) 57, 62, ההדגשה הוספה - א"ר).

ראו גם:

" בגדרו של הסכם זה (הסכם עד מדינה -א"ר) התחייב תורק, בין היתר, לשתף פעולה עם המשטרה בחשיפתם של מי שהיו מעורבים במעשי הרצח וניסיונות הרצח ביפו... למסור למשטרה הודעות מפורטות ומלאות אודות מעשיהם של המעורבים בפרשות הרצח; וכן למסור עדות מלאה בבית המשפט. (ע"פ 1292/06 תורק נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] פסקאות 4 ו-5 לפסק דינו של השופט פוגלמן; ההדגשה הוספה - א"ר).

(עוד ע"פ 2801/95 קורקין נ' מדינת ישראל, פ"ד נב(1) 791, 801; להלן עניין קורקין).

כט. הנה כי כן הודעתו המלאה והמחייבת של עד מדינה תימסר כדרך כלל, לאחר חתימתו של הסכם עד המדינה, ועל כן רציונל התייעוד חל ביתר שאת על הודעה זו. אין באמור כדי להתעלם מהפרת דרישת התייעוד בשלב שקדם - אשר כפי שיפורט להלן משרתת רציונלים נוספים - אלא אך כדי לעמוד על חומרתה והשפעתה על הגינות ההליך; ואכן דומני, כי יש בהסבר זה כדי לרכך מעט את החומרה הנלווית להתנהלותם של גורמי החקירה בנוגע לתייעוד, שכן הגרסה המלאה המבססת את כתב האישום נגד המערערים תועדה כדבעי ונמסרה להגנה.

ל. הוראות הפסיקה משתקפות גם בסעיף 77 לחוק סדר הדין הפלילי. סעיף 77(ב) פוטר מתייעוד בכתב הודעות עדים בעניינים פורמליים, ומכאן שכל הודעה אחרת של עד - שיש כוונה להגישה כראיה במשפט - יש להעלותה על הכתב ולמסרה להגנה. ככל שההודעות לא תועדו ולא ניתן להם ביטוי בחומר החקירה (ראו ע"פ 1152/91 סיקסיק נ' מדינת ישראל, פ"ד מו(5) 8, 20; להלן עניין סיקסיק) - לא תורשה התביעה לעשות בהן שימוש (סעיף 77(א) לחוק סדר הדין הפלילי; ראו גם קדמי על סדר הדין בפלילים (כרך שני, תשס"ט) 1014 - 1015).

חובת תיעוד - עד מדינה
הנחיות היועץ המשפטי לממשלה

לא. החובה לתעד את חקירתו של עד מדינה פוטנציאלי, בענייננו קורקוס, מעוגנת גם בהנחיות היועץ המשפטי לממשלה. כפי שצוין אף בהכרעת דינו של בית המשפט קמא, סעיף 12 להנחיית היועץ המשפטי לממשלה 4.2201 מורה, כי "יש לתעד משא ומתן עם המועמד להיות עד מדינה לקראת כריתת ההסכם. על תיעוד זה, כמו גם על נוסח ההסכם, יחולו הוראות סעיף 74 לחוק סדר הדין הפלילי, התשמ"ב-1982". דבר זה נחוץ כמובן באופן מובהק, נוכח היותו של עד המדינה עברייני המבקש להציל את עצמו, ויש לודא כי לא יעשה כן על חשבון אמירת אי אמת כלפי הזולת. כפי שצוין, קיימת בנידון דידן אי בהירות לגבי זהותו של יוזם הרעיון שקורקוס יהא לעד מדינה, אך מוסכם כי האפשרות עלתה כבר בחקירות הראשונות (ראו לעיל פסקה יח). חובת תיעוד המשא והמתן גם לפי הנחיות היועץ המשפטי לממשלה החלה גם בשלב זה, ואין נפקא מינה אם גורמי החקירה כינו את המפגשים הבאים כשיחות ולא כחקירות. חובת התיעוד נובעת ממהות המפגשים ולא מכותרתם, וככל שהאמור ב"שיחות" שימש במשא ובמתן בין רשויות האכיפה לעד המדינה הפוטנציאלי - נדרש היה לתעדן.

לב. כזכור, המערערים מלינים על כך שבהיעדר תיעוד לא ניתן לעמוד על הדינמיקה שאיפיינה את חקירותיו של קורקוס, ובסופו של יום הובילה להסכם עד המדינה. כך למשל הובע חשש, כי בהיעדר תיעוד אין ניתן לדעת האם מסרו החוקרים בידי קורקוס פרטים מוכמנים ואחרים מחומר החקירה המצוי בידיהם, כדי להקנות מהימנות לעדותו. אין חולק, כי גם הנחיית היועץ המשפטי אכן הופרה על ידי גורמי החקירה. כאן המקום לשוב ולהדגיש, כי ראוי לטפל בהפרות אלה בחומרה הנדרשת למען לא יישנו; אך מעבר לחומרה הנלווית לעצם ההפרה, עמה יש להתמודד במישורים המתאימים, יש לבחון האם נגועה היא באי חוקיות המגיעה לכדי פגיעה בזכותם של המערערים להליך הוגן, כטענתם.

לג. לשון סעיף 12 להנחיית היועץ המשפטי מחייבת תיעוד המשא והמתן עם עד המדינה, קרי, ההליך בו מגיעים הצדדים להסכמה על שיתוף פעולה ביניהם, שבמסגרתו מתחייב העד למסור מידע מסוים בתמורה לטובות הנאה מצד המדינה. אלה יינתנו, בדרך כלל, בצורת תמורה ישירה (דוגמת מענק כספי) או באמצעות שינוי עמדת המדינה בהליך הפלילי (תיקון או הימנעות מכתב אישום או הצגת עמדה עונשית מקלה) (סעיף 3 להנחיות היועץ המשפטי לממשלה). הסכם זה הוא פרי משא ומתן בו נדרשות רשויות האכיפה לבחון, בין היתר, את הפוטנציאל הראייתי בעדותו של עד המדינה המוצע, ואת מהימנותה והתאמתה לראיות המצויות בידי גורמי החקירה. העד הפוטנציאלי מצדו שוקל את טובות הנאה שהוצעו לו אל מול הסיכונים שמנגד.

תיעודו של הליך המשא והמתן חיוני מטעמים אחדים. ראשית, בסעיף 12(ב) להנחיות היועץ המשפטי מוסבר, כי הליך המשא והמתן המבוסס על אמון הדדי מחייב, כי ככל שלא ישתכלל לידי הסכם, לא ייעשה שימוש במידע שנמסר במהלכו נגד עד המדינה הפוטנציאלי (ראו [ע"פ 5825/97 שלום נ' מדינת ישראל, פ"ד נה\(2\)](#), 933, 974, להלן עניין שלום; ראו גם על הראיות, 492-493; סעיף 12(ב) להנחיית היועץ המשפטי). אם כך, טעם ראשון לתיעוד המשא והמתן עם עד המדינה הפוטנציאלי נעוץ בצורך להבטיח, כי השימוש בדברים שנאמרו על-ידי חשוד עמו נוהל משא ומתן כזה - ייעשה באופן הוגן, אשר גם אינו מפר את האמון ההדדי בין הצדדים.

לד. טעם נוסף לתיעוד נעוץ בשלבים הכרוכים באישור הסכם עד מדינה. אישור הסכם כזה נתון לפרקליט המחוז שבמחוזו מתנהל התיק, ולעתים נדרשת היועצות בפרקליט המדינה, ואף לפעמים טעון הסכם אישורו של היועץ המשפטי לממשלה (סעיף 5 להנחיית היועץ המשפטי). על מנת להציג בפני גורמים אלה מידע רלבנטי לקבלת ההחלטה, על גורמי החקירה למסור תיעוד בדבר ההסכם הנרקם, ובכלל זאת דרישותיו של החשוד, המידע שביכולתו לספק, והתרשמותם ממהימנותו (ראו ספרו של ע' גרוס עד - המדינה (תשמ"ט) 104-105; להלן גרוס - עד המדינה). כן משמשים הגורמים המאשרים ערכאת ביקורת על תקינות המשא והמתן והחקירה שקדמה לו. יש בטעמים הללו ללמדנו, כי חובת התיעוד נועדה להגן על זכויותיו של עד המדינה הפוטנציאלי מזה, ולאפשר פיקוח על תקינות ההליך מזה. זאת מעבר להגינות כלפי הנאשמים הפוטנציאליים שיפליל עד המדינה, הבאה לידי ביטוי מובהק בקביעה, שעל תיעוד זה ועל נוסח ההסכם יחול [סעיף 74 לחוק סדר הדין הפלילי](#) (סעיף 12א להנחיית היועץ המשפטי). כל אלה מטעימים החשיבות שבחשיפת האופן בו התנהל המשא והמתן עם עד המדינה בפני צדדים אחרים העלולים להיות מושפעים מהודעותיו:

"אכן, תהליך גיוסו והפעלתו של באסל (עד המדינה - א"ר), וגביית הודעותיו, לא נחשף בצורה מלאה בפני בית המשפט - וקשה לכן לעמוד על אופן התפתחותה של גירסתו, ולהבין מדוע הועלו פרשות מסוימות רק בשלב מאוחר. בנסיבות, מסתבר כי היה מקום לתיעוד משמעותי יותר" ([ע"פ 3197/07](#) אגבאריה נ' מדינת ישראל [פורסם בבנו] פסקה ח'; ההדגשה במקור; להלן עניין אגבאריה).

לה. בענייננו, אין חולק כי משחקירותיו של קורקוס תועדו באופן חלקי בלבד הופרו ההוראות המחייבות. ועם זאת הזכרנו, כי פגם בתיעוד אינו מביא באורח מידי

לפסילת הראיה שתיעודה לוקה בחסר; וכי בטרם הכרעה בדבר קבילות הראיה ומהימנותה, עלינו לבחון את חומרת ההפרה והשפעתה על הגינות ההליך במקרה הנדון (עניין סנקר, פסקה 23). וזאת גם אם החומרה הנלווית להפרת נהלים פנימיים איננה זהה בחומרתה לפגיעה בזכות חוקית או חוקתית של נחקר (כפי שאירע בעניין יששכרוב) ומבלי להקל ראש כלל ועיקר בהנחיות היועץ המשפטי (השוו [עצ"ם 6726/10](#) סיעת למען תורה וגמילות חסדים בעיריית צפת נ' המועצה הדתית צפת [פורסם בנבו] וההפניות שם בפסקה י"ז). אך עיקר היא, כי נדרשת בחינת השפעתו של היעדר התיעוד במקרה הקונקרטי, וזאת יש לבחון לפי היקף ההפרה (שהרי קיים תיעוד חלקי בתיק) והשפעתה על יכולתם של המערערים לנהל הליך הוגן - ולבחינה זו נידרש בהמשך.

לו. סיכומם של דברים לעניין היעדר התיעוד כהפרת חובה חוקית - מן התשתית הנורמטיבית שנפרשה עולה, כי הרציונלים בבסיס החובה לתעד חקירותיהם של חשודים ועדים נועדו להגשים תכליות שונות, ולא רק אלה שטוענים להן המערערים. [חוק חקירת חשודים](#) מבקש להבטיח, בעיקר, כי הודאות חשודים לא ניתנו בעקבות שימוש באמצעים פסולים; [ופקודת הפרוצדורה הפלילית](#) כנתינתה אינה דנה בחובה לתעד חקירות עדים. פני הדברים שונים בכל הנוגע לחובות התיעוד העולות מן הפסיקה; ובאשר להנחיית היועץ המשפטי לממשלה, אף אם החובה על פיהן נועדה לשרת גם הליכי בקרה פנימיים, תיעוד הולם יש בו כדי לקיים את חובת ההגינות, החשובה מכל בחינה, כלפי נאשמים פוטנציאליים. כמו כן, גם אם בסופו של יום העיקר, במישור הראייתי, הוא תיעודן של הודעות עד מדינה שניתנו לאחר חתימת ההסכם עמו - אין הסבר זה מצדיק החלטה מטעם גורמי החקירה לתעד באופן חלקי בלבד את המשא והמתן הראשוני. ואולם, אין בהפרת חובת התיעוד כשלעצמה כדי להביא בהכרח לפסילת הראיה השנויה במחלוקת, ויש לבחון את השלכותיה על יכולתם של המערערים לנהל את הגנתם במקרה הקונקרטי. לפיכך, בטרם הכרעה בדבר נפקות הפגמים, יש לבחון האם ובאיזו מידה נודעה להם השפעה על זכותם של המערערים להליך הוגן. עסקינן בשלושה שלבים - ראשית, השלב בו היה עד המדינה חשוד, וחובת התיעוד לגבי דבריו היא זו החלה על כל חשוד, בודאי ככל שהיא רלבנטית לנושא "עדות המדינה", ושנית, המשא והמתן עם העד הפוטנציאלי, המחייב תיעוד לפי הפסיקה והנחיית היועץ המשפטי לממשלה; ושלישית, השלב שלאחר חתימת ההסכם עד המדינה; בנידון דידן, רק שלב אחרון זה תועד כדבעי, ואשר לשני השלבים הקודמים, גם אם נצא מהנחה כי השלב הראשון לא היה רלבנטי לנסיבות המקרה, בודאי לא תועד השלב השני כדבעי.

זכותם של המערערים להליך הוגן

לז. נוכח האמור בנוגע להפרת חובת התייעוד - עלינו לבחון האם פגע היעדר התייעוד בזכותם של המערערים להליך הוגן; זאת ברוח התנאי השני שהונחל בעניין יששכרוב:

"במרכזו של התנאי השני לתחולתה של דוקטרינת הפסילה הפסיקתית, ניצבת זכותו של הנאשם להליך פלילי הוגן... הזכות להליך פלילי הוגן נוגעת בכל שלביו של ההליך הפלילי - 'אם בשלב החקירה ואם בשלב המשפט' (דבריו של השופט ברק בע"פ 951/80 קניר הנ"ל, בעמוד 516). ואכן, שלב החקירה המשטרית מהווה הליך מקדים למשפט עצמו, באופן שפגמים שנפלו במסגרתו עשויים להשליך על הגינות ההליך הפלילי בכללותו" (עניין יששכרוב, עמוד 558).

הדיון בשאלה שהצבנו ייערך בקצרה בשני מישורים. ראשית, במישור העקרוני - כיצד משרת התייעוד את הזכות להליך הוגן; שנית, נסיבות המקרה הקונקרטי - מהו חלקו של התייעוד המקורי הקיים בתיק, והאם התייעוד למפרע (קרי זכרונות הדברים וטבלת המידע שנערכה לימים) מרפא או למצער מרכז את הפגמים שנוצרו בעקבות היעדר התייעוד. מעבר לכך, נבחן האם כטענת המערערים נפגעה זכותם להליך הוגן גם עקב הפגיעה הנטענת בזכותם לעיון בחומרי החקירה.

לח. בהידרשנו למקורותיה הנורמטיביים של חובת התייעוד, עמדנו על כך שבית משפט זה חזר לא פעם על ההלכה לפיה על גורמי החקירה להקפיד ולערוך תרשומות מסודרות בדבר פעולות חקירה שננקטו וכן בדבר תוכנן (ראו עניין עקביוב הנזכר; עניין אבו חצירה הנזכר; עניין טיקטיק, 26 והאסמכתאות דשם). הזכרנו גם, כי התייעוד חיוני להגנה כדי שתוכל לפעול ביעילות המרבית. כך, למשל, נדרש התייעוד כדי להבטיח שהודאת נאשם ניתנה באופן חופשי ומרצון ולא כתוצאה מהפעלת אמצעי חקירה פסולים; עוד נדרש התייעוד לשם הבטחת זכותם של נחקרים לאמת אמירות המיוחסות להם או להסתייג מהן. בפנינו מצביעים המערערים על אופנים נוספים בהם התייעוד חיוני להגנה. ראשית נטען, כי ישנה חשיבות לעמוד על השלבים והתמריצים שהובילו חשוד לחתום על הסכם עד מדינה. ואכן, תיעוד החקירה במקרה זה נדרש, כדי להבטיח שאמצעי חקירה שננקטו לא סטו מאמות המידה לחקירה הוגנת כלפי עד המדינה או

כלפי המערערים (בדומה לרציונל הכללתו של המשא והמתן כחומר חקירה בהנחיית היועץ המשפטי לממשלה).

לט. כנזכר, בטרם תוכרע שאלת נפקותו של פגם בהליך החקירה, מורנו פסק הדין בעניין יששכרוב לבחון את הקשר בין התנהלות פסולה של גורמי החקירה לבין השגת הראיה:

"תנאי ראשון לתחולתה של דוקטרינת הפסילה הפסיקתית הוא כי הראיה הושגה שלא כדין, קרי בדרך בלתי חוקית, בלתי הוגנת או תוך פגיעה שלא כדין בזכות מוגנת של הנחקר" (עניין יששכרוב, עמוד 557, ההדגשה הוספה - א"ר).

ביישום חלקו השני של התנאי, יש לבחון האם היעדר התייעוד פגע בזכותו המוגנת של הנחקר, קרי, קורקוס (חקירותיהם של המערערים תועדו); ודומני כי אין חולק שזכויותיו של קורקוס לא נפגעו במהלך חקירתו, והפגיעה הנטענת במערערים היא עקיפה; כלומר, הפגמים שנפלו בחקירתו של קורקוס גרמו - על פי הטענה - לפגיעה בזכותם של המערערים להליך הוגן (אם כי גם בכך אין להקל). ביישום חלקו הראשון של התנאי, עלינו לבחון האם עדותו של קורקוס היא תוצר של פעילות שאינה חוקית. לשיטת המערערים, בהיעדר תיעוד לא ניתן לשלול, כי במהלך החקירה נמסרו לקורקוס פרטים הידועים למשטרה על מנת שגרסתו תתאם למידע הקיים בתיק. עוד טוענים המערערים, כי יתכן שקורקוס "הובל" למסור מידע על אישומים כתנאי לחתימתו של הסכם עד מדינה, ושאלת זהותו של יוזם הדיון באירוע זריקת הרימון (האישום הראשון) מבססת חשש זה. בטרם אדון בכך אציין, כי סבורני שאילו אכן אלה היו פני הדברים לא היו -מן הסתם - מתגלות הסתירות הרבות בין הודעותיו של קורקוס לבין עדותו בבית המשפט, וכן בין הודעותיו לבין זכרונות הדברים שנכתבו על ידי הגורמים המעורבים בחקירתו, ובינם לבין עצמם.

זריקת הרימון לעבר ביתו של ארצי חלפון: האישום הראשון

מ. דוגמה שעלתה לפגמים, אשר נפלו כנטען בחקירתו של קורקוס נגעה לשאלת "צמיחת" האישום הראשון (זריקת הרימון). המערערים מצביעים על סתירה בין האמור בזכרון הדברים של החוקר רפי עמוס (8/נ) לבין עדויותיהם של טל קורקוס ושל רפ"ק שריקי (ראש לשכת התשאול) בפני בית המשפט. בזכרון הדברים נכתב, כי בשיחתם הראשונה העלה קורקוס בפני עמוס מספר אירועים פליליים בהם היה מעורב יחד עם

זגורי, אך לא מנה בכללם את זריקת הרימון. עדותו של רפ"ק שריקי תמכה אף היא בגירסה זו: "את תיק הרימון של ארצי חלפון בשיחה שהיתה איתנו אני העליתי בפניו את הפרשה הזאת. והוא לא העלה את זה מיוזמתו..." (פרוטוקול הדיון מיום 19.1.08, עמוד 31 בשורות 4-6). קורקוס - לעומת זאת - טען בפני בית המשפט, כי למיטב זכרונו הוא הוא אשר העלה מיוזמתו את האירוע באחת מחקירותיו הראשונות (פרוטוקול דיון מיום 17.11.08, עמוד 82). ראשית, אינני סבור שיש פסול בכך שחוקרים שואלים עד מדינה פוטנציאלי אם בידו מידע בדבר אירוע פלילי זה או אחר, ובדרך זו ממצים עמו את אפיקי החקירה; בפני החוקרים מעשים פליליים בלתי מופענחים שונים, ומשלפניהם עברייני רב מעללים, אין סיבה שלא יבדקו עמו קשת של מקרים. עם זאת ברי, כי אין למסור לנחקר פרטים מוכמנים או להתנות את חתימת ההסכם במסירת מידע ספציפי ו"ממוקד", קרי יצירת מצג, לפיו ללא מסירת מידע בנוגע לאירוע מסוים (אף אם אין בידו מידע אמין לגביו) - לא יוענק לו מעמד של עד מדינה. ברם, בדינמיקת חקירה אין מקום לשלול מן החוקרים את האפשרות לבדוק קשר לאירועים מסוימים; זאת בכפוף לכך שהשאלות המוצגות יוותרו בגדרי טכניקות החקירה המקובלות וההוגנות, לגביהן ניתן להקיש מן הפסיקה (ראו למשל [ע"פ 216/74 כהן נ' מדינת ישראל פ"ד כט\(1\) 340, 352](#); ראו והשוו גם לעניין אגבאריה ולטכניקות החקירה שננקטו שם). יפים לענייננו דבריו של השופט ג'ובראן, בהתבסס על פסיקה מוקדמת יותר של השופט ויתקון:

"חקירתו של פושע' - כתב השופט ויתקון לפני למעלה מעשרים שנה - 'אינה משא ומתן בין שני סוחרים שלווים והגונים המנהלים את עסקם על בסיס אמון הדדי מירבי' ([ע"פ 216/74 כהן נ' מדינת ישראל, פ"ד כט\(1\) 340, 352](#)). חקירה היא 'תחרות של מוחות', שבה מנסה החוקר לחדור למחשבתו של הנחקר ולקבל ממנו מידע הנחוץ לו" ([ע"פ 7033/04 יאיר נ' מדינת ישראל](#) [פורסם בנבו]).

מא. מעבר לכך, מפרטי התיק עולה כי חשדה של המשטרה במעורבותו של זגורי בזריקת הרימון לעבר ביתו של חלפון לא היה בגדר סוד, שהרי זגורי נעצר לאחר זריקת הרימון בחשד למעורבותו באירוע (ראו נ/18). דומני, כי יש בכך להקהות מעט את טרונייתם של המערערים, שהרי לא היה צורך לרמוז לקורקוס שיש חשד שזגורי מעורב באירוע - עובדה זו היתה ידועה בשלב זה, וניתן להניח שקורקוס, אשר לקח חלק באירוע ונמנה על חוג חבריו של זגורי, היה מודע לכך אף הוא.

מב. ועוד, סתירה זו לא נעלמה מעיני בית המשפט קמא (ראו למשל פסקאות 45-46 להכרעת הדין) אשר בחן את העדויות השונות וזכרונות הדברים, והעדיף את הגרסה המקלה עם המערערים, קרי, כי אירוע זריקת הרימון הועלה בפגישה השנייה בעקבות שאלתו המפורשת של רפ"ק שריקי. בית המשפט קמא התמודד עם סתירה זו, ועם סתירות ואי דיוקים נוספים שהתגלו בעדותו של קורקוס (למשל, בעניין המפגש שקדם לאירוע, זיהויו של משליך הרימון, טענותיו לגבי נוכחותו של זגורי בזירת האירוע, חוסר יכולתו לזהות את הסמטה בה נמצא ביתו של העיתונאי ועוד סתירות רבות) - באמצעות ייחוס משקל נמוך להודעתו לגבי אישום זה:

"הקושי בעדותו לגבי אישום זה (האישום הראשון - א"ר) בהתייחס לזגורי בסתירות שיש בהן כדי להשפיע על המהות, סתירות המשתלבות עם מחדלי חקירה והעובדה שהנושא בא לעולם לא מפי עד המדינה אלא רק לאחר שאלה מפורשת של החוקר" (עמוד 61 להכרעת הדין).

ואכן, בסופו של יום, נוכח המשקל הנמוך שיוחס לעדות בעניין זה, ובהיעדר ראיות - זוכה זגורי מאישום זה (להלן נדון בראיות הסיוע). לא מצאתי כי נפל פגם בגישת בית המשפט, לפיה הסתירות ואי הדיוקים שנפלו בעדותו של קורקוס יאוזנו באמצעות דרישה מוגברת בכל הנוגע לראיות סיוע, הנדרשות ממילא להרשעה על סמך עדותו של עד מדינה (ראו [סעיף 54א\(א\) לפקודת הראיות](#)), וראיות נוספות התומכות במהימנותו של קורקוס. נזכיר, כי בית משפט זה קבע לא פעם שאף אם נפלו סתירות ואי דיוקים בחקירתו ובעדותו של עד מדינה, ואף אם עלו השגות בנוגע לאופיו ולמהימנותו - אין הדבר מביא בהכרח לפסילת עדותו:

"אכן, שמש הוא 'עד מדינה' ועד שהיה לכזה לא שיתף פעולה עם החוקרים; וגירסתו - שנמסרה ב'הדרגה' ככל שגבר שיתוף הפעולה בינו לבין חוקריו - אינה נקיה מסתירות ותמיהות. ברם, אין באלה, כשלעצמם, כדי להפוך את העדות לבלתי אמינה מלכתחילה; וכל שנדרש בעטים הוא - זהירות רבה וניתוח קפדני, כתנאי למתן אמון בה" (עניין קורקין, 801 - השופט קדמי).

(ראו גם [ע"פ 8005/04 אברוטין נ' מדינת ישראל](#) [פורסם בנבו] שם נקבע (פסקה 25), כי אף שעד המדינה שיקר בחקירותיו אין לפסול את עדותו).

מג. סיכומם של דברים לעניין זריקת הרימון - אינני סבור כי בכך שהחוקרים יזמו דיון באירוע פלילי מסוים, יש כדי להכתים את עדותו וחקירתו של קורקוס באופן לו טוענים המערערים; כן אין בכך להעיד על פגמים בחקירה שיורדים לשורשו של ההליך והגינותו, כפי שטוענים המערערים. בנסיבות לא היתה מניעה חוקית שהחוקרים יתעניינו אם ידועים לקורקוס פרטים על אירוע זריקת הרימון, בכפוף לאי חשיפת ראיות קיימות או פרטים מוכמנים (וכאמור, בהתחשב בסתירות הרבות שהתגלו בין הודעתו של קורקוס לחקירתו והיעדר ההתאמה לראיות הסיוע, נראה כי אכן לא נחצו גבולות אלה). נזכיר גם, כי זגורי נעצר בסמוך לזריקת הרימון בחשד למעורבות בעבירה ולכן לא היה צורך "לרמוז" לקורקוס כי ישנו חשד למעורבותו. לבסוף, וזה עיקר לדידי, בית המשפט קמא בחן את עדותו של קורקוס בזהירות הנדרשת, נוכח קביעתו כי עניין זריקת הרימון עלה ביוזמת החוקרים ולא ביוזמתו של קורקוס, ובעקבות זאת העלה את רף הסיוע הנדרש ממילא לעדותו של קורקוס.

מד. כאמור טוענים המערערים, כי בהיעדר תיעוד נפגעה יכולתה של ההגנה לסדוק את מהימנות עד המדינה, שכן אין ביכולתם לעמוד על סתירות, אשר יתכן כי היו עולות אל מול גרסתיו הראשוניות. טענה זו נכונה במישור העקרוני, שהרי לממצאי מהימנות עשויה להיות חשיבות מכרעת בהליך הפלילי. [סעיף 53 לפקודת הראיות](#) המעגן את סמכות ההכרעה בדבר ערכה של עדות, מונה מספר אמות מידה לקראת הכרעה - "התנהגותם של העדים, נסיבות הענין ואותות האמת המתגלים במשך המשפט". בספרות נאמר, כי סמכות בית המשפט אינה מוגבלת להתרשמותו מהתנהגות העד במהלך המשפט, וניתן להפעיל שיקולים נוספים כגון השוואת העדות בפני בית המשפט לעדויות אחרות, או לדברים שנאמרו מפיו במקום אחר (ראו ע' [גרוס "חקר האמת והביקורת השיפוטית"](#): התערבות של ערכאת ערעור בממצאי עובדה" עיוני משפט, כ 551 (תשנ"ז) 563-564). הצבעה על סתירות בעדותו של עד מדינה עשויה איפוא להחליש את המשקל שייוחס לעדותו, ובכך להוסיף על נטל ההוכחה הנדרש מן התביעה, הכבד ממילא, נוכח דרישת הסיוע הקבועה [בסעיף 54א\(א\) לפקודת הראיות](#).

מה. עם זאת, מסקנה בדבר השפעתו של היעדר התיעוד במקרה שלפנינו אינה יכולה להתקבל מתוך דיון במישור העקרוני בלבד. על הדברים להיבחן באספקלריה של המקרה דנא ונסיבותיו, קרי התיעוד החלקי הקיים והתיעוד למפרע. בפרק שעסק בדרישת התיעוד בפסיקה עמדנו על כך שיש לייחס לדבריו של קורקוס בהליכים הראשוניים של המשא והמתן, בטרם נחתם עמו הסכם עד המדינה, חשיבות מוגבלת

בלבד; זאת נוכח הדינמיקה המאפיינת משא ומתן עם עד מדינה פוטנציאלית. כזכור, מעמד של עד מדינה יינתן למי שהיה "שותף לאותה עבירה" (סעיף 54א(א) לפקודת הראיות), מכאן שבטרם הובטחו וסוכמו טובות ההנאה שיינתנו לו - עלול עד לחשוש, כי דברים שיאמר ישמשו נגדו (ראו למשל, נ/8 בו ציין רפי עמוס, כי קורקוס סרב למסור פרטים שברשותו על אירוע פלילי נוסף בשלב זה, וכן ראו עדותו של רפ"ק שריקי מיום 20.1.09 בעמוד 10-11, לפיה בשלב המשא והמתן אף לא היתה ציפיה כי קורקוס ימסור את כל המידע שברשותו). מסיבה זו נגבית הודעה מסודרת ומפורטת של עד המדינה לאחר חתימת ההסכם עמו (ראו ההפניות בפסקה כח). מכאן שאף אם היו בידי ההגנה דבריו של קורקוס בטרם נחתם עמו הסכם עד המדינה - לא היה בהם כדי לשפר את עמדת ההגנה, שהרי נוכח האמור אין הכרח שדברים שנאמרו מפיו בשלב זה שיקפו תמונה מלאה של ידיעותיו ומעורבותו בעבירות שנכללו בסופו של יום בכתב האישום. אף בהנחה - כדעת המערערים ובהיעדר תיעוד - כי בגרסתיו הראשוניות הכחיש קורקוס את מעורבותם באישומים (כפי שעושים עדי מדינה רבים בטרם "חציית הקוים"), נראה כי לא היה גם בכך כדי לסייע להם. בתי המשפט מורגלים בכך שגרסות ראשוניות של עדי מדינה עלולות להיות שונות בטרם חתימת ההסכם מאשר יישמע מפיהם לאחריו; זו הדינמיקה הנלווית בדרך כלל להליך. ויודגש, העדות שבמהימנותה על המערערים לנסות לפגום כדי להטות את הכף היא זו שבין כתלי בית המשפט, וזו נתונה להתרשמות בית המשפט מעד המדינה המעיד בפניהם.

מו. מעבר לכך, עלינו להתייחס לתיעוד החלקי שהועמד לרשות ההגנה - הן חומרי החקירה שתועדו בזמן אמת, והן החומרים המשוחררים (ואינני מקל ראש בכך שחלק מן החומר הועבר באיחור רב, לאחר שהוסתר על-ידי גורמי החקירה):

50/1 - מסמך שנערך על ידי רפ"ק שריקי ורפ"ק זוהר בעבור פרקליטות המחוז ביום 12.3.08 (הועבר לידי ההגנה ביום 9.3.09 - ראו פסקה 4 להכרעת הדין). במסמך זה הוצגה בתמצית השתלשלות העניינים עד כה בחקירתו של קורקוס, וכן פרטי האירועים לגביהם מסר קורקוס מידע: (1) הנחת הרימון בביתו של הקצין אמיל צלאח וריסוס כתובת גרפיטי מחוץ לביתו (אישום שני), תוך אזכור הגורמים שלקחו חלק באירוע ונכונותו של קורקוס לדובבם; (2) ניסיון לארום לאלישע סבח (בעל קיוסק "בון-בון" - ראו האישום השלישי) בנשק. החוקרים ציינו, כי לא קיים תיק לגבי אירוע זה; (3) הצתת קיוסק "בון-בון" (האישום השלישי), תוך אזכור פרטי המשתתפים בהצתה, תיאור ההליך שהוביל להצתה בתמצית, וכן אזכור נכונותו של קורקוס לדובב חלק

מהמעורבים; (4) פניית זגורי לקורקוס, בנוגע לצורך אפשרי בפגיעה בפלוני ושמו אדם איטל שנעצר ועלול למסור מידע על זגורי; (5) זריקת רימון על ביתו של העיתונאי ארצי חלפון (האישום הראשון), תוך אזכור השותפים לביצוע העבירה וחלקו של זגורי באירוע; (6) הצתת רכבו של אלי קרמני ושותפיו להצתה (אישום חמישי); (7) הצתת משרדו של עורך דין איתי יצחק (אישום רביעי); (8) הצתת רכבו של השוטר איתן עובדיה ואזכור שותפיו לעבירה (לא נכלל בכתב האישום). אף שהאירועים המתוארים לא נפרטו לפרטים, מעניק המסמך מושג מסוים בזמן אמת על האירועים אותם הזכיר קורקוס בחקירתו. כמו כן, בתיאור רוב האירועים נכלל מידע על המשתתפים באירוע והקשר בין זגורי לאירועים, ובחלק מן העבירות נכלל גם פירוט לגבי האופן בו בוצעו (בעיקר לגבי האישום הראשון, השני והשלישי).

8/1 - מזכר מאת רפי עמוס. אמנם המזכר נכתב לקראת פגישה עם פרקליטות המחוז ולא בזמן אמת (ראו פרוטוקול הדיון מיום 13.1.09 עמוד 68, פרוטוקול הדיון מיום 20.1.11 עמוד 10-11 וכן פסקה 10 להכרעת הדין) אך בניגוד לזכרונות הדברים, המזכר לא נכתב פרק זמן ארוך לאחר קרות האירועים, ובכל מקרה לא בעיצומו של ההליך ותחת השפעתו (כטענת המערערים בעניין זכרונות הדברים). במסמך זה תוארו בקצרה הפגישה בה העלה קורקוס את האפשרות לשמש עד מדינה, האופן בו התנהל עמוס נוכח דבריו של קורקוס, והאירועים הפליליים אליהם הסכים קורקוס לקשור את זגורי: הנחת הרימון מחוץ לביתו של הקצין צלאח; הצתת קיוסק "בון-בון"; הכוונה לפגוע בבעלי הקיוסק (אלישע סבח) ובאדם איטל; דרישותיו של קורקוס; ולבסוף - התחייבות השוטרים להעלות את ההצעה בפני הגורמים הרלבנטיים.

ת/34 ות/35 - נסיונותיו המתומללים של קורקוס לדובב את אלמקייס (כעולה מעדויות החוקרים בבית המשפט, ההסכם המקדמי נחתם כדי לאפשר את הדיבוב).

49/1 - ההסכם המקדמי שנחתם עם קורקוס.

מז. נוסף על חומרי החקירה המוזכרים ישנו תיעוד למפרע, הכולל זכרונות דברים ששוחזרו על-ידי החוקרים במהלך ההליך ועליהם נחקרו, וכן כאלה שנכתבו עוד בטרם החל ההליך לבקשת פרקליטות המחוז (ראו למשל ת/178), ולבסוף ת/182 - הטבלה שהוכנה עבור פרקליטות המחוז כשבוע לפני חתימת הסכם עד המדינה ששוחזרה על סמך זכרונם של החוקרים ונמסרה להגנה במהלך המשפט (פרוטוקול הדיון מיום

13.1.09 עמודים 11-12, וכן פרוטקול הדיון מיום 20.1.09 עמודים 16-22). אמנם המערערים מטילים ספק באמינות חומרי החקירה המשוחזרים ולטענה זו נידרש בהמשך, אך בטרם נעשה כן עלינו לבחון האם חומרי חקירה אלה בצירוף החומרים שתועדו בזמן אמת לפני חתימת ההסכם ולאחריו, וכמובן יחד עם אפשרות החקירה הנגדית מעל דוכן העדים, איפשרו למערערים הליך הוגן.

מח. בהינתן המידע האמור אין לקבל את טענת המערערים, כי נאלצו לנהל את ההליך "בעיניים סומות". החומר שהונח בפני המערערים מצייר תמונה ברורה של האישומים שלגביהם הסכים קורקוס למסור מידע, אמנם לא ברמת פירוט כזו המשתוה לעדותו המאוחרת, אך כאמור ספק אם בידי החוקרים היתה בשלב זה גרסה מפורטת יותר. מעדותו של רפ"ק שריקי עולה, כי המידע הראשוני שנמסר על ידי קורקוס היה בראשי פרקים, ואף בפרקליטות המחוז מצאו, כי אינו מפורט דיו לשקול מתן מעמד של עד מדינה. מסיבה זו נערכו עם קורקוס פגישות נוספות, והמידע הנוסף שעלה בהן תועד בטבלה נ/182. המידע בטבלה אכן מפורט מעט יותר מהמזכרים שנערכו על-ידי שריקי וזוהר וכן מזה שנערך על-ידי עמוס, אך כמובן אינו משתוה לעדותו המאוחרת של קורקוס במשפט. בחומרי החקירה שהועברו לידי המערערים צבור מידע רב על ניהול המשא ומתן עם קורקוס, הפרטים שמסר, מידע שלא נכלל בכתב האישום, התנאים שהוצבו על-ידי, ושיטות העבודה של המשטרה מול קורקוס. בהינתן כלל המידע המוזכר ספק רב אם ניתן לטעון, כי הפגיעה שנגרמה להגנה היא כזו שמנעה מן המערערים לנהל הליך הוגן. נזכיר, כי העדות המרכזית שאת מהימנותה נדרשים המערערים לקעקע היא זו שניתנה בין כתלי בית המשפט, וזאת באמצעות חקירתו הנגדית של העד:

"מטרת ההליך הפלילי היא לברר את חפותו או אשמתו של הנאשם. הכללים הטכניים, ובהם בדיקת מהימנות העדויות בדרך חקירה נגדית, משקפים את הדרך היעילה ביותר לחשיפת האמת" (ע"פ 4977/92 ג'ברין נ' מדינת ישראל, פ"ד מז(2) 690, 700 - השופט דורנר).

(ראו גם נ' זלצמן "גביה מוקדמת של עדות", אימרה בכתב והחקירה שכנגד בהליך הפלילי" עיוני משפט, ה, תשמ"ב 584, 588). אכן, אמצעי זה עשוי להיות יעיל יותר ככל שברשות ההגנה ימצאו יותר חומרים מחקירת המשטרה, אליהם ניתן יהיה להשוות את הגרסה בבית המשפט. בענייננו, קורקוס נחקר ארוכות על ידי הסניגורים ועומת עם פרטים שמסר במהלך עדותו בפני בית המשפט ובהודעתו המתועדת, וכן עם

המידע החלקי שתועד בשלב המשא והמתן. במצב דברים זה, אין להלום טענה, כי הפגם הטמון בהיעדר התייעוד יורד לשורשו של ההליך הפלילי, הגינותו וטהרו. דרכו של בית המשפט קמא להתמודד עם הפגם, בין היתר, באמצעות הקניית מהימנות נמוכה יותר לעדותו של קורקוס, וקביעה כי כל ספק המתעורר בשל היעדר תיעוד יפעל לטובת המערערים - משקפת איזון נכון וראוי.

מט. כאמור, ההגנה מבקשת לערער גם את אמינות התייעוד למפרע ששוחזר על ידי גורמי החקירה. דומני, כי הדברים שנאמרו לגבי דרך המלך לבחינת מהימנותם של עדים - הגיונם יפה גם לטענות המערערים בדבר אמינותם של זכרונות הדברים המשוחררים. גורמי החקירה עמדו בפני שתי חקירות נגדיות בהן עומתו עם החלטתם להימנע מתייעוד, עם הסתירות שנפלו בין זכרונות הדברים ועם אי הדיוקים שנתגלעו בהם. בית המשפט התרשם מן העדויות וקבע ממצאי מהימנות. כך למשל נקבע, כי חרף הכחשותיהם, פעלו גורמי החקירה בניגוד להנחיות הפרקליטות בכל הנוגע לחתימה על ההסכם המקדמי. ומנגד, לא עלה בידי המערערים לשכנע את בית המשפט, כי אכן נפלו הפגמים להם הם טוענים בדבר מסירת פרטי מידע מוכמנים או התניית חתימתו של ההסכם במסירת מידע ספציפי וממוקד. בידוע, ערכאת הערעור לא תתערב ככלל בהשגות לגבי ממצאי עובדה, ועוד פחות מכך כשמדובר במהימנותם של עדים (ראו ע"פ 5822/08 טרייטל נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] והאסמכתאות דשם); זאת בעיקר נוכח יתרונה הברור של הערכאה הדיונית, אשר התרשמה באופן בלתי אמצעי מעדויות גורמי החקירה (ראו ע"פ 2694/09 פלוני נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו]). בשלב זה לא די איפוא בטענות כלליות לגבי האפשרות שנפל פגם באופן תחקורו של קורקוס; ובהיעדר טענות ספציפיות לגבי פגמים שנפלו בממצאי בית המשפט קמא בנוגע למהימנות עדויותיהם של גורמי החקירה - אין בידינו להלום את עמדת המערערים.

נ. אכן לא אכחד, וכבר עמדתי על כך קודם לכן, שהתנהלות החוקרים בתיק מעוררת אי נחת רבה, וננקטת לשון עדינה. הסבריהם להתנהלותם, הנעים מחשש מפגיעה בקורקוס ככל שלא ייחתם עמו הסכם עד מדינה, ועד לאי הכרת הנהלים כדבעי - אינם מספקים. כעולה מעדויותיהם, רובם חוקרים מנוסים שטיפלו בעבר בתיקים רגישים ומורכבים, והיה עליהם להכיר היטב את הנהלים וחשיבותם. אנו יוצאים בהחלט מן ההנחה שמניעיהם היו טובים וראויים, קרי, להילחם בעבריינות קשה השולחת ידה לעבר גורמי אכיפה וגורמי תקשורת כדי לפגוע ולהטיל אימה. אך אף אם התנהלותם בהקשר עד המדינה נבעה מרצון להשיג את עדותו של קורקוס כדי להשכין

שקט ברחובות באר-שבע והאזור - אין בכך כדי להצדיק הפרת נהלים מחייבים, תוך סיכון תקינותו של ההליך הפלילי:

”משטרת ישראל מחויבת לפעול אך ורק במסגרת החוק. אין לשוטרי משטרת ישראל אפשרות לבצע פעולה אשר נמצאת מחוץ למסגרת החוק. זהו ביטוי לשלטון החוק בשלטון. הרשות המבצעת על כל זרועותיה וענפיה מחויבת לפעול במסגרת החוק. אין למשטרה כוחות, אלא עד כמה שאלה הוענקו לה בחוק” (ע”פ 9878/09 מדינת ישראל נ’ מוטא [פורסם בנבו] פסקה 29 - השופט ג’ובראן).

ואולם כפי שציינו מעלה, אין הפגמים כשלעצמם מובילים באופן אוטומטי לפסילת הראיה (ראו עניין סנקר הנזכר, פסקה 23). ההכרעה בשאלה זו היא פרי איזון בין מגוון הזכויות והשיקולים המוטלים על הכף בהליך הפלילי, ”הצורך להגיע לחקר האמת, הצורך להילחם בפשיעה ולהגן על שלום הציבור, וכן החובה להגן על טוהר ההליך הפלילי ועל זכויותיהם של חשודים ונאשמים” (ע”פ 1301/06 אלזם נ’ מדינת ישראל [פורסם בנבו] פסקה 2 לפסק דינה של השופטת חיות; להלן עניין אלזם). סוגיות הכרוכות בהתנהגות המשטרה מהוות תדיר נושא להתדיינות גם בארצות הברית, בהקשר התיקון הרביעי לחוקה - באשר לסמכויות חיפוש; ראו באחרונה פסק דינו של בית המשפט העליון שם בעניין Kentucky v. King, 563 US (2011) (מיום 16.5.11) שנטה לכיוון עמדת רשויות האכיפה באשר לדוקטרינת ”הצורך הדוחק” (The exigent circumstances) בהפכו פסק דין של בית המשפט העליון בקנטקי. לביקורת על פסק הדין ראו Linda Greenhouse Justice in Dreamland New York Times (New York), May 16th (2011).

חזרה לענייננו, בית המשפט קמא סבר (פסקה 135 להכרעת הדין), שחרף הביקורת שמתח:

”אין לגרוס כי בהתנהלותם של החוקרים - בין זו העלולה להיות מכוונת לעניין אי הזכרת קיומו של ההסכם המקדמי לבין זו הנחזית כרשלנית, גם אם מדובר ברשלנות רבתי, לעניין מחדלי התייעוד, היה כדי לשמוט את הקרקע מתחת לאפשרות הגנתם של הנאשמים, או להביא לידי קביעה כי בפגמי החקירה יש כדי לפגוע פגיעה ללא תקנה בהגינות ההליך הפלילי ובטהרו כפי שנקבע בפס”ד יששכרוב”

מבלי להמעיט מחומרת התנהלותם של גורמי החקירה דומה, כי הנחת כלל השיקולים על כף המאזניים מובילה למסקנה, שאין לפסול את עדותו של קורקוס מכל וכל, ודי באמצעי הזהירות שנקט בית המשפט קמא כדי לבסס הרשעה על עדות זאת. מסקנה זו אף מתיישבת עם אופיו היחסי של כלל הפסילה הפסיקתי שהונחל בעניין יששכרוב, לפיו פגם או אי חוקיות שנפלו בחקירה אינם מובילים מניה וביה לפסילת ראיה אלא יש לבחון השפעתם על נסיבות המקרה (ראו עניין יששכרוב - עמוד 565; עניין אלזם - פסקה 2 לפסק דינה של השופטת חיות), ומשהגענו למסקנה כי לא היה בהיעדר התייעוד כדי לשלול מן המערערים את האפשרות לנהל הליך הוגן, תעמוד עדותו של קורקוס על כנה, בהסתייגויות שקבע לגביה בית המשפט קמא. אכן, שאלה היא כיצד להימנע ממדרון חלקלק במעשי המשטרה. בע"פ 9956/05 שי נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] נזדמן לי לומר (פסקה יז' לחוות דעתי):

”מן המפורסמות - וכנראה מטבע האנוש - שחוקרי משטרה חדורים שאיפה רבה לפצח מקרים המובאים לחקירתם ולהעמיד לדין, ועל כך כמובן יש לברכם - אך עליהם לשעוט קדימה במסגרת הדין, שלא כאותם מפקדים צבאיים העלולים לערב בין צרכי המדינה והמערכה לבין השאיפה הבווערת להשיג ניצחון גם במחיר קשה. במקרים כאלה, לעתים אין ניתנת תשומת הלב כראוי לזכויות הדיוניות של הנחקר, והתוצאה עלולה להיות קונטרפרודוקטיבית במהות, מבחינת האינטרס הציבורי לאכיפת חוק כנגד עבריינים; הדברים ידועים ומתועדים עלי חוק, פסיקות וספר”

הזכות לעיון

נא. לטענת המערערים, מהיעדר התייעוד נגזרת פגיעה נוספת בתקינות ההליך - פגיעה בזכות העיון המעוגנת בסעיף 74 לחוק סדר הדין הפלילי. לדידם, יש לפסול חומרי חקירה שלא הועברו להגנה, וזאת לפי סעיף 77(ב) לחוק זה. המערערים לא מיקדו טענתם זו, אך ברי כי רק חומרי החקירה שהוסתרו והועברו לידי ההגנה בשלב מאוחר יידונו בגדרי טענה זו, ואין לדון במסגרת זו בזכות התיאורטית שנפגעה בהיעדר תיעוד. שוב; אין להכביר מלים באשר לחשיבות הזכות לעיון, המגשימה אף היא במידה רבה את זכותו של נאשם לניהול חקירה נגדית אפקטיבית, ולמיצוי אפשרויותיו לבור ראיות העשויות לסייע לו בהוכחת חפותו. האם גילוי מאוחר של חומרי חקירה פוגע באופן יסודי בזכויות אלה? כיצד יאוזן אינטרס הציבור במשטרה ראויה מול אינטרס הציבור בהבאת עבריינים לדין? אין צורך להידרש עתה לדיון כללי ועקרוני

בשאלות אלה אשר אינן ניתנות לתשובות מניה וביה, ודי אם נקבע בשלב זה כי בנסיבות המקרה דנא לא אירעה פגיעה כאמור. נשוב לשאלת האיזון בדיון בגזר הדין. חומרי החקירה שלא נמסרו להגנה התגלו עוד בטרם הסתיים הליך ניהול ההוכחות, ולמעוררים ניתנה בגדרי ההגינות האפשרות לחקור את גורמי החקירה ואת קורקוס דבר האמור בחומרים אלה (ראו למשל [ע"פ 79/73 לביא נ' מדינת ישראל, פ"ד כח \(2\)](#) (511, 505). מעבר לכך, אילו סברו המעוררים שאין לאפשר את הגשתם של חומרי החקירה המאוחרים כראיות היה מקום להעלות זאת בפני בית המשפט קמא, ולא להעלות דרישה זו לראשונה בפנינו (השוו דבריו של השופט ג'ובראן [בע"פ 7758/04](#) אלקאדר נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] כי "...טענות לגבי קבילות יישמעו במסגרת טיעוני התביעה וההגנה ככל ראייה אחרת"). במישור הקונקרטי (בניגוד לעיסוק תיאורטי בחשיבות הזכות לעיון) פסילת חומרי החקירה שהתגלו בשלב מאוחר אינה משרתת את המעוררים. המדובר בחומרי חקירה בהם נעזרו המעוררים עצמם בהליך בפני בית המשפט קמא ובפנינו. כך למשל באמצעות ההסכם המקדמי, ביקשו המעוררים לפגום במהימנות גורמי החקירה וקורקוס עצמו; וכן מדובר בטבלה המשוחזרת ובמזכרים פנימיים, שמהם למדו המעוררים שוב על אישומים שקורקוס כלל בחקירותיו הראשונות והושמטו מכתב האישום. יש להצר על כך שחומרי חקירה אלה הוסתרו בנימוקים ותירוצים שונים, ועל עיוות הדין שעלול היה להיגרם למעוררים, דבר הראוי לבדיקה מערכתית. ואולם, וכללם של דברים, מאחר שחומרי החקירה הללו התגלו במהלך המשפט ולמעוררים ניתנה ההזדמנות לעיין בהם ולחקור את הגורמים המעורבים - מצטמצמת הפגיעה בזכות לעיון, במובן זה שאין מקום לפסילה בגינה.

מהימנות עד המדינה - טענות הצדדים

נב. המעוררים מצביעים על טעם נוסף לפסילת עדותו של קורקוס - טעם קונקרטי שאינו קשור לכלל הפסילה החוקתית (עניין יששכרוב) או לפגמים שנפלו בחקירה - והוא חוסר מהימנותו. המעוררים מצביעים על הסתירות הרבות שהתגלו בעדותו, ועל התחמקותו ממענה ענייני ומהתמודדות עם סתירות אלה. כן מזכירים המעוררים, כי קורקוס הסתיר מבית המשפט ואף מן הפרקליטות מידע רלבנטי במכוון: כך למשל לא חשף קורקוס את עברו הפלילי המלא כנדרש; הסתיר (בשיתוף עם גורמי החקירה) את דבר קיומו של ההסכם המקדמי; סירב למסור פרטים על זהותו של אדם שכנטען מסר לו שמשקפים איזומים לחייו (בהקשר זה אף הורה בית המשפט על מעצרו לפי [פקודת בזיון בית משפט](#)). לגישת המעוררים, אין ליתן אמון בגרסתו של קורקוס, בעל עבר פלילי מכביד, שהיה בעל אינטרס ברור לחתום על הסכם עד מדינה, ולשם כך אף היה

מוכן להפליל את המערערים. נטען איפוא, כי משעמד בית המשפט בהרחבה על הסתירות והפירוכות בעדותו של קורקוס וכן על הפגמים בהתנהלותו - לא היה מקום לקבל את עדותו. בהמשך מפרטים המערערים פגמים ספציפיים שנפלו בעדותו של קורקוס בנוגע להרשעתם; לאלה נתייחס בהמשך.

נג. בדיון לפנינו הזכירה באת כוח המדינה, כי בית המשפט המחוזי קיבל חלקית את טענות המערערים לעניין מהימנות עד המדינה, ועל כן העניק משקל נמוך לעדותו והציב - כזכור - רף גבוה לראיות הסיוע. לגישת המדינה יש בכך כדי לאזן את הפגמים שנפלו בעדותו של קורקוס.

מהימנות עד המדינה - דיון

נד. בחקירתו הראשית (מיום 10.11.08) סיפר קורקוס בקצרה את הרקע למעצרו האחרון בגין עבירות אמל"ח, שבמהלכו החל עמו המשא והמתן לחתימת הסכם עד המדינה. כן עמד קורקוס על טיב היכרותו עם המערערים. לאחר מכן פנה קורקוס לתאר את פרטי האישומים השונים שנכללו בכתב האישום: (א) הצתת רכבו של קרמאני (אישום חמישי) - בעדותו סיפר קורקוס, כי זגורי הורה לו להצית רכבו של אדם שאת שמו לא ידע. קורקוס תיאר את פעולות ההכנה שנקטו הוא וזגורי לקראת ההצתה, וכן את פעולת ההצתה עצמה שכנטען גם ממן לקח בה חלק, וסיפר גם שנכווה בפניו. (ב) לאחר מכן פנה קורקוס לתאר את השתלשלות העניינים באישום הרביעי - הצתת משרדו של עו"ד איתי יצחק. קורקוס סיפר, כי עו"ד יצחק ייצגו בעבר ומכאן ההיכרות ביניהם. קורקוס סיפר, כי לאחר שזגורי הורה לו לבצע את ההצתה סיירו השניים במקום, ואף בדקו אם מצלמות האבטחה בעסק סמוך קולטות את הזירה. לטענת קורקוס, בעת פעולות ההכנה לביצוע ההצתה (מילוי בקבוקי הדלק) התעוררה מחלוקת בינו לבין חנוכוב על רקע סירובם של השניים לבצע בעצמם את ההצתה. המחלוקת הוכרעה על-ידי זגורי, שהורה לצרף את ממן לביצוע העבירה. (ג) בתארו את האישום השלישי - הצתת קיוסק "בון-בון" - סיפר קורקוס, כי זגורי העלה בפניו את כוונתו להצית את הקיוסק לאחר שהשניים יצאו ממשרד עורכי דין (כפי שיפורט, בעימותו עם חנוכוב טען קורקוס, כי הנושא עלה בעת בילוי במועדון "פול בר"). קורקוס תיאר את פעולות ההכנה שנקט יחד עם חנוכוב (גם לגביהן נתגלתה סתירה - בנוגע למועד מילוי של בקבוקי הדלק לקראת ההצתה). לאחר מכן, תיאר קורקוס את השתלשלות העניינים מרובת הפרטים עובר להצתה - שיתופו של ממן; חיפושם אחר רכב לאיסוף בקבוקי הדלק ולהגעה לזירת האירוע; הסתייעות בכלי הרכב של חבר משותף - אריק דבש;

הקשיים המעשיים בהם נתקלו בעת ההצתה, ובכלל זה היתקלותם לאחר ההצתה בעוברי אורח, שככל הנראה הבחינו בחנוכוּב. (ד) לאחר מכן, תיאר קורקוס את הרקע להשלכת הרימון לעבר ביתו של העיתונאי ארצי חלפון (האישום הראשון). קורקוס סיפר, כי זגורי ורעייתו חשו שחלפון מתנכל להם בסיקוריו העיתונאיים, וכי הדבר פוגע במשפחתם. קורקוס ציין גם, כי זגורי חשש שיקושר לפגיעה בחלפון, שכן רעייתו התלוננה בעבר על האחרון בפני מעסיקו. בהמשך עדותו תיאר קורקוס את פעולות ההכנה למעשה העבירה, שכללו, בין היתר, שיחות מקדימות ומעבר רגלי ליד ביתו של חלפון (כפי שיפורט בפרק העוסק בראיות הסיוע - נתגלו סתירות בעדותו של קורקוס בנוגע לשלב תכנון העבירה). קורקוס סיפר שחלוקת התפקידים בינו לבין בוחבוט ופרץ התגבשה לאחר שסירב להשליך את הרימון בעצמו, ולכן "שובץ" כתצפיתן. קורקוס תיאר כיצד הגיעו לזירת האירוע, ואת אופן התנהלותו של בוחבוט לאחר השלכת הרימון - בין היתר, חצה צומת סמוך באור אדום. קורקוס טען גם, כי זגורי עבר במקום מיד לאחר הפיצוץ. במהלך עדותו הכחיש קורקוס, שעדותו נגד בוחבוט נבעה מרצון לנקום בו על רקע חשדות שהופנו כלפיו ביחס לרציחתו של בן-דודו של קורקוס. במהלך העדות הכחיש קורקוס, כי קיבל טובת הנאה מיידית מזגורי עבור סיועו להשלכת הרימון, אך סיפר כי בעבר חש רצון לרצות את זגורי, בין היתר, על רקע העזרה שהושיט זגורי לו ולמשפחתו, וכן כי זכה לתגמול מעסקי הימורים בהם סייע לזגורי. (ה) קורקוס סיפר, כי זגורי פנה אליו מספר ימים לפני שהונח הרימון ורוסטה כתובת גרפיטי ליד ביתו של צלאח (האישום השני) והסביר, כי ברצונו להזהיר את צלאח פן ימשיך להתנכל לחברו. קורקוס סיפר, כי השניים סיירו ליד הבניין בו מתגורר צלאח ואיתרו את ביתו, וכן בדקו שמצלמות האבטחה בעסקים סמוכים אינן קולטות בעדשותיהן את הזירה. קורקוס סיפר, כי נוכח סירובו להוביל את הרימון בעצמו, צירף זגורי לביצוע העבירה שניים נוספים שתפקידם היה להחביא את הרימון בקרבת מקום. כן צורף אלמקייס, אשר נטל את הרימון ממקום מחבואו, הניח את הרימון בסמוך לדלת ביתו של צלאח וריסס את כתובת הגרפיטי. עם שובם לרכב עדכנו את זגורי, כי המשימה הושלמה ונפגשו עמו ועם אחרים בעיר העתיקה בבאר-שבע. קורקוס סיפר גם, כי כיון שאירוע הנחת הרימון זכה להד תקשורת - הורה זגורי לו ולאלמקייס להסתתר לזמן מה.

נה. אכן, בית המשפט קמא עמד בהרחבה על ההיבטים השונים הפוגעים במהימנותו של עד המדינה. נקבע, כי מדובר בעד מניפולטיבי ואינטליגנטי, אשר חרף הכחשותיו הקפיד לקרוא פרוטוקולים של הדיונים, ואף גולל את הליכי המשפט ביומן הרשת (בלוג) שפרסם. עוד נאמר, כי ניכר שלעתים במהלך עדותו ניסה להשלים מן

ההיגיון פרטים עליהם נשאל ולא היה נאמן לפרטים הידועים לו, וכשנקלע למבוי סתום פנה למה שכונה "מלות הקסם" - "לא זכור לי" (פסקה 53 להכרעת הדין). בית המשפט לא התעלם מכך שנכונותו של קורקוס לשמש עד מדינה התעוררה בעקבות מעצרו בגין עבירות האמל"ח שיוחסו לו ומצבו הכלכלי הקשה, וכן נתן דעתו לטובות ההנאה שהובטחו לו בהסכם (בעיקר סגירת התיקים התלויים ועומדים נגדו באזור תל-אביב ומענק כספי נכבד בסך 120,000 דולרים אמריקאיים - ת/28). חרף האמור, קבע בית המשפט כי אין לפסול את כלל עדותו של קורקוס, וכך נאמר:

"יש להביא בחשבון שבחקירה נגדית כה ארוכה ע"י מספר רב של סנגורים מטבע הדברים, יהיו סתירות בדבריו של העד, במיוחד כאשר הכל בנוי על הזיכרון האנושי, בו מתערבים עבר, הווה ועתיד ולעיתים לא יודעים אם אשר נאמר אכן נאמר או שזה פועל יוצא של החקירות הארוכות בביהמ"ש. לא כל סתירה בהכרח המצביעה שהעד משקר או מוטה כנגד הנאשמים. יש סתירות שניתן להתגבר עליהן וליישב ביניהם ויש סתירות שגם אם ניתן לישב ביניהן בדוחק ממשך לכרסם הספק, לאור עדותו הכוללת של העד וכל ספק כזה פועל לטובת הנאשמים.

...

"...מטבע הדברים בחקירות כה ארוכות לגבי אירועים מהעבר תהיינה סתירות, איש לא יכול לזכור לפרטי פרטים לגבי אירועים שהתרחשו שנה קודם לכן... אבל הגרעין הקשה של האמת קיים בעדותו הן לגבי אישום זה (האישום הראשון - א"ר) כמו גם לגבי האישומים האחרים. על כן המבחן יהיה בסיוע הנדרש ברף הגבוה ובראיות אובייקטיביות חיצוניות." (פסקאות 63-64 להכרעת הדין).

ואכן נקבע בפסקה 64 להכרעת הדין:

"ההתרשמות מעדותו של עד המדינה שחרף הסתירות הרבות בעדותו ניתן להסתמך על עדותו לגבי מעורבותו הפעילה בביצוע העבירות על פי הוראות זגורי וגירסתו נתמכת בחלקה בראיות חיצוניות."

נו. חוששני, כי הספקות שמטילים המערערים בגרסתו של קורקוס אינהרנטיים הם למרבית עדויותיהם של עדי מדינה, וכפי שנודמן לי להעיר בעבר:

"עד מדינה" לעולם אינו צדיק בדורותיו, ואכן התואר 'עד מדינה', הנשמע 'מלכותי' לאדם מן היישוב, אינו משמיע כבוד של מזכיר מדינה, ואינו משקף לאמיתו אלא לשון נקייה כלפי עברייני המעיד כנגד טובת הנאה מסוג זה או אחר נגד משתתפים אחרים בעבירות, שותפיו לעבירות" (עניין אגבאריה, פסקה ח').

עד המדינה מוגדר [בסעיף 54א\(א\)](#) [לפקודת הראיות](#) כ"שותף לאותה עבירה המעיד מטעם התביעה לאחר שניתנה או שהובטחה לו טובת הנאה". עד המדינה איפוא הוא בחינת כורח בל יגונה, בנסיבות שבהן אין בידי הרשויות להביא לדין תוך סיכויי הרשעה עבריינים קשים מעד המדינה שותפיו ה"בכירים". ראו בין השאר גרוס - עד המדינה, 31 ואילך ודברי הנחיית היועץ המשפטי לממשלה הנזכרת (סעיף 1) נעשה בכך שימוש "רק במקרים בהם יש להעדיף למען טובת הציבור הבאתו לדין של עברייני אחר - פעולה שהתביעה תתקשה לעשותה בלא שימוש בעד מדינה".

נז. המחוקק הכיר בקושי המתעורר מהרשעת אדם על סמך עדות שותפו לעבירה - אשר לו אינטרס מובהק להעביר את עיקר האשמה אל כתפי חברו, וביתר שאת, כאשר אותו שותף זוכה לטובות הנאה מסוימות בהעידו בכובעו כעד מדינה. על כן קבע המחוקק דרישה לראיית סיוע לעדות זו (להרחבה לעניין [סעיף 54א\(א\)](#) [לפקודת הראיות](#) ראו [ע"פ 7450/01](#) אבו-ליטאף נ' מדינת ישראל (לא פורסם) פסקאות 21-22 לפסק דינה של השופטת ברלינר; גרוס - עד המדינה, 64-65). נציין, כי גם המשפט העברי מסתייג משימוש בעדותם של מי שבמאפייניהם קרובים הם לעד מדינה, כפי שהוא מוכר במשפטנו כיום. כך למשל, עדותו של עד בעל נגיעה אישית בעניין, בדומה לשותף לדבר עבירה, עשויה להביא לפסלות עדותו, וזאת מחשש שישקף בה. נגיעה אישית עשויה להתעורר גם מעצם השכר המובטח לעד "הנוטל שכר... להעיד - עדותו בטלים" (משנה בכורות ד, ו) ודומה, כי ניתן להתייחס לטובות הנאה המובטחות לעד המדינה כמעין שכר הניתן בעבור עדותו המפלילה (להרחבה ראו נ' רקובר "עד מדינה" סדרת מחקרים וסקירות במשפט העברי, משרד המשפטים, חוברת ס' (תשמ"ח-1988) עמוד 9-10). עם זאת, המשפט העברי גם הכיר באפשרות לחרוג מדיני העדות הנוקשים בכל הנוגע לדיני נפשות, ובמקרים בהם "העברייני ראוי לכך, וכי השעה צריכה לכך", אך מתוך זהירות ושיקול דעת (ראו נ' [רקובר שלטון החוק בישראל](#) (תשמ"ט) 148-149; ראו גם א' [שוחטמן "עדותו של 'עד מדינה'"](#) לאור המשפט העברי משפטים (תשמ"א) יא, 140); זאת בדומה לצידוקים המסורתיים להצדקת מוסד משפטי זה (או "עד המלך" בגרסתו האנגלית הקדומה, להרחבה ראו גרוס - עד מדינה, 20-49), הנתפס בחינת רע הכרחי במסגרת המלחמה בפשיעה (ראו גם עניין אגבאריה).

נח. החשש, כי עד מדינה פועל מתוך מניע אישי להסיר מעליו אחריות פלילית או לזכות בטובות הנאה, כפי שהובע בענייננו, טבוע בכל עת במוסד עד המדינה; וכאמור, דרישת הסיוע הוצבה במטרה להתמודד עם החששות הללו. במקרה שלפנינו, בית המשפט קמא אף הוסיף - כאמור - על דרישת הסיוע וקבע, כי בעקבות הבעיות הקונקרטיות שנסקרה מעלה נדרש סיוע מוגבר. הבחינה הנדרשת אינה איפוא של מהימנות עדותו של קורקוס בלבד, אלא של הראיות בהן מצא בית המשפט סיוע לעדותו, ולבחינה זו נפנה בהמשך.

נט. הזכרנו שהמערערים טוענים, כי משעמד בית המשפט קמא על הסתירות המרובות בעדותו של קורקוס, אי דיוקיו והתחמקותו משאלות - לא היה מקום להכשיר את עדותו ונדרש היה לפסלה כליל. אין להלום טענה זו ממספר טעמים. ראשית, טענה זו מופנית כולה נגד ממצאי המהימנות שקבע בית המשפט קמא, וכבר עמדנו על כך שבית משפט זה ייטה שלא להתערב בממצאים מעין אלה נוכח יתרונה הברור של הערכאה הדיונית, אשר התרשמה מכלי ראשון מעדותו של קורקוס; האופן בו הגיב כל אימת שנתגלתה סתירה בדבריו, הצורה בה פרס את חלקו באישומים, תנועות גופו ותגובותיו בפגישותיו עם המערערים (ראו [ע"פ 2887/07](#) ברק נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו]; [ע"פ 892/07](#) גרנדיבסקי נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו]). נציין רק, כי משימת קביעתם של ממצאי מהימנות, בה מורגלים בתי המשפט הדיוניים, קשה במיוחד עת מדובר בעד מדינה, שאז מאופיין ההליך בחשדנות הנובעת ממניעיו של העד:

”מהימנותו של עד מדינה ‘חשודה’ מראש וטבולה כאמור בטובת הנאה, אך היא נבחנת, ככל עדות, על פי ‘התנהגותם של העדים, נסיבות העניין ואותות האמת המתגלים במשך המשפט’ (סעיף 53 [לפקודת הראיות](#) (נוסח חדש) תשל”א - 1971)” (להלן עניין אגבאריה).

ס. טעם נוסף לדחיית טענתם הכוללנית של המערערים בדבר פסילת עדותו של קורקוס מצוי בכלל שהוכר במשפטנו, ומקורו במשפט העברי, ומכונה “פלגינן דיבורא” - “מחלקים את הדיבור” באמצעותו ניתן להבחין בין חלקיה המהימנים של עדות עד המדינה ליתר חלקיה (ראו עניין אבו ליטאף; [ע"פ 4179/09](#) מדינת ישראל נ' וולקוב [פורסם בנבו] פסקה 31). [בע"פ 9613/04](#) בן סימון נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] נודמן לי לומר:

"ניסיון החיים והניסיון המשפטי מלמדים, כי יש ודבריהם של נאשמים או של עדים בחקירותיהם ובעדותם, אינם עשויים מקשה אחת. שומה על בית המשפט לבחון בזהירות מרבית אמירות כאלה כדי לבור את התבן מן הבר (ירמיהו כ"ג, כ"ח). לשם כך רשאי בית המשפט לפלג את האמירות (ע"פ 526/90 בלזר ואח' נ' מדינת ישראל, פ"ד מה (4) 133, 185 (הנשיא שמגר); ע"פ 2014/94 טאלח ואח' נ' מדינת ישראל, פ"ד נ (2) 624, 627-628 (השופטת שטרסברג כהן); ע"פ 10596/03 גרגורי בשירוב נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] (השופט לוי); קדמי, חלק ראשון, בעמ' 349). עם זאת נקבע, כי "פיצול עדות אסור שייעשה באופן שרירותי, וכי נדרש יסוד סביר לאבחנה בין חלקי העדות" (ע"פ 5875/93 עביט נ' מדינת ישראל, פ"ד נ (5) 801, 812 (הנשיא ברק)). על ההבדל בין פיצול בתוך חומרי העדות, הקרוי בפי בתי המשפט "פלגינן דיבורא", לבין מושג זה במשפט העברי שעניינו פיצול עדותו של אדם תוך פסילת דבריו באשר לחלקו שלו (הפלה עצמית), ראו ד"ר מ' ויגודה, "על פי שניים עדים יקום דבר", 'פלגינן דיבורא' – פרק בדיני הראיות" פרשת השבוע (221) (א' הכהן ומ' ויגודה, עורכים), פרשת שופטים, תשס"ה. המחבר מסביר, כי במשפט העברי "עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה" (בבלי בבא קמא ע"ג, א'; בבא בתרא קל"ד, ב'). ראו גם ש' אלבק, מבוא למשפט העברי בימי התלמוד, 333". (עניין בן סימון, פסקה י"ד(2)).

(ראו גם דברי השופט לוי בע"פ 10596/03 בשירוב נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] הנזכר במובאה הקודמת, פסקה 17 והאסמכתאות שם). ואף אם לא נקט בית המשפט לשון זו של "פלגינן דיבורא", כך נהג בפועל. ראשית, נקבע כממצא מהימנות כללי לגבי עדותו של קורקוס, שיש בה גרעין אמת; ובשלב השני, הופרדו הימנה חלקים שמידת הספק לגביהם נותרה, בהיעדר ראיות סיוע משמעותית בעוצמה ממשית. לאחר העיון בהודעותיו של קורקוס בחקירתו, ובדבריו בפני בית המשפט קמא, אינני מוצא כי נפל פגם בקביעה זו של בית המשפט. אכן, כפי שצוין על-ידי בית המשפט קמא, בעדותו התחמק קורקוס לא פעם מעימותים עם סתירות שנתגלו בעדותו, ובמקום להשיב בכנות טען שהדברים אינם זכורים לו. באלה אין כדי לסתור קיומו של גרעין אמת בעדותו של קורקוס, ולבסס עליה הרשעה באותם עניינים שלגביהם יש לעדות ראיות סיוע משמעותיות. בסופו של יום, עדותו של קורקוס מפורטת וכוללת התייחסות לפרטים רבים, חלקם מוכמנים וידועים אך למי שלקח חלק בביצוע העבירות. בנוגע לאישומים מסוימים מתאפיינת העדות בלכידות פנימית וכן חיצונית ביחס להודעותיו במשטרה וביחס לראיות החיצוניות. לא מצאתי גם להלום את טענת המערערים, כי בעובדה

שבכתב האישום לא נכללו אישומים שקורקוס הזכיר בחקירותיו הראשוניות, יש כדי לפגום במהימנותו. טענה זו של המערערים מתייחסת, בין היתר, לאירוע הצתת רכבו של איתן עובדיה ונסיון רציחתו של אלישע סבח - אירועים הנזכרים בנ/50 ושלא נכללו בסופו של יום בכתב האישום.

סא. לעניין הצתת הרכב טוענים המערערים, כי בחקירה מאוחרת הכחיש קורקוס שהתייחס לכך. בחקירתו הנגדית במשפט התקשה רפ"ק זוהר (החתום על נ/50) להיזכר בסיבה שאירוע זה הושמט מכתב האישום, ומתי הועלה על-ידי קורקוס. בסופו של דבר הסביר, בניגוד לאירועים אחרים שנכללו בכתב האישום, שלגביהם פרס קורקוס את השתלשלות העניינים באופן משכנע ומפורט, ניכר כי לא זכר את פרטי האירוע של הצתת הרכב (פרוטוקול הדיון מיום 30.4.09, עמוד 157, ושוב בעמוד 166-167). רפ"ק שריקי התקשה אף הוא להיזכר בסיבה להשמטת אירוע זה מכתב האישום ומן הטבלה שהועברה לפרקליטות המחוז. בעדותו הסביר שריקי, כי הפרקליטות בחנה את כותרות האירועים לגביהם הסכים קורקוס למסור מידע והפרטים שמסר, ויתכן כי לאחר בחינה זו הוחלט להשמיט אירוע זה מכתב האישום (פרוטוקול הדיון מיום 11.3.09 עמוד 27-26). בהיעדר רישום ותיעוד אכן ישנו קושי לעמוד על הסיבות המדויקות והמניעים שהביאו לאי כלילתו בכתב האישום. הסברי החוקרים אינם מעידים על מעשה לא תקין או הבעת חוסר אמון בדבריו של קורקוס. אין פסול בהליך בו נערכת בחינה חיצונית לפרטים שמוסר עד מדינה - בהיעדר ראיות סיוע או משהעד אינו מעורה לגמרי בפרטי המקרה. בנסיבות אלה, ניתן להבין החלטה המשמיטה אירוע פלוני; ועובדה היא שכתב האישום שהוגש מתבסס בעיקרו על עדותו של קורקוס, ומכאן שגורמי האכיפה נתנו אמון בעדותו. האמור נכון גם באשר לעניינו של סבח.

סב. סוף דבר, גם אל מול ה"תוכחה" שהשמענו לעניין התנהלותה של החקירה הקשורה לעד המדינה ולהסכם עמו, ואל מול זוויות מסוימות בעדותו עומדת השתכנעותו של בית המשפט קמא, כי גרעין דבריו בעדותו אמת, בכפוף לראיות סיוע מוגברות. בהתחשב באינטרס המובהק לאכיפת החוק כנגד עבריינות מסוכנת ובגישתו הזהירה של בית המשפט, איננו רואים בכך פגם. כמובן אין זה פוטר את המשטרה מחשבון מחדליה, המעורר את השאלה הנוקבת - מה המחיר שאמור לשלם על כך הציבור. האיזונים הבסיסיים ומגוון השיקולים ברורים ומונחים לפנינו, ועלינו לאחוז את השור בקרניו ולהכריע. נפנה עתה לראיות הסיוע לעדות קורקוס.

ראיות הסיוע

סג. כאמור, טוענים המערערים כי נוכח הסתירות ואי הדיוקים שנתגלעו בעדותו של קורקוס נדרש היה לפסלה כליל, ואין להכשירה באמצעות ראיות סיוע, שהן בבחינת הטפל מכשיר את העיקר. טענה זו אין להלמה. עיקר הסתירות שמזכירים המערערים נדונו על-ידי בית המשפט קמא, אשר - כאמור - בחן את עדותו של קורקוס בזהירות המחויבת בנסיבות. ואכן, לחלקים בעדותו של קורקוס שנתגלעו בהם סתירות מהותיות - העניק בית המשפט קמא משקל נמוך, והרחיב את הדרישה לראיות סיוע כמתחייב מן הפסיקה (ראו למשל ע"פ 3900/95 פלוני נ' מדינת ישראל, פ"ד נ(3) 104, 107). להלן נבחן את ראיות הסיוע שעליהן, בנוסף לעדות קורקוס, ביסס בית המשפט קמא את הרשעות המערערים.

אישום ראשון - זריקת הרימון:

סד. באישום הראשון נטען, כי ביום 14.1.07 נפגשו קורקוס וזגורי בנוגע לתכניתו של האחרון להשליך רימון לעבר ביתו של העיתונאי ארצי חלפון. בפגישתם, הורה זגורי, כי קושר נוסף - פרץ - ישליך את הרימון, קורקוס יתצפת, ובוחבוט ינהג ברכב המילוט. לאחר שקורקוס נפגש עם בוחבוט, נסע האחרון לנקודת המפגש ברכבו מסוג מזדה ושם הצטרף אליו פרץ. השניים נסעו לעבר ביתו של חלפון, וקורקוס נסע אחריהם ברכבו. בדרכם עצרו בוחבוט ופרץ לאסוף את רימון הרסס ממקום המסתור. בסמוך לביתו של חלפון עצר בוחבוט את רכבו, פרץ ירד מן המכונית והשליך את הרימון. קורקוס תיצפת על הנעשה מתוך רכבו שמוקם בשדרה סמוכה. כתוצאה מהשלכת הרימון נהרגה כלבתו של חלפון ונגרם נזק לביתו. נזכיר, כי זגורי זוכה מהעבירות שיוחסו לו באישום זה והמדינה מערערת על זיכוי, ואילו בוחבוט הורשע במיוחס לו (למעט האישום הנוגע לביצוע העבירה במסגרת ארגון פשיעה) ומערער על כך.

סה. ראיות סיוע - יוסי בוחבוט: בית המשפט מנה את הקשיים בעדותו של קורקוס ביחס לאישום הראשון - מהם כלליים ונוגעים לאופן תכנון העבירה, ואחרים נוגעים לחלקם הספציפי של בוחבוט וזגורי. בין הסתירות הכלליות הוזכר, כי קורקוס לא זכר היכן התקיימו פגישות ההכנה לזריקת הרימון, ובין גרסותיו השונות נתגלעו סתירות לעניין מועד קיומן; קורקוס לא ידע לומר מהיכן נלקח הרימון שהושלך ומי היה אמון על איסופו ממקום המסתור; כן נמצא, כי האופן בו תיאר את תפקידו כתצפיתן אינו מדויק, שכן לא ידע לענות כיצד היה עליו להתריע בפני פרץ או בוחבוט על נוכחות

המשטרה, שהרי אין זה סביר כי יצפור כאזהרה בשעת לילה מאוחרת באזור מגורים. בגרסתו עלו גם אי דיוקים לגבי היכרותו עם פרץ ועם אזור מגוריו של חלפון (ראו גם פסקה 72 להכרעת הדין). כן התייחס בית המשפט להיבטים בעייתיים בהתנהלותם של קורקוס וגורמי החקירה. ראשית, הוזכר כי הדיון באישום זה בא לעולם בעקבות שאלה מפורשת של הקצין שריקי ולא מיוזמתו של קורקוס. שנית, הוזכר סירובו של קורקוס לערוך עימות עם בוחבוט בטענה כי אינו רוצה להסתבך, ואף שעצם מתן העדות עלול "לסבכו". ולבסוף, הוזכר כי חוקרי המשטרה נמנעו מחקירת קורקוס בדבר אי הדיוקים והסתירות שעלו מהודעותיו ומהסיוור שנערך בזירת האירוע. חרף בעיות אלה קבע בית המשפט, כי עדותו של קורקוס בכל הנוגע למעורבותו של בוחבוט היא ממוקדת, ועיקר הסתירות בה (בניגוד לסתירות בנוגע למעורבותו של זגורי) אינן נוגעות לפרטים מהותיים. לכך נוספו ראיות סיוע חיצוניות ומהימנות, התומכות בפרטים המהותיים בעדותו של קורקוס וקושרות את בוחבוט לאירוע.

סו. ראיות הסיוע החיצוניות

(1) בית המשפט קמא מצא חיזוק משמעותי לעדותו של קורקוס בעדויותיהם של סטודנטים המתגוררים בקרבת ביתו של חלפון, אשר שמעו את פיצוץ הרימון. בעדותם סיפרו, כי בעקבות הפיצוץ ניגשו לחלון והבחינו בגבר הרץ לכיוון רכב מסוג דומה לזה שבבעלות בוחבוט (מזדה). מיד לאחר מכן החל הרכב לנסוע ברחוב הבשור לכיוון שדרות רגר בבאר-שבע, תוך שהוא חוצה את צומת אורן באור אדום (ראו פרוטוקול דיון מיום 17.9.08). עדות זו תואמת את הודעתו של קורקוס במשטרה (נ/9) וכן את עדותו בבית המשפט (פרוטוקול הדיון מיום 10.11.08 בעמוד 20). בית המשפט קמא קבע, כי בעדות זו, שמקורה חיצוני ואובייקטיבי, טמון סיוע של ממש. נוטה אני להסכים עם קביעת בית המשפט קמא. עסקינן בסטודנטים שאינם מעורים בפרטי התיק ומעורבותם נובעת אך משכנותם לחלפון, ומהתוודעותם לרעש פיצוץ הרימון. בכך מקיימת עדותם את התנאי הנדרש מראיית הסיוע, כי מקורה יהיה נפרד ואוטונומי מהעדות הטעונה סיוע (ראו למשל [ע"פ 190/82 מרקוס נ' מדינת ישראל, פ"ד לז\(1\)](#) (253, 225). כפי שציין בית המשפט קמא, פריט המידע בנוגע לפניית רכב המזדה שמאלה ברמזור אדום הוא בגדר פרט מוכמן שלא פורסם בסיקור העיתונאי לו זכה המקרה (סוג הרכב אכן פורסם למחרת, לאחר שהסטודנטים מסרו מידע למשטרה). נוסף על זאת, ראיה זו (בדומה לראיות נוספות שיפורטו) קושרת את בוחבוט לזירת ביצוע העבירה בעת התרחשותה.

(2) חיזוק נוסף לעדותו של קורקוס מצא בית המשפט קמא בהודעותיו של בוחבוט. סתירות משמעותיות נתגלו בין ההודעות השונות שמסר במשטרה לאחר האירוע; וכן עלו סתירות בין האמור בהודעותיו לעניין מיקומו בשעת האירוע, לבין האיכונים שבוצעו למכשיר הטלפון הנייד שבבעלותו. בית המשפט מצא, כי עדותו בפני בית המשפט אינה מהימנה, וכי לא עלה בידו לספק הסבר המניח את הדעת לעניין סתירות אלה. לאחר עיון וצפיה בחקירותיו במשטרה, ועיון בעדותו בפני בית המשפט, אכן נראה כי הודעותיו של בוחבוט ואיכוני שיחותיו מסבכים אותו וקושרים אותו לעבירה (ראו ע"פ 378/74 מסר נ' מדינת ישראל, פ"ד ל(1) 687, 695-696; גרוס - עד המדינה, 131-132). במה דברים אמורים: בחקירתו מיום 4.2.07 (ת/67) טען בוחבוט, כי הגיע לבאר-שבע במטרה לקבל ברכה מהרב אבו-חצירה, ומשלא עלה בידו לעשות כן, עזב את באר-שבע בסמוך לשעת זריקת הרימון. מבאר-שבע נסע לאסוף ידידה מקרית מלאכי, אך מעבר לשמה הפרטי סירב למסור פרטים נוספים על אודותיה (בטענה, כי יפגע בארוסתו), והשניים הגיעו לתל-אביב לכל המאוחר בשעה 01:30. לעומת זאת, בחקירתו מיום 13.4.08 (ת/70) טען בוחבוט, כי לא מסר את פרטי הבחורה, שכן היא בתו של מי שנחשד בעבר ברצח אביו. גם שמה הפרטי של הבחורה השתנה מחקירה לחקירה. לאחר שעומת עם איכוני הטלפון הנייד שלו, לפיהם שהה באשדוד בשעה בה טען שהיה בתל-אביב, ענה כי אסף אותה בחורה. לבסוף, בעדותו בפני בית המשפט התרצה בוחבוט והסביר, שאבדה לו דרכו בצאתו מבאר-שבע עת נסע לפי הוראותיו של זגורי, ויתכן שאכן עבר ברחוב בו נצפתה מכוניתו. את הדמות שנראתה נכנסת לרכבו הסביר בכך שעצר לשאול אדם כיצד עליו להגיע ליציאה מסוימת מבאר-שבע, וככל הנראה הסיע אותו אדם (פרוטוקול הדיון מיום 24.6.09 עמודים 99-100). פרטים אלה לא נמסרו על-ידי בוחבוט בחקירותיו במשטרה. הסבר כבוס זה מסבך את בוחבוט וקושר אותו לעבירה בפרט מהותי בתחום המחלוקת - מיקומו בזירת האירוע. גרסתו של בוחבוט התחלפה בהתאם למידע שעמו עומת, ויודגש - אין מדובר אך בהוספת מידע שעשוי ליתן מענה לפרטים עמם עומת, אלא בשינוי של ממש בגרסתו - הסותר באופן מהותי את גרסתו הקודמת (ראו גרוס - עד מדינה, 136). היתכן, כי בוחבוט "שכח" שאבדה לו דרכו בצאתו מבאר-שבע, וכן את כניסתו לרחוב צדדי (בו נשמע הפיצוץ) ואיסופו של עובר אורח - זאת לאחר שבחקירותיו המוקדמות ציין שנסע ברכב לבדו? יש צורך באמון רב מאוד כדי לקבל דברים אלה כפשוטם, ואמון זה קשה לתת נוכח כל שתואר.

(3) ראיות סיוע נוספות מצא בית המשפט קמא בשיחות מוקלטות שניהל בוחבוט לאחר האירוע. בשיחה עם חבר (ת/217) סיפר לו האחרון על כתבה הקושרת אותו לאירוע זריקת הרימון והמליץ כי ייזהר בשיחות הטלפון; בוחבוט מצדו הגיב לכך בחיוב. טוען בוחבוט, כי אין לייחס לשיחה זו משמעות, שכן אין באפשרותו לשלוט בדברים שנאמרו על-ידי אחרים. אף אם נכון הדבר - בידו להתכחש לניסיון לקשרו לאירוע פלילי ולהעמיד דברים על דיוקם, ובחירתו שלא לנהוג כן אומרת דרשני. צוין גם, כי לאחר האירוע ניהל שיחה עם הבחורה שאסף בערב האירוע והנחה אותה שלא לשתף פעולה עם גורמי החקירה. שלא כדעת בית המשפט קמא, אמנם יתכן שאין לראות בשיחתו עמה ראית סיוע מרכזית; בעקבות אימות המידע לפיו מדובר בבתו של חשוד ברצח אביו - קיים הסבר סביר אחר, שאינו קשור למעורבות באירוע להסתרת המפגש ופרטי הבחורה, והוא נוגע לשמה. ואולם, נותרות ראיות הסיוע האחרות.

סז. סיכומם של דברים: אכן, נפלו סתירות ואי דיוקים בעדותו של קורקוס בכל הנוגע לאופן בו תוכננה העבירה ולביצועה. עם זאת, המידע שנמסר לגבי ביצוע העבירה עצמה אומת בראיות חיצוניות-אובייקטיביות, הקושרות את בוחבוט לזירת האירוע. בוחבוט בעדויותיו קשר עצמו אף הוא לזירת האירוע ולמידע שנטען בעדותם של קורקוס והסטודנטים. ראיות אלה עומדות בתנאי הפסיקה לראיות סיוע ואף ברף הגבוה שהציב בית המשפט קמא נוכח הפגמים שנפלו בחקירתו של קורקוס. לפיכך, לא מצאנו לשנות מהכרעתו של בית המשפט קמא לעניין מעורבותו של בוחבוט באישום הראשון.

ערעור המדינה

סח. זגורי זוכה מהעבירות שיוחסו לו באישום הראשון משלא נמצאו, לשיטת בית המשפט קמא, ראיות סיוע מספקות לגרסתו של קורקוס. כך למשל נקבע, כי גרסתו של קורקוס, לפיה זגורי חלף על פניו בסמוך לזריקת הרימון ושבוחבוט נסע מיד אחריו - אינה מדויקת, שכן אין זה סביר שקורקוס ממקומו הבחין בשני כלי הרכב נוסעים במקביל. עוד נטען, כי מחדלי החקירה בנוגע לתקליטור המתעד, לכאורה, את נוכחותו של זגורי בפאב במועד בו טען קורקוס כי חלף בזירת האירוע - מטילים ספק בגרסתו של קורקוס, וראוי שהספק יפעל לטובתו של זגורי (יצוין, כי על בסיס תקליטור זה וחוות דעת המומחים בעניינו שוחרר זגורי, לאחר שנעצר לראשונה בגין אירוע זה).

סט. כאמור, המדינה משיגה על זיכוי של זגורי. לטענת המדינה שגה בית המשפט בקבעו, כי נוכח הסתירות בעדותו של עד המדינה בנוגע לאישום זה, אין די בראיות הסיוע שהוצגו כדי להביא להרשעתו. לשיטת המדינה, לא היה מקום להבחין בין עדותו של קורקוס בנוגע לבוחבוט לבין עדותו בנוגע לזגורי, כיון שאף אם קורקוס לא דייק בהעידו שזגורי עבר בזירה זמן קצר לאחר הפיצוץ - פרט זה אינו משמעותי להתקיימות יסודות העבירה ומעורבותו של זגורי בתכנונה (ולראיה - ביתר האישומים לא קשר קורקוס את זגורי לזירת העבירה). עוד נטען, כי אין לבחון את ראיות הסיוע בעניינו של זגורי בנפרד, אלא יש לבחון את משקלן המצטבר של כלל הראיות המחזקות את עדותו של קורקוס ופוגמות בגרסתו של זגורי, ובכלל אלה - ראיות הסיוע ששימשו להרשעתו של בוחבוט, שתיקת זגורי בחקירותיו במשטרה, וגרסתיו (שנטען, כי אינן מהימנות) בנוגע למסלול נסיעתו עובר לאירוע, ולסיבה בעטיה נעדר מביתו לאחריו.

ע. לאחר העיון לא ראינו להיעתר לערעורה של המדינה, חרף חשדות כבדים, שיתכן כי מזוכה אשם. עמדנו למעלה על חשיבות ראיות הסיוע בכל הנוגע לאישומים המבוססים על עדות עד המדינה, ועל אמות המידה בהן על ראיות הסיוע לעמוד - כל זאת בניסיון ליתן מענה לקשיים שבעדותו של עד מדינה בכלל ולעניינו בעדותו של קורקוס בפרט, ורוב מלים אך למותר. דומני, כי היעדרות לטענות המדינה תביא לסטיה לא רצויה מאמות המידה הנדרשות, במצב בו מבוסס כתב האישום במידה רבה מאוד על עדות עד מדינה, שבית המשפט קמא הטיל לא פעם ספק במהימנות דבריו ומצא צורך להגביר את דרישת הסיוע לעדותו. עתירת המדינה היא, כי לא נבחן כל טענה לגופה, אלא את המשקל המצטבר של מכלול הראיות שהוצגו. ואולם סבורני, כי אף אם ניעתר לכך, אין בזאת כדי לחצות את משוכת הסיוע הנדרשת; הראיות שמציגה המדינה בעניינו של זגורי, רבות ככל שיהיו, אינן ממלאות אחר התנאים הנדרשים.

ראיות הסיוע - זגורי

עא. שקריו הנטענים של זגורי כמו גם שתיקותיו בחקירותיו אינם עונים בנסיבות על הדרישה לראיה חיצונית ואובייקטיבית, למצער ברמה הנדרשת כאן. ולמעשה, למעט טענות המדינה לגבי החלת ראיות הסיוע בעניינו של בוחבוט על עניינו של זגורי - אין מציגה המדינה ראיה אחרת העשויה לענות על דרישה זו. אכן לכאורה, תקליטור האבטחה מהפאב בו שהה זגורי עובר לאירוע עשוי היה לשמש ראיה חיצונית אובייקטיבית בנוגע למיקומו בסמוך לאירוע, אך נוכח מחדלי החקירה שכללו, בין

היתר, את אי העברת התקליטור במועד להגנה והיעדר רישומים לענין השעה המדויקת בה צולם בפאב (ראו סעיפים 56-61 לפסק דינו של בית המשפט קמא) אין לקבל את טענות המדינה בנוגע לראיה זו. קשה להלום את נסיון המדינה לטעון, כי נוכח הקשרים המשמעותיים בין זגורי לבוחבוט בערב האירוע (הביקור בבית הרב אבו-חצירה) - ישימות ראיות הסיוע בעניינו של בוחבוט גם בעניינו של זגורי. אכן, ראיות הסיוע בעניינו של בוחבוט מניחות תשתית סיוע יציבה לעדותו של קורקוס - אך זאת בכל הנוגע למעורבותו של בוחבוט עצמו באירוע ומעשיו לאחריו. לראיות אלה אין נגיעה לזגורי (ובמיוחד לא באשר למעורבות המיוחסת לו בייזום האירוע עובר להתרחשותו).

עב. נזכיר, כי המדינה מבקשת לבסס את ראיות הסיוע על שקריו של זגורי בנוגע להיעדרותו מביתו עובר למעצרו; בעוד זגורי טען שרב עם אשתו - האחרונה הכחישה זאת וטענה כי יחסיה עם בעלה תקינים. גם אם נניח ששיקר זגורי בעניין זה - אין בכך כדי לסבכו בקשר לעבירה (ובודאי שלא בכל הנוגע למיוחס לו ספציפית בכתב האישום). ועוד, לגישת המדינה, ראיית סיוע נוספת טמונה בשקריו של זגורי לעניין מסלול נסיעתו בערב האירוע. נזכיר, כי בין גרסותיהם של זגורי וליברטי (שבילה עמו בליל האירוע) נתגלעו סתירות לגבי מסלול נסיעתם באותו ערב - ובית המשפט העדיף את גרסתו של ליברטי, בהדגישו כי המסלולים השונים שצוינו על ידיהם אינם כה רחוקים זה מזה, וממילא שניהם ממקמים את זגורי בסמוך לזירת האירוע. מקובלת עלינו קביעת בית המשפט קמא, שאין בשקר זה של זגורי כדי לסבכו, למצער לא במידה הנדרשת מראיית סיוע. בית המשפט הדגיש, כי זגורי אישר שנסע בקרבת מקום לזירת האירוע ולא ניסה להרחיק עצמו מהמקום כטענת המדינה. כפי שציינו בעניינו של בוחבוט, אין מניעה לראות בשקר של נאשם ראיית סיוע, אך נדרש כי שקריו יהיו בעניין מהותי, ושמטרתם לסכל חקירה או להטעות את בית המשפט (ראו [ע"פ 161/72 סרסור נ' מדינת ישראל, פ"ד כח\(2\) 203, 219; קדמי - על הראיות, 300](#)). נוכח האמור, לא ניתן לומר כי שקריו של זגורי לעניין מסלול נסיעתו בערב האירוע עולים כדי ראיית סיוע. לעניין שתיקתו של זגורי בחקירתו, היא אמנם מחשידה ביותר וכידוע שתיקה בחקירה עשויה לשמש כחיזוק ראייתי; ואחרון אני שאקל ראש בכך (ראו [ע"פ 2560/08 רשות ההגבלים העסקיים נ' וול \[פורסם בנבו\] פסקה עו; ע"פ 7637/05 יוסף נ' מדינת ישראל \[פורסם בנבו\] פסקה ז\(13\) - אף כי במקרה אחרון זה דובר בשתיקת עד](#)). ואולם, דומה כי בנסיבות אין לראות בשתיקתו העקבית של זגורי בחקירתו (למעט חקירתו מיד לאחר השלכת הרימון) ראיית סיוע (ראו קדמי - על הראיות, 306 וההפניות דשם; ויצוין, בניגוד לשתיקה על דוכן העדים - ראו [סעיף 162 לחוק סדר הדין הפלילי](#)).

בחירתו המחשידה של זגורי לא לשתף פעולה בחקירותיו עשויה איפוא לסייע בחיזוק המידע הקיים, אך - כאמור - אינה עומדת כראיית סיוע עצמאית.

עג. לטענת המדינה, סיוע נוסף טמון בשקריו של זגורי לעניין קיומו של מניע לפגיעה בחלפון. זגורי הכחיש כי רעייתו התלוננה בפניו בעבר על כתבותיו של חלפון בעניינו, ואילו רעייתו אישרה בעדותה, כי אכן התלוננה. המדינה מבססת את טענתה, כי מניע עשוי לבסס ראיית סיוע עצמאית על פסק הדין בע"פ 5564/90 גולדשטיין נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] (להלן עניין גולדשטיין) דע עקא שבעניין גולדשטיין, שבגדרו אכן נקבע כי ראייה המעידה על קיומו של מניע לביצוע עבירה עשויה לסבך נאשם במעורבות - לא דובר במניע כראיית סיוע לפי סעיף 54א(א); משכך ספק אם ניתן להסיק לגבי משמעות המניע מעניין גולדשטיין לענייננו. בנוסף, בית משפט זה עמד על כך ששקר לגבי מניע אינו יכול לעמוד כראיית סיוע, אלא לכל היותר כ"דבר לחיזוק" (ע"פ 5544/91 מויאל נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו], פסקה 36). בנסיבות קשה לקבל את טענת המדינה, כי שקריו של זגורי לעניין קיומו של מניע לפגיעה בחלפון עולים כדי ראיית סיוע. מכל האמור, אין להסיק כי אין חשד כבד כנגד זגורי באישום הראשון - לדידי יש ויש - אך המארג הראייתי לא הספיק להרשעה.

אישום שני - הנחת רימון בביתו של קצין שב"ס

עד. לפי האישום השני הניחו זגורי, קורקוס ואלמקייס ביום 5.3.07 רימון מחוץ לביתו של צלאח, קצין המודיעין בבית הסוהר אהלי קידר, וריססו כתובת מאיימת על קיר הבית. לפי עדותו של קורקוס, מספר ימים לפני הנחת הרימון הסביר לו זגורי, כי ברצונו להרתיע את צלאח על שהתנכל לטענתו לחברו (רובין). ביום הנחת הרימון נסעו השניים לאזור הדירה בה גר צלאח, וקורקוס יצא מן הרכב כדי לודא את מיקומה המדויק של הדירה. כיון שקורקוס סרב להוביל את הרימון ברכבו, הציע זגורי ששני אנשים (להלן השותפים) יניחו את הרימון בקרבת מקום, וכן שאלמקייס יצטרף למשימה. בשעות הערב אספו השותפים את קורקוס ברכבם והראו לו את מיקומו של הרימון. בשלב זה התקשר קורקוס לאלמקייס וביקש שיצטרף אליו ושיביא עמו גרביים או כפפות. לשאלתו של אלמקייס אם ניתן לדחות את המעשה, השיב קורקוס שיש להתיעץ עם ה"חבר", והתביעה מייחסת כינוי זה לזגורי. לאחר השיחה ביניהם הצטרף אלמקייס לקורקוס, והראשון הניח את הרימון וריסס את הכתובת המאיימת. לאחר מכן נפגשו השניים עם זגורי והשותפים ודיווחו לו, כי הפעולה בוצעה.

ראיות סיוע - זגורי

עה. נזכיר, כי אלמקייס אינו מערער על הרשעתו, ועל כן בחלק זה נתמקד בראיות הסיוע הקושרות את זגורי להנחת הרימון. זגורי מצביע על הסתירות השונות בעדותו של קורקוס לעניין אישום זה, ובעיקר על העובדה שבנ/50 (המסמך שהוכן בעבור פרקליטות המחוז) ציין קורקוס, כי השותפים הם שהצביעו על מיקום ביתו של צלאח (וגרסה זו חזרה גם בנ/8 - זכרון הדברים מאת רפי עמוס). אך בחקירתו הנגדית בבית המשפט טען קורקוס, כי זגורי הוא שהצביע על מקום מגוריו של צלאח (וכך גם מתוארת השתלשלות העניינים בכתב האישום). ואולם, סתירה זו (ואחרות) לא נעלמו מעיני בית המשפט קמא, אשר גם הזכיר את אי דיוקיו של קורקוס בנוגע לשעת הנחת הרימון. עם זאת, קבע בית המשפט כי אלה הן סתירות מינוריות, אשר אינן יורדות לשורשה של עדות ואין בהן כדי לאיינה, וכי עמידתו של קורקוס בחקירה נגדית בה דבק בגרסתו בעקביות - מפחיתה מחומרת הסתירות. בית המשפט מצא לנכון להדגיש, כי אילו היו גורמי החקירה מתעדים כנדרש בזמן אמת את חקירתו של קורקוס יתכן שהיו מתגלות הסתירות, וכי אילו נחקר קורקוס בדבר אי הדיוקים בגרסתו - יתכן וניתן היה להסביר את הפערים.

עו. בית המשפט מצא סיוע לעדותו של קורקוס לעניין מעורבותו של זגורי באירוע בשיחה בין קורקוס לאלמקייס, בטרם הנחת הרימון. בשיחה זו נשמע קורקוס אומר, כי הוא ישאל את "החבר" אם ניתן לדחות את מועד המעשה (בית המשפט עמד על כך שישנו פער בין ההקלטה בה נשמע קורקוס אומר שיש לשאול את "החבר", לבין התמלול בו נאמר שעליו לשאול חבר - פסקה 90 להכרעת הדין). בית המשפט למד מעדותו של עד התביעה - אריק דבש - כי הכינוי "החבר" מתייחס לזגורי. זגורי מבקש להטיל דופי במהימנות עדותו של דבש, שהיה מצוי באותה עת בחקירה משטרתית בדבר עבירות שאינן קשורות לפרשה הנוכחית. מקובל עליי הסברו של בית המשפט קמא, כי נוכח קשרי החברות בין משפחתו של דבש לזו של זגורי (ראו חקירתו של דבש מיום 14.4.08 וכן פרוטוקול הדיון מיום 17.9.08 עמוד 41), ובהיעדר קשר בין העבירות שלגביהן נחקר לענייננו - לא היה לדבש כל אינטרס לשקר (ראו גם השתלשלות חקירתו של דבש, בה אף ביקשה התביעה להכריז עליו כעד עוין). עוד צוין, כי הכינוי "החבר" נשמע גם בהאזנות סתר נוספות לשיחותיו של קורקוס: בשיחה בנושא העברת מיקומן של פעולות הימורים מציין קורקוס כי יתייעץ עם "החבר" - ואכן האזנת סתר נוספת מתעדת שיחה בה מתייעץ קורקוס עם זגורי בנושא זה. אם כך, מן השיחה בין קורקוס לאלמקייס אשר תועדה בזמן אמת למדים אנו, כי אדם המכונה

"החבר" עומד מאחורי הנחת הרימון, ומעדוהו של דבש ומהאזנות הסתר הנוספות עולה, כי הכינוי "החבר" מתייחס לזגורי. מכלול ראייתי זה עומד בדרישה לראיות חיצוניות ואובייקטיביות הקושרות את זגורי למעורבות בעבירה.

עז. לראיית סיוע זו מצטרפות ראיות נוספות. בית המשפט הזכיר, כי קורקוס ציין בעדותו, שלאחר האירוע הורה להם זגורי "להיעלם מעל פני השטח", והדבר עולה בקנה אחד עם שיחה שניהל אלמקייס עם אחר לאחר האירוע, בה ציין כי הוא נמצא במסתור. סיוע נוסף טמון במיקומם של קורקוס, אלמקייס וזגורי לאחר האירוע. קורקוס טען בעדותו, כי אחרי האירוע נפגשו השלושה בעיר העתיקה בבאר-שבע, ואכן איכון שיחותיו של אלמקייס מאשר מיקום זה. איכון שיחותיו של זגורי לאחר פגישת השלושה בעיר העתיקה מצביע כי שהה בתל-אביב, והדבר עולה בקנה אחד עם עדותו של קורקוס, לפיה לאחר פגישתם הציע זגורי לקורקוס ולאלמקייס שיצטרפו אליו לבילוי בתל-אביב. ראיות אלה, יתכן שאינן עומדות כראיות סיוע בפני עצמן, אך הן מעניקות חיזוק למהימנות גרסתו של קורקוס. להבנתי, קביעת בית המשפט קמא, לפיה נדרש רף סיוע גבוה כדי להקנות מהימנות לגרסתו של קורקוס, אינה דורשת ריבוי כמותי של מספר ראיות סיוע, כהגדרתן בפסיקה ובספרות. בית המשפט קמא תר אחר עדויות וראיות נוספות שיקנו מהימנות ויחזקו איכותית את גרסתו של קורקוס ואת ראיות הסיוע שנמצאו לה, ודומני כי הראיות שנמצאו והוצגו עומדות בנטל זה.

עח. בית המשפט קמא דחה את טענת התביעה, כי ראיית סיוע נוספת טמונה בתוכן שיחתם של קורקוס ואלמקייס בה ניסה הראשון לדובב את האחרון. צדק בית המשפט קמא באמרו, כי יש קושי בקבלת טענה זו של התביעה שעה שמדובר באמירה של חבר לפשע שאינה מזמן אמת, אלא לאחר שאלמקייס נתון היה במעצר וקורקוס פעל לדובבו. עם זאת לאחר עיון בתוכן השיחה (ת/34) ניתן לומר, כי אף אם השיחה אינה עומדת כראיית סיוע בפני עצמה, משקלה מצטרף לראיות הנוספות ומחזק את משקלן ואת מהימנות עדותו של קורקוס. כך למשל, לאחר שקורקוס הביע תרעומת בפני אלמקייס על יחסו של זגורי, הוא פנה אליו ושאל האם, ככל שיתגלה כי נשלחו על ידי זגורי לביצוע העבירה, עונשם (או בלשונו של קורקוס "משקל") יהיה חמור יותר משל זגורי. בשלב זה, אלמקייס שיתף עם קורקוס פעולה ולא הכחיש את מעורבותו או את מעורבותו של זגורי בעבירה; משכך סבורני, כי יש בראיה זו כדי לחזק את מהימנותו גרסתו של קורקוס בנוגע למעורבים בעבירה.

ט. סיכומם של דברים - הסיוע לעדותו של קורקוס בכל הנוגע למעורבותו של זגורי באישום השני נחלק לשניים. ראשית, צירופן של האזנות הסתר ועדותו של דבש מצביע על כך, שהאדם שעמד מאחורי אירוע הנחת הרימון מכונה "החבר" וזהו כינויו של זגורי. ראיות נוספות, אף אם אינן מסבכות את זגורי עצמו בזירת העבירה, מחזקות את מהימנות גרסתו של קורקוס בנוגע לאישום השני (לרבות בעניינים הנוגעים לזגורי עצמו), ועל כן לא מצאתי כי עלינו לקבל את הערעור בעניין זה.

אישום שלישי - הצחת קיוסק "בון - בון".

פ. לפי הנאמר באישום השלישי - ביום 15.11.07 הורה זגורי לקורקוס להצית את קיוסק "בון-בון" ביחד עם ממון וחנוכוב. בהמשך (ישנה אי בהירות לגבי המועד המדויק) נפגשו קורקוס וחנוכוב ומילאו מספר בקבוקי דלק בתחנת הדלק בצומת גילת והחביאו אותם ביער בקרבת שכונת נאות לון. למחרת (16.11.07) נפגשו קורקוס וחנוכוב בקיוסק בבאר-שבע והחלו לתכנן את ההצתה. בחיפושם אחר רכב, פנו השניים לממן, וזה עדכנם כי רכבו אינו תקין; בעקבות זאת פנו השניים לזגורי והסבירו שהם זקוקים לרכב לצורך ביצוע ההצתה, והאחרון הורה להם לפגשו במגרש הכדורגל ביישוב עומר. אריק דבש, ששהה באותה העת בקיוסק, הסיע את השניים לנקודת המפגש ברכבו מסוג פורד-מונדאו. זגורי הורה לקורקוס וחנוכוב לבצע את ההצתה בו ביום (16.11.07, יום שישי) ולהשתמש לשם כך ברכבו של דבש, אותו יסיע לביתו מאוחר יותר (דבש לא הוכנס בסוד העניינים), ודבש אכן אישר בחקירתו כי זגורי הסיעו לביתו. בדרכם לקיוסק, אספו השניים את בקבוקי הדלק שהסתירו בנאות לון, וכן את ממון. לאחר שהגיעו לקיוסק נתקלו בקושי בטיפוס לגג הקיוסק, ולכן התקשרו לבקש את עצתו של זגורי. האחרון הורה להם לפגשו במרכז המסחרי בנאות לון, ואז הורה להם למצוא פתרון לבעיה ולהצית את הקיוסק. בשוכם לקיוסק עלה בידיהם לטפס לגג הקיוסק באמצעות קופסת טלפון, אך אז נתקלו בקושי לשפוך את הדלק באופן שיביא להצתת הקיוסק. השלושה התקשרו עם זגורי, שהורה להם שוב לבוא לפגשו בנאות לון - שם הורה להם למצוא פתרון לקושי. לאחר מפגש זה החליפו עם דבש את רכב הפורד-מונדאו ברכב מסוג רובר (הנמצא בשימוש רעייתו של דבש). השלושה שבו לזירת האירוע ולבסוף עלה בידיהם להצית את הקיוסק. כתוצאה נגרם למבנה נזק שהוערך בכ- 20,000 ₪.

פא. ראיות סיוע - זגורי: בית המשפט עמד על הסתירות בין הודעותיו של קורקוס במשטרה, לבין עדותו בבית המשפט; כך, למשל, בעימות בינו לבין חנוכוב טען

קורקוס, כי זגורי שוחח עמו על הצתת הקיוסק לאחר שהורה לו להגיע למועדון "פול-בר". בעדותו בבית המשפט טען, לעומת זאת, כי נושא השיחה עלה לאחר שביקרו במשרד עורכי דין. בית המשפט עמד גם על הסתירות בין עדותו של קורקוס לבין עדותו של דבש. קורקוס טען, כי בהחזירו את רכב הרובר לדבש ירד דבש לבדוק את הרכב והבחין בריח דלק ברכב. דבש, לעומת זאת, לא ציין בחקירותיו כי בדק את הרכב בו בערב, וממילא גם לא הבחין במועד זה בריח הדלק (בנושא זה אף ציין בית המשפט, כי עדותו של קורקוס הושפעה מפרסומים בעיתונות בנוגע לעדותו של דבש). עוד חוזרים המערערים על הסתירות בעדותו של קורקוס בעניין מועד החבאתם של בקבוקי הדלק (מספר שעות לפני האירוע או שמא יממה לפניו); זהות הגורם אשר ביקש מדבש את מכוניתו ועוד.

פב. בית המשפט קבע, כי מרבית הסתירות בעדותו של קורקוס אינן נוגעות לעניינים מהותיים, ויתכן שחל בלבול בגרסותיו נוכח ריבוי הפרטים וחלוף הזמן. לאחר קביעה זו, ניגש בית המשפט לבחון את טיב הראיות התומכות בעדותו של קורקוס. ראיות הסיוע נמצאו בדמות הודעתו של דבש בנוגע למצב רכבו לאחר האירוע, ובכך שאישר את קיומם של חלק מן המפגשים המתוארים בעדותו של קורקוס, בהם גם נמסרו כלי הרכב לקורקוס (במפגש הראשון והשלישי). בחקירתו במשטרה ובעימות שקיים עם חנוכוב, ציין דבש כי לאחר שהוחזר לרשותו רכב הרובר הבחין בריח של דלק ברכב. בעדותו בפני בית המשפט שינה דבש את גרסתו וציין לראשונה, כי ריח הדלק נבע מתקלה נמשכת בצינורית הדלק. בית המשפט לא קיבל את הסבריו של דבש לשינוי הגרסה, וקבע כי השינוי נבע מרצונו לסייע לזגורי - ולכן עדיפים עליו הדברים שנאמרו מפיו במשטרה. עדותו של דבש מהוה איפוא סיוע חיצוני ואובייקטיבי לעדותו של קורקוס לגבי השתלשלות העניינים. הראיה המסבכת את זגורי בביצוע העבירה, טמונה בכך שמעל דוכן העדים הכחיש זגורי את המפגש במגרש הכדורגל, במהלכו נמסר לקורקוס רכבו של דבש; זאת - אף שבמענה לכתב האישום אישר את קיומו של המפגש והמתרחש בו, ודבר המפגש אושר גם על ידי דבש בחקירתו במשטרה ובעדותו בבית המשפט.

פג. בית משפט זה קבע לא פעם, כי אין הכרח שראיית סיוע אחת תגלם בתוכה את כלל התנאים הנדרשים מראיית סיוע, וניתן לענות על דרישת הסיוע באמצעות מקבץ ראיות (ראו [בש"פ 7194/97 כהן נ' מדינת ישראל, פ"ד נא\(5\) 403, 407](#); ראו גם קדמי - על הראיות, 281). סבורני, כי צירוף עדותו של דבש להכחשתו של זגורי - מעמיד את

הסיוע הנדרש לעדות עד המדינה. הודעתו של דבש בנוגע לריח הדלק ברכב תומכת בגרסתו של קורקוס בנוגע לאופן ביצוע העבירה. סיבוכו של זגורי בעבירה, נובע מכך שהכחיש קיומו של המפגש בעומר בחקירתו הנגדית (ראו פרוטוקול הדיון מיום 10.5.09, עמוד 233). בעשותו כן הפך עצם קיומו של המפגש והמתרחש בו לנקודה השנויה במחלוקת - אך עדותו החיצונית של דבש תומכת בגרסתו של קורקוס לעניין זה (יצוין, כי גם חנוכוב אישר את דבר קיומו של המפגש בעומר) ושוללת את גרסתו של זגורי. מעבר לכך, מצא בית המשפט קמא תימוכין נוספים לגרסתו של קורקוס בהודעותיו של דבש. כך למשל, אישר דבש שפגש את קורקוס וחנוכוב בקיוסק בצהרי יום שישי, וכי הסיעם למפגש עם זגורי; כן אישר דבש, כי במעמד החלפתם של כלי הרכב (מהפורד מונדאו לרובר) נכחו ממן, חנוכוב וזגורי. דומני, כי גם כאן לא נפל פגם בהכרעתו של בית המשפט קמא, אשר בחן את עדותו של קורקוס בזהירות וקבע כי יש לה סיוע העומד ברף הראייתי הנדרש. לא נמצא ממש בטענותיו של זגורי לגבי מהימנות הודעותיו של דבש במשטרה. לטענת זגורי יתכן כי לדבש הובטחו טובות הנאה במסגרת חקירה המתנהלת נגדו בעניין אחר בתמורה להפלתו; ולראיה שוחרר דבש ממעצרו זמן קצר לאחר עדותו. טענה מעין זו ראוי שתיתמך בחומר ראייתי מוצק. מטענת המערערים, לא הוברר היכן עומדת חקירתו של דבש ואם הוגש כתב אישום נגדו. בעדותו בפני בית המשפט גם ענה דבש תשובות סותרות ומבולבלות לשאלה האם בחקירתו סיפר דברים רק על מנת להשתחרר, וזאת בניגוד להתנהלותו בחקירתו במשטרה. נזכיר גם, כי דבש שינה את גרסתו בבית המשפט בניסיון להגן על זגורי, ואף סירב לקיים עימו עימות - ואין אלה צעדיו של אדם החפץ להפליל אדם אחר. עוד אציין, כי צפיתי בחקירותיו של דבש ולא זיהיתי בהן את "התשובות המוזמנות" להן טוענים המערערים. תשובותיו בחקירת המשטרה ענייניות, והן התנהלו בנינוחות מצד משתתפיה. בחקירתו בבית המשפט לעומת זאת, לא היו תשובותיו סדורות, הוא שינה מעט את גרסתו באופן הממזער את הפגיעה במערערים, ולעתים אף אמר דבר והיפוכו. בכך יש חיזוק נוסף להכרעת בית המשפט קמא, לפיה עדיפים דבריו של דבש בחקירתו המשטרית (וכן בעימותו עם חנוכוב, כפי שיפורט בהמשך).

פד. ראיות סיוע - חנוכוב: בית המשפט מצא סיוע בשקריו של חנוכוב בנוגע להיכרותו עם קורקוס. בחקירתו במשטרה שלל חנוכוב פעם אחר פעם היכרות עם קורקוס (ת/84 שורות 42-43; ת/85 שורות 25 ו-45), וכן הכחיש כי נסע עמו ברכבו של דבש ביום ההצתה לאחר שנפגשו בקיוסק (ת/85, שורות 51-52, 68). עם זאת, במעקבים שנערכו נצפו קורקוס וחנוכוב יחד. כך למשל, מפנה בית המשפט לדו"ח

מעקב מיום 31.10.07 (ת/110) בו נאמר, כי קורקוס וחנוכוב נראו משותחים זה עם זה. בדו"ח מעקב מיום 20.9.07 (ת/111) צוין, כי השניים נראו יחד עם חברים נוספים בקניון בבאר-שבע, ומאוחר יותר באותו יום נצפו יחד בגן ציבורי בעיר. נוסף, כי בדו"ח זה נאמר גם שזגורי נכח במפגשים אלה, וזאת חרף טענת חנוכוב שאינו נוהג להיפגש עם זגורי (ת/84 שורות 28-29). עם זאת, בחקירתו הנגדית שינה חנוכוב את גרסתו, הודה בהיכרות שיטחית עם קורקוס, והסביר את הכחשותיו בכעס שחש כלפיו נוכח עדותו.

פה. הסיוע המרכזי בעניינו של חנוכוב מצוי בהכחשותיו באשר למפגשים עם קורקוס וזגורי ביום ההצתה - שדבר קיומם אושר בעדותו של דבש ובהודעותיו במשטרה. בדומה לזגורי, גם חנוכוב אישר חלק מן המפגשים המתוארים בהודעותיו של קורקוס בשלב המענה לכתב האישום, והתכחש להם בחקירתו הנגדית. כך למשל, אישר תחילה את המפגש עם קורקוס בקיוסק ביום ההצתה, וכן את נסיעתו עם קורקוס לאסוף את ממון ברכבו של דבש. בחקירתו הנגדית הכחיש חנוכוב מפגשים אלה, ובכך הפך את עצם קיומם של המפגשים, אשר קדמו להצתה, לנקודה שנויה במחלוקת. דע עקא, שעדותו של דבש תומכת בעדותו של קורקוס בעניין המפגש בקיוסק וכן בעניין המפגש להחלפת כלי הרכב בנאות לון (פרוטוקול הדיון מיום 1.9.08, עמוד 16-46). טוען בפנינו חנוכוב, כי בעדותו לא הכחיש את המפגשים אלא ציין כי אינו זוכר את דבר קיומם. ברם, בעדותו (מיום 24.6.09) אמנם השיב חנוכוב כי לא זכור לו מפגש במגרש הכדורגל בעומר, אך הכחיש מפגש עם קורקוס, ממן וזגורי (עמוד 204):

" **כ.ה. ש. דברת:** לא, היא שואלת אותך, תקשיב דקה. היא שואלת אותך לגבי מפגש שם נכחו-

הנאשם 5: ספציפית עם אנשים.

כ.ה. ש. דברת: היא אומרת לך מי האנשים גם.

הנאשם 5: כן. לא

עו"ד מ. עמר כהן: עם מתי ממך עם טל קורקוס ואריק דבש לא נפגשת ?

הנאשם 5: לא.

ש: עם יניב זגורי?

ת: עם ניב היה לי-

ש: ביחד איתם, יניב זגורי, מתי ממך וטל קורקוס ואריק דבש.

ת: לא.

ש: לא היה מפגש כזה?

ת: לא. "

בדבריו מכחיש חנוכוב מפורשות את קיומו של המפגש עם הדמויות המוזכרות - מפגש שאת דבר קיומו אישרו קורקוס וגם דבש בחקירתו המשטרית.

פו. חנוכוב אף הוא מבקש ליטע ספק לגבי מהימנותו של דבש ומניעיו. בדיון לפנינו נטען על ידי המדינה, כי דבש בעדותו הצהיר שלא היה חותם על אמירות שאינן נכונות במטרה להשתחרר ממעצר. הקושי בטיעון זה טמון בכך, שבמענה לשאלה דומה נוספת שהציגה בפניו השופטת דברת השיב דבש תשובה שונה (פרוטוקול הדיון מיום 1.9.08 עמוד 96-97):

" אב"ד דברת: היית חותם גם על משהו שהוא לא נכון?

ת: לא,

אב"ד דברת: כדי ללכת הביתה?

ת: לא יודע מה להגיד לך גברתי, היית הרבה שעות חקירות, אני כבר לא זוכר מה היה מה לא היה, מה כן היה.

ש: יפה

אב"ד דברת: זאת לא השאלה, השאלה -

ת: אז אני מסביר לך מה -

אב"ד דברת: עורך דין פלדמן שאל אותך -

ת: הבנתי אותך,

אב"ד דברת: אם היית חותם על כל דבר, אני שואלת אותך, אני מוסיפה, אם היית חותם על משהו שהוא לא נכון כדי ללכת הביתה?

ת: כן. "

פו. הפתרון לקושי זה טמון במסקנתו של בית המשפט קמא בנוגע למהימנות עדותו של דבש בפניו, ואין צורך לחזור על שנאמר בנוגע להתערבות ערכאת הערעור בממצאי מהימנות. כזכור בית המשפט קבע, כי עדיפים בעיניו הודעותיו של דבש במשטרה, ודברים חד משמעיים וברורים שאמר בעימותו עם חנוכוב (ת/252), על פני עדותו בבית המשפט. בית המשפט תלה את השינוי בגרסותיו של דבש ברצונו לסייע לזגורי. הסבר זה מקובל עלי, נוכח קשרי החברות בין דבש לזגורי ונסיגתו של דבש

להימנע מעימות עם זגורי. לסיכום, בחקירותיו במשטרה ובעימותו עם חנוכוב מסר דבש גרסה קוהרנטית המסבכת את חנוכוב וזגורי בנקודות שנויות במחלוקת בשלב ההכנות להצתה. תשובותיו המתחמקות של דבש החלו רק בדיון בפני בית המשפט קמא עת נתקל בחברו זגורי, עמו סירב להתעמת מבלי לספק לכך הסבר מניח את הדעת.

פח. בית המשפט קמא מצא סיוע נוסף לעדותו של קורקוס בנוגע לחנוכוב, בשיחה שנוהלה בין חנוכוב לחוקר רפי עמוס לעניין עונש המאסר הצפוי בגין העבירה המיוחסת לו, שיחה בה ראה משום ראשית הודיה (שיחה שתועדה בזמן אמת (ת/107 ות/108, וכן נכתב על אודותיה מזכר - ת/183). אכן, ראשית הודיה עשויה להוות ראיית סיוע, המסבכת את הנאשם במעשה השנוי במחלוקת (ראו למשל [ע"פ 4616/90](#) שלמה נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו]; [ע"פ 7320/07](#) פלוני נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו]). אמנם חנוכוב טוען, כי שוחח עם החוקר עמוס בנושא זה רק משום שנאמר לו שצפוי הוא ל-8 שנות מאסר, ולכן התעניין בעונש הצפוי לו בגין ה"עלילות" כלפיו. בחינת תמלול השיחה בין חנוכוב לעמוס מעלה, כי בשלבים שונים חוזר חנוכוב על רצונו לפתוח דף חדש ולשנות את ארחות חייו למען אמו וחברתו. לאורך השיחה, מדגיש החוקר עמוס כי אינו יכול לקבוע במדויק מהו העונש הצפוי לו, וחנוכוב העלה בתגובה עונשים אפשריים. דומני, כי בנסיונו של חנוכוב לצפות את העונש הצפוי לו והכרזתו על פתיחת דף חדש, יש כדי לבטא תחושת אשם המגלמת ראשית הודיה שהיא בחינת ראיית סיוע.

פט. לבסוף, נטען כי יש לזקוף לחובת התביעה את החלטתה להימנע מהעדת שני עוברי אורח שחלפו במקום בזמן האירוע (אף קורקוס העיד, כי במקום נצפו אנשים). לטענת המערערים, היה בעדותם של עוברי האורח כדי לסייע להם, מאחר שבהודעותיהם במשטרה תיארו הללו רכב שונה מזה שנטען כי שימש את המערערים. כן נאמר, כי השניים לא זיהו את חנוכוב במסדר זיהוי. בדיון בפנינו הוסבר, כי עוברי האורח אכן מסרו הודעות במשטרה, אך עזבו את הארץ בטרם החל המשפט (הם תושבי גרמניה) ולא עלה בידי המדינה להביאם לעדות. עוד נטען, והוא עיקר בעיניי, כי ההגנה סירבה לבקשת התביעה להגיש את הודעותיהם כראיה בבית משפט; אם אכן, כנטען, יש בהן כדי לסייע למערערים - מדוע סירבו להגשתן? מעבר לכך, לא הובא מידע הסותר את טענות המדינה, לפיהן כשלו מאמצים שנעשו להביאם לעדות, ובנסיבות המעט שניתן לעשות מסתכם בהגשת הודעותיהם.

צ. אציין, כי בניגוד לטענת המערערים, שלפיה אין לקבל את גרסתו של קורקוס לעניין אופן ביצועה של העבירה מתוך שאינה עולה בקנה אחד עם ההיגיון, בעיני בריבוי הפרטים ו"בשלומיאליות" (כלשון בית המשפט קמא בפסקה 97 להכרעת הדין) העולה מהם, יש דווקא כדי להעיד על "אותות האמת" בעדותו של קורקוס. אין זה סביר שבנסיונו לטפול תיק על המערערים יעשה שימוש בשרשרת אירועים כה מורכבת, הכוללת מפגשים כל אימת שנתקלים השלושה בקושי בהוצאתה לפועל של העבירה (השוו [ע"פ 3273/09](#) פלוני נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו], פסקה כ"ז).

סוף דבר לעניין הכרעת הדין

צא. סוף דבר וסיכומי, נוכח כל האמור אם תישמע דעתי, יוותרו הרשעותיהם של המערערים על כנן, לא ניעתר לערעוריהם באשר להכרעת הדין, ולא ניעתר אף לערעור המדינה.

צב. עיינתי בהערותיו מאירות העיניים של חברי השופט דנציגר, המקובלות עלי ביסודן. ואולם אדרש לעניין אחד, "היפוך היוצרות" כלשון חברי, כעולה לשיטתו מדברי השופט עמית בפרשת [ע"פ 5002/09](#) מדינת ישראל נ' ז'אנו [פורסם בנבו], שדומה כי כווננו לעובדות אותו מקרה. סבורני כי המדובר משפטית בסיטואציה נדירה, שבה יחליט בית משפט שלערעור לבטל עדות עד מדינה מכל וכל. ככלל אכן משנפל הגזע, עדות עד המדינה, נפלו עמו ענפיו, עדויות הסיוע; אך יתכן מקרה נדיר מאוד שבו ראיות הסיוע הספציפיות נצברו לכלל מסה קריטית, העשויה להוות בסיס להרשעה. לדעתי ניתן ליישב בכך בין הגישות שהובעו על-ידי השופטים עמית ודנציגר.

גזר הדין קמא

צג. בגזר דינו (מיום 11.1.10) עמד בית המשפט קמא על חומרת העבירות בהן הורשעו המערערים. נאמר, כי חוט עברייני מחבר בין מעשיהם - העברת מסרים מאיימים לנמענים פן ינהגו בניגוד לתכתיביהם. צוין, כי המערערים התייצבו לצד זגורי כל אימת שנקראו לבצע או לסייע בביצוע מעשה עברייני, זאת מבלי שיהא להם עניין אישי בעבירה או שיובטחו להם טובות הנאה מיידיות. נקבע, כי יש בכך ללמד על דפוסים עברייניים שסיגלו לעצמם המערערים, הכוללים גם אדישות כלפי השלכות מעשיהם. צוין גם, כי התנהגות אלימה זו איננה עוד בבחינת חזון נדיר במחוזותינו, וניכרת עליה מדאיגה הן בהיקף מעשי האלימות והן בחומרתם - מגמה המצדיקה

ענישה מחמירה ומרתיעה. עוד נאמר, כי אכן ההליכים בעניינם של המערערים התארכו עקב התנהלות המשטרה, ויינתן לכך ביטוי בגזר הדין. עם זאת נקבע, כי טענת המערערים בדבר עינוי הדין יוצא הדופן שנגרם להם מרחיקת לכת.

צד. בית המשפט סקר את עמדות המתלוננים, שהוגשו לבית המשפט בכתובים - העיתונאי ארצי חלפון שלעבר ביתו נזרק רימון, וקצין שב"ס אמיל צלאח שבפתח ביתו הונח רימון ורוסס גרפיטי מאיים (עמדת הבעלים של קיוסק ה"בון-בון" לא הובאה ככל הנראה כיון שמאז האירוע עזב את הארץ). חלפון, שכלבתו נהרגה בעקבות זריקת הרימון, תיאר את השינויים שחלו בחייו מאז האירוע, ובין היתר נפרד מארוסתו עקב חששה מהמשך סיקורו בתחום הפלילים; נגרמו לו הוצאות כספיות גדולות, שכן לאחר האירוע עקר מדירתו בבאר-שבע והחל להתנייד במוניות כדי למנוע מעקבים אחריו; ולאחר כל אלה נאלץ גם לשנות את מקצועו. צלאח תיאר את השינויים שנאלצו הוא ומשפחתו לחוות בעקבות האירוע: ילדיו לוו לבית הספר על-ידי מאבטחים, רכבו נסרק במשך תקופה ארוכה על-ידי חבלן, בריאותו נפגעה, וכך גם התקדמותו המקצועית ולימודיו.

צה. בית המשפט עמד גם על השיקולים האינדיבידואליים בגזירת עונשם של כל אחד מן המערערים:

זגורי (יליד 1973) - צוין, כי אמנם לא הוכח שזגורי אכן עמד בראש ארגון פשיעה, אך ניכרת עוצמתו והשפעתו הרבה על קורקוס והמערערים אשר סרו למרותו. זגורי תואר כ"רוח החיה" מאחורי האישומים השני (פגיעה בקצין שב"ס) והשלישי (הצתת קיוסק "בון-בון" וכמי שהתווה את מטרות העבירות ואופן ביצוען; זאת אף אם לא נקט חלק פעיל בביצוע גופו. נאמר, כי זגורי אינו מהסס לנסות ולכפות את רצונו על גורמי אכיפת החוק והדבר אף עולה מעברו הפלילי המכביד, הכולל עבירות כלפי שוטרים וכן תקיפה, איומים, החזקת נשק ועבירות סמים. לבסוף נקבע, כי יש ליתן מנגד ביטוי בגזר הדין למכלול העבירות מהן זוכה זגורי ולנסיבותיו המשפחתיות - נשוי ואב לשלוש ילדות צעירות, שכנטען עבד במפעל ומילא תפקידו כראוי; הודגש עם זאת, כי המשקל אשר יינתן לשיקולים לקולה מוגבל, נוכח חלקו הבכיר במעשים וחומרתם.

בוחבוט (יליד 1985) - צוין, כי בוחבוט הורשע בעבר בעבירה דומה (נמצא אוחז רימון הלם בסמוך לבית עסק - ת"פ 8192/04) והושת עליו עונש מקל בדמות מאסר לריצוי בדרך של עבודות שירות; זאת, בין היתר, נוכח נסיבותיו האישיות הקשות (שנטענו גם

בפני בית המשפט קמא), וביניהן התבגרותו בצל מעשיו הפליליים של אביו וסיכויו לשיקום. הוא פיתח איפוא "התמחות" של שימוש ברימון למטרות עברייניות. בית המשפט ציין, כי בשלב זה אין ליתן משקל מיוחד לשיקולי השיקום בעניינו, שכן הרשעתו בעבירה נשוא תיק זה מעידה כי לא שינה מאורח חייו העברייני חרף הצהרותיו בעבר. לבסוף נאמר, מנגד, כי יש לשקול לקולה את העובדה שבחבוט נותן את הדין לבדו בגין האישום הראשון, שכן פרץ וקורקוס לא הועמדו לדין וזגורי זוכה הימנו; כן נאמר, כי אף שאין להקל ראש בתרומתו לביצוע העבירה, חלקו בתכנונה ובביצועה קטן יותר.

אלמקייס (יליד 1985) - תואר רקעו האישי הקשה; הוא איבד את אביו בגיל צעיר, ובנסיגתו לסייע בפרנסת המשפחה הידרדר לפשיעה. צוין גם, כי המבקש נישא זמן קצר לפני מעצרו, אשר במהלכו נולדה גם בתו הבכורה, וכי מצבה הכלכלי של משפחתו בכי רע. מנגד הוזכר עברו הפלילי המכביד של אלמקייס, שבגינו עומדים ותלויים נגדו מספר עונשים מותנים. נאמר, כי בתי המשפט התחשבו בעבר בגילו הצעיר והשיתו עליו ענישה מקלה, אך אלמקייס לא השכיל לנצל את ההזדמנויות שהוענקו לו ושב לסורו. לבקשתו של אלמקייס צורף, בשלב גזירת הדין, תיק אחר בו הורשע במסגרת הסדר טיעון, ועניינו עבירות נשק (הטמנת רימון בקרבת גן ילדים - ת"פ 8106/08).

חמן (יליד 1984) - נאמר, כי יש לשקול לקולה את נסיבותיו המשפחתיות של חמן, וביניהן מצבה הרפואי הקשה של אמו, אשר הסתייעה כלכלית בבנה עד למעצרו. כן נקבע, כי מצבו הרפואי של חמן יישקל לקולה, אף שלא הובאו אישורים ברורים לגבי מצבו. נקבע גם, כי חמן אמנם אינו מן הדמויות "המובילות" בפרשה, אך אין להתעלם מעברו הפלילי ומהיענותו המיידית להצתת הקיוסק (אף שריצה באותה עת עבודות שירות בגין עבירות אחרות) - המעידים על הדפוסים העברייניים שסיגל לעצמו.

חנוכוב (יליד 1980) - נאמר, כי יש ליתן ביטוי בגזר דינו לנסיבותיו המשפחתיות הקשות, ובעיקר לפטירת אמו במהלך ההליך ומצבו הרפואי הקשה של אביו. כן נאמר, כי יש להתחשב בכך שעברו הפלילי של חנוכוב איננו מכביד. עוד נאמר, כי אף אם חלקו של חנוכוב הסתכם בהתזת דלק על הקיוסק, אין להסתפק בעונש המסתכם בתקופת המעצר שריצה; זאת, בין היתר, נוכח חומרת העבירה בה הורשע והסכנות הרבות הכרוכות בה (אף אם לא התממשו במקרה דנא).

צו. לאחר שנשקלו כל אלה, בסופו של יום הושתו על המערערים העונשים הבאים:

זגורי - 7 שנות מאסר בפועל; שנתיים מאסר על תנאי, והתנאי הוא שלא יעבור עבירת פשע במשך 3 שנים מתום מאסרו; הפעלת עונש מאסר מותנה בן 6 חודשים שהיה תלוי ועומד נגדו בת"פ [1563/06](#) במצטבר לענישה שהושתה עליו בגין עבירות נשואות תיק זה - ובסך הכל 7 שנים ו-6 חודשים מאסר בפועל (בניכוי ימי מעצרו, קרי, מיום 9.4.08); ונוכח חלקו הבכיר באישום השני - יישא בתשלום פיצוי בסך 10,000 ₪ לבעלי קיוסק "בון-בון".

בוחבוט - מאסר בפועל של 4 שנים ו-6 חודשים (בניכוי ימי מעצרו מיום 10.4.08-23.6.09); שנה ו-6 חודשים מאסר על תנאי, והתנאי הוא שלא יעבור עבירת פשע תוך 3 שנים מתום מאסרו; כיון שבוחבוט עשה שימוש ברכב לצורך ביצוע העבירה נפסל מקבלת רשיון נהיגה או החזקתו למשך 3 שנים מתום מאסרו; הושת פיצוי לעיתונאי ארצי חלפון בסך של 20,000 ₪.

אלמקייס - מאסר בפועל של 5 שנים ו-6 חודשים; שנה ו-6 חודשים מאסר על תנאי, והתנאי הוא שלא יעבור עבירת פשע במשך 3 שנים מתום מאסרו; הפעלת מאסר מותנה בן 18 חודשים שהיה תלוי ועומד נגדו בת"פ [8046/04](#), שירוצה במצטבר לעונש המושת עליו בגין העבירות נשואות תיק זה - ובסך הכל 7 שנות מאסר בפועל (שיימנו מיום מעצרו - 26.2.08).

ממן - מאסר בפועל של שנתיים ו-6 חודשים (בניכוי ימי מעצרו מיום ששוחרר ממאסר בת"פ [8017/08](#)); שנה וחצי מאסר על תנאי, והתנאי הוא שלא יעבור עבירת פשע במשך 3 שנים מתום מאסרו; ופיצוי לבעלי קיוסק "בון-בון" בסך 5,000 ₪.

חנוכוב - מאסר בפועל של שנתיים ו-6 חודשים (בניכוי תקופת מעצרו בין 10.4.08-18.6.09); שנה וחצי מאסר על תנאי, והתנאי הוא שלא יעבור עבירת פשע במשך 3 שנים מתום מאסרו; ופיצוי לבעלי קיוסק "בון-בון" בסך 5,000 ₪.

טענות המערערים

טענות המערערים כללו התייחסות למחדלי החקירה וכן לזיכוי בעניין ארגון פשיעה, שכנאמר מפי חלק מהסניגורים, היה מקום ליתן להם משקל ראוי.

זגורי - נטען, כי בבואו לגזור את דינו של זגורי העניק בית המשפט קמא משקל יתר לשיקולי ההרתעה, ללא הסבר מניח את הדעת וללא ששקל את נסיבותיו הייחודיות של המקרה, וביניהן תוצאות העבירות. ספציפית נטען ביחס לאישום השני, כי הרימון נועד למטרת הפחדה ולא היתה כוונה לגרום לנזק. לגבי האישום השלישי נטען, כי הנזק שנגרם לקיוסק הוערך רק בכ- 20,000 ₪, והשריפה לא קטעה את פעילותו המסחרית, ולכן אין הצדקה למצות עמו את הדין בגין עבירת ההצתה. לבסוף נטען, כי העונש שהושת על זגורי מופרז ביחס לענישה המקובלת בעבירות דומות ואף חמורות מהן. עוד נטען, כי ההליך נגד זגורי זכה לחשיפה תקשורתית נרחבת בעידוד המשטרה, הפרקליטות ואף עד המדינה עצמו, וכי הנזק שהסב הפרסום למשפחתו עולה כדי ענישה נוספת על מעשיו. כן נטען, כי לא הוענק המשקל הראוי לנסיבותיו המשפחתיות של זגורי.

בוחבוט - נטען, כי הושת על בוחבוט העונש המירבי בעבירות בהן הורשע, אף שלא נגרמו במקרה זה נזקי גוף. עוד נטען, כי היה מקום ליתן משקל בעניינו של בוחבוט לשיקול השיקום נוכח גילו הצעיר, עברו הפלילי שאינו מכביד והעובדה שזהו מאסרו הראשון מאחורי סורג ובריח. עוד נאמר, כי לא הוענק המשקל הראוי לנסיבותיו האישיות הקשות. לבסוף נאמר, כי עונשו של בוחבוט חורג לחומרה ביחס לנסיבות העבירה וחלקו בביצועה - ראשית הוזכר, כי בוחבוט לא היה מעורב בתכנון העבירה ושנית, כי הרימון שהושלך נועד אך להפחיד את חלפון ולא לפגוע בו.

אלמקייס - הוזכרו נסיבות חייו הקשות, וביניהן התייתמותו מאב בגיל צעיר והקשיים הכלכליים שחוותה משפחתו. הוסבר - כאמור - כי נוכח רצונו לסייע בפרנסת המשפחה הידרדר אלמקייס למעשים פליליים. נטען, כי לידת בתו הבכורה בעת מעצרו - הגבירה בו את הרצון לשנות ולתקן את דרכיו, ובין היתר מסיבה זו היה מקום להעניק משקל לאינטרס השיקום בעניינו. עוד נטען, כי ראוי היה לשקול לקולה את טענותיו, לפיהן כלל לא ידע שהוא מניח את הרימון בפתח ביתו של קצין שב"ס, וכי בסופו של יום לא נגרם נזק ממשי כתוצאה מהנחת הרימון. לבסוף נטען, כי בית המשפט קמא לא נתן ביטוי בגזר דינו לחלקו המזערי בביצוע העבירה, שכן לא לקח חלק בתכנונה.

חנוכוב - נטען, כי בעניינו של חנוכוב היה מקום לבכר את שיקול השיקום על פני שיקול ההרתעה. הוסבר, כי עברו הפלילי שאיננו מכביד, והאופן השלומיאלי בו בוצעה

העבירה בה הורשע - יש בהם להעיד שאין מדובר באדם בעל דפוסים עברייניים. עוד נטען, כי נוכח עברו הפלילי שכאמור איננו מכביד, ומכיון שזהו מאסרו הראשון מאחורי סורג וברית - אף ענישה מקלה יותר היתה מגשימה את מטרת ההרתעה בעניינו. הוזכרו גם נסיבותיו האישיות והמשפחתיות של חנוכוב. לבסוף נטען, כי לא היה מקום להשית עונש זהה על ממן וחנוכוב, הנבדלים זה מזה בעברם הפלילי ובמידת מעורבותם בעבירה.

ממן - נטען, כי היה מקום ליתן יתר משקל לקביעת בית המשפט המחוזי, לפיה לא היה ממן מעורב בתכנון העבירה, ואף לא קיבל תמורה כספית בגין מעורבותו. כן נטען, כי לא הוענק המשקל הראוי לנסיבותיו המשפחתיות והאישיות. עוד נאמר, כי לא היה מקום להפעיל את עונש המאסר המותנה בעניינו במצטבר לענישה שהושתה עליו בתיק דנא; וכי ניתן היה להגשים את מטרות הענישה בעניינו גם באמצעות הפעלת המאסר המותנה בחופף לענישה בתיק זה. לבסוף נטען, כי עונשו של ממן מופלג בחומרתו לעומת הענישה הנוהגת בכגון דא, בפרט בהתחשב במעורבותו המצומצמת בעבירה.

צז. המערערים צירפו פסיקה, אשר לדידם משקפת את הענישה הנוהגת בעבירות בהם הורשעו. נציין כבר עתה, כי מרבית הפסיקה שצורפה משקפת גזרי דין שהושתו לאחר הסדרי טיעון - נסיבה משמעותית הנבדלת מעניינו. ועוד, בעניינו של זגורי צורפה פסיקה של בית המשפט המחוזי (תפ"ח 1011/03) שגזר הדין בה הוחמר משמעותית על-ידי בית משפט זה (ע"פ 5753/04). לבסוף, עיון בפסיקה בעבירות דומות מלמד, כי רף הענישה איננו אחיד דיו, וכמובן כל מקרה נשקל לנסיבותיו (ראו למשל ע"פ 3210/06 עמארה נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו], בו נסקרה הענישה בגין עבירות הצתה). כן עלינו לזכור, כי העבירות אינן עומדות לבדן והן חלק ממכלול עברייני חמור, אף אם יתכן כי אכן עונשם של המערערים נוטה לרף גבוה יחסית בסולם הענישה (ראו למשל לעניין עונשו של זגורי ע"פ 3468/07 עצמון נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו]; ע"פ 2887/07 ברק נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] ובעיקר עונשם של ברק ובן שמעון).

ערעור המדינה

צח. המדינה מערערת על קולת עונשו של בוחבוט, בנימוק שאיננו הולם את חומרת העבירות בהן הורשע. נטען, כי ראוי שבקביעת עונשו של בוחבוט יוענק משקל לנכונותו לסייע בביצועה של העבירה, ממנה נשקף סיכון רב, ללא כל מניע או תמורה.

הוזכר גם הנזק שנגרם כתוצאה מהשלכת הרימון - מות כלבתו של חלפון וכן הנזק שנגרם לדירה עצמה. נטען גם, כי בעניינו של בוחבוט נדרשת ענישה מחמירה נוכח עברו הפלילי המכביד. לשיטת המדינה, דפוסיו העברייניים של בוחבוט מלמדים על הסכנה הנשקפת הימנו לציבור ועל הצורך בענישה מרתיעה בעניינו.

דיון והכרעה - גזר הדין

צט. נבחן עתה את הצדדים לחומרה ואת השיקולים שכנגד בכל הנוגע לעונש. נאמר כבר כאן: חומרת המקרים מדברת בעדה, השיקולים האישיים לקולה נשקלו על-ידי בית המשפט קמא ושוקללו באין דופי; השאלה בעניינינו היא המשקל שיש לייחס למחדלי המשטרה שעליהם עמדנו בהרחבה.

ק. אין לחלוק על החומרה היתרה שיש לייחס לאישומים בהם הורשעו המערערים - הן מבחינת הסיכון הטמון בהם, והן מבחינת אופיים והמניעים בבסיסם. ברי, כי אותו "חוט עברייני קשה מקשר" (פסקה 15 לגזר הדין) שדיבר עליו בית המשפט קמא, של מסרים מאיימים ואלימים למי שאינו נושא חן בעיני זגורי ומרעיו - ראוי לענישה של ממש. האישום הראשון (בו הורשע בוחבוט) כולל השלכת רימון לביתו של עיתונאי. אמנם העיתונאי לא שהה בביתו באותה עת - וכך בודאי נמנע אסון גדול - אך לא ברור האם עובדה זו היתה ידועה לבוחבוט בעת שסייע להוביל את הרימון לזירה. כמו כן, אף שחלפון לא נפגע פיטית מהשלכת הרימון, פיצוצו גבה נזקים חמורים אחרים - פגיעה בחייו של בעל חיים וכן פגיעה ברכוש. נזכיר גם את הצהרתו בדבר ההשלכות הקשות שהיו למקרה על חייו האישיים והמקצועיים, שאין עילה להטיל בה דופי. מעבר לכך, ללא ספק יש לייחס חומרה יתרה לניסיון לפגוע באנשי תקשורת המנסים לבצע את עבודתם העיתונאית. אין להכביר מילים על חשיבות חופש העיתונות וחיוניותו לחברה מתוקנת; הגנה על חופש זה מחייבת גם העברת מסר מרתיע לעבריינים, אשר מנסים "להשתיק" עיתונאים באמצעות מסרים מאיימים.

קא. גם באישום השני עדים אנו לשימוש מסוכן ברימון, אף אם כטענת זגורי ואלמקייס נועד הרימון "רק" למטרות איום, ולא הונח במטרה לפגוע בצלאח או בבני משפחתו. בדומה למקרהו של חלפון, גם אם לא נגרמו לצלאח או לבני משפחתו נזקים פיסיים (ועל כן גם לא נפסק לטובתם פיצוי) - מתצהירו של צלאח ברור, כי איכות חייו וחי משפחתו נפגעה בעקבות המקרה; זאת בנוסף לפגיעה בתפקודו המקצועי. יתרה

מכך, כעולה מכתובת הגרפיטי שרוססה מחוץ לביתו של צלאח, מאחורי הנחת הרימון עמד ניסיון להשפיע באמצעות איומים על הדרך בה ימלא את עבודתו בשירות הציבורי; מי שנתנסה בכגון דא אינו יכול להקל בכך ראש. אופי העבירה מלמדנו על כך שאין מורא החוק על המערערים הנוגעים בדבר, ואינם בוחלים באמצעים אלימים ומסוכנים כדי להשיג את מבוקשם. לא מצאנו ממש בטענתו של אלמקייס, לפיה כלל לא ידע בעת הנחת הרימון שצלאח הוא קצין שב"ס, ומקובלת עלינו הנמקתו של בית המשפט קמא בעניין זה, כי תוכן הודעת הגרפיטי מעיד על טיב עיסוקו של "נמען" האיום. ראוי לשלוח מסר חד וברור למנסים לפגוע בעבודתם של אוכפי החוק - כי עבריינותם תיענה בענישה מתמירה ומרתיעה. הנה מה שנאמר על הטרור העברייני המכוון כלפי שוטרים:

"מעשיהם של המערערים, שכללו איומים ותקיפה של שוטרים הממלאים תפקיד ציבורי על פי דין, הינם בבחינת התנהגות פלילית חמורה ושלוחת כל רסן אשר קוראת תיגר על אושיות שלטון החוק תוך התעלמות מופגנת מנורמות ההתנהגות הראויות שיש להקפיד עליהן" (ע"פ 8704/08 הייב נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] - השופט דנציגר).

קב. לבסוף, אף אם לא נחשפו בפנינו המניעים בבסיס החלטתם של זגורי, ממן וחנוכוב להצית את קיוסק "בון-בון" דומני, כי צודק בית המשפט המחוזי בקביעתו שמתקבל הרושם, כי באמצעות ההצתה ניסו המערערים לשלוח מסר מאיים לגורם הקשור בקיוסק; זאת לפי הוראתו של זגורי. יש בכך להעיד על מעין דפוס בהתנהלותו של זגורי, שכן באישום זה, כמו באישום השני, עדים אנו לנסיונו להטיל מורא ולכפות את רצונו באמצעים אלימים, וחנוכוב, קורקוס וממן סייעו לו בהוצאת מטרתו מן הכוח אל הפועל. במקרה זה עסקינן בנסיון הצתה - עבירה שהימנה נשקפת סכנה פוטנציאלית כנודע, אף אם לא התממשה במלואה במקרה זה, תודה לאל; ונודמן לי להעיר בעבר על חומרתה של עבירה זו:

"...במובן הפשוט של הסכנה לחיים ולרכוש, הפוטנציאל ההרסני שבה, וכדברי בית משפט זה אשר להצתה שציטט בית המשפט קמא מפי השופט - כתארו אז - ריבלין, בבש"פ 6526/02 אלענמי נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו]: 'שיודע אתה את תחילתה ואין אתה יודע את סופה...'. לא בכדי קבע לה המחוקק עונש מאסר מן הגבוהים שבסולם הענישה, חמש עשרה ועשרים שנה, ... בשל הסכנה הרובצת לפתח בגינה, שראשיתה

ואחריתה עלולה להיות שערי מוות" (ע"פ 3210/06)
עמארה נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו].

קג. עיון ברישום הפלילי של כל אחד מן המערערים אינו מוסיף נחת: זגורי עמד עד הנה (לפני תיק זה) שבע עשרה פעם לפני בתי המשפט, מאז גיל 12 בעבירות אלימות - לא אחת כלפי שוטרים - איומים, סחיטה, סמים וריצה מאסרים; בוחבוט עמד שלוש פעמים לפני בתי המשפט בעבירות נשק ואלימות; אלמקייס עמד חמש פעמים לפני בתי המשפט בעבירות שוד, רכוש וסמים וריצה מאסר ממושך; ממן עמד שבע פעמים לפני בתי המשפט בעבירות סמים, רכוש ואלימות וריצה עונש מאסר וכן עבודות שירות; חנוכוב עמד פעמיים לפני בתי המשפט בעבירות אלימות ואיומים. לפנינו קבוצת אנשים שאינם נמנים על ל"ו הצדיקים, גם אם מי מהם הולך לשחר פני רבנים.

קד. אילו יכולנו לעצור כאן את דיוננו, לא היה מקום להתערבות בגזרי הדין ואולי אף לקבל את ערעור המדינה. אך באים אנו עתה לאידך גיסא: מה משמעות המחדלים שנפלו בהתנהלותה של המשטרה בעניינם של המערערים, שבהם דן בית המשפט קמא ארוכות - אמנם, הוא קבע כי בסופו של יום, ובכפוף להגברת דרישת הסיוע, לא היה במחדלים אלה כדי לפגוע בזכותם של המערערים להליך הוגן - וכאמור מצטרפים אנו לקביעה זו. והנה בהתייחסו לטענת המערערים, כי יש במחדלי החקירה כדי להצדיק הקלה משמעותית בעונשם קבע בית המשפט:

"צוין בצדק, כי מלאכת הבאת הראיות התארכה עקב הצורך להידרש פעם אחר פעם, לעדויות החוקרים בעניין זה, ואולם הטענות לגבי עינוי דין מיוחד שנגרם עקב כך לנאשמים הינן טענות מרחיקות לכת" (עמוד 19 לגזר הדין).

בית המשפט קמא ראה איפוא במחדלי החקירה נסיבה אשר יש להתחשב בה לקולה, אך דחה את הטענה לגבי עינוי דין מיוחד. מסכימים אנו לקביעתו של בית המשפט קמא, כי טענות המערערים מרחיקות לכת, וכי בנסיבות אין מקום להסתפק בתקופת המעצרים שריצו כענישה בגין העבירות נשואות תיק זה; עם זאת וכפי שיוסבר, הגענו לכלל מסקנה כי מחדלי החקירה והשלכותיהם על ההליך המשפטי מצדיקים הקלה מסוימת נוספת בעונשם של המערערים. כשם שישנו אינטרס ציבורי בהעמדת עבריינים מעין אלה לדין ובענישה ראויה, כך ישנו אינטרס ציבורי גדול בהתנהלות נכונה וראויה של חקירה.

קה. שאלת השפעתם של מחדלי החקירה ופגמיה על תוצאת ההליך המשפטי נדונה בעבר בפני בית משפט זה. וכבר ציינו למעלה, כי במקרים מסוימים עלולים המחדלים להביא לפסילת ההליך או לזיכוי נאשם מן העבירות המיוחסות לו (ראו למשל האסמכתאות בפסקה כו). נקבע גם, כי בנסיבות מסוימות יתכן ליתן ביטוי למחדלי החקירה בשלב גזירת הדין (ראו למשל [ע"פ 4855/02 מדינת ישראל נ' בורוביץ, פ"ד נט\(6\) 776, 831](#)). בעניין ולס ([ע"פ 10715/08](#) ולס נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו]) ראה השופט מלצר (בדעת יחיד) בפגמים שנפלו בחקירת המערער דשם - פגיעה בזכות ההיועצות ופגיעה בכבודו כאדם דתי - עילה להקלה בעונשו. תוצאה זו נומקה על-ידי השופט מלצר בשני טעמים - ראשית, נוכח הפגיעה בעקרונות הצדק וההגינות המשפטית, כמעין הגנה "מן הצדק" (ראו האסמכתאות שם, וכן י' [נקדימון הגנה מן הצדק \(תשס"ט\) 492-493](#)) ושנית, למען "לא יישנו הדברים" (עניין ולס, פסקה 3); ראו גם הערתי בע"פ [9956/05](#) שי נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] פסקה ג'. בענייננו, לאחר שנבחנו מהות המחדלים והפגמים שנפלו בחקירה קבענו, כבית המשפט קמא, כי אינם יורדים לשורשו של ההליך באופן שמנע מן ההגנה לנהל הליך הוגן, ובמקום שנוצר ספק בעקבות הפגמים קבע בית המשפט קמא, כי הספק יפעל לטובת המערערים. אין מדובר במקרה בו לא ניתנה לחשוד הודעה בדבר זכות ההיועצות. כמו כן, בניגוד לעניין ולס - בענייננו גם לא נפגע כבודם של המערערים בעקבות המחדלים. ואולם, אף אם הפגמים לא פגעו "בעקרונות הצדק וההגינות המשפטית" (עניין ולס, פסקה 3) היה בבסיסם כדי לפגוע בהיבטים אחרים של ההליך המשפטי - בציפיות מן המשטרה להתנהגות נאותה, לניקיון המקצועי הנדרש משוטרים גם כאשר שואפים הם מאוד, ובצדק, לאכוף את החוק כלפי עבריינים מסוכנים; למחדלים מובהקים מחיר גם בתחום הימשכות ההליכים (ובין היתר, מסיבה זו אין להלום את טענת המדינה בפנינו, כי הפגמים שייכים אך "להפרות הטכניות"); אף אם איננו יכולים לאמוד את פרק הזמן שנוסף להליך כתוצאה מן המחדלים, ברי כי הצורך לחקור עדים בשנית, וה"מאבק" שניהלה ההגנה במטרה לחשוף חומרי חקירה נוספים שלא הועברו לידיה או לא תועדו - הביאו להימשכות, באופן שגם פגע במערערים:

"כידוע, זכות היא הנתונה בידי של מי שהועמד לדין, כי משפטו יסתיים במהירות. זאת, מפאת הקושי הטמון בסטטוס של נאשם, מפאת הלחץ והחשש המתמיד בו נתון הנאשם והקושי שטמון בניהול ההליכים נגדו..."

ראשית נבהיר כי על דרך הכלל סבורים אנו כי אין זה נכון לקבוע כלל לפיו מקום שנגרם לנאשם עינוי דין בשל התמשכות ההליכים, יימצא המרפא לקושי זה

בביטול הכרעת הדין המרשיעה... לעומת זאת, במישור העונש יש מקום להתחשבות בחלוף הזמן ובהתארכות ההליכים, כל עוד לא צעדיו של הנאשם עצמו הם שגרמו אותם" (ע"פ 2103/07 הורוביץ נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] פסקאות 335-336)

נזכיר, כי המצוי במעצר זכויותיו אינן כשל אסיר על כל המשתמע מכך. הנה כי כן, בענייננו גרמו המחדלים לעיכובים מיותרים במשפט, ובפסיקה נקבע, כאמור, כי ניתן להעניק משקל לקולה לנסיבה זו. כשלעצמי סבורני, כי נוכח התנהלות המשטרה ראוי לעשות כן בנסיבות העניין. כמותי כשופט מלצר סבורני, כי יש להתריע בפני החוקרים שלא יישנו מחדלי החקירה. אמנם בפסק הדין בעניין יששכרוב נקבע, כי מודל דוקטרינת הפסילה הפסיקתית שואב מן המשפט הקנדי, בו פסילת ראייה לא נועדה לשרת תכלית הרתעתית-חינוכית (עניין יששכרוב, עמודים 554-555), אך במקרים של מחדלים קיצוניים כבענייננו המשפיעים על ניהולו של ההליך - יש מקום להקלה כאמור. אין בכך כדי להמעיט מן הצורך להתמודד עם הפגמים והמחדלים שנתגלו בחקירה באופן מערכתית, קרי, קיום בירור מעמיק וחד על אודות הפרקטיקות בקרב גורמי החקירה (וכן ברמה הפיקודית), כדי לודא שאין בהן להפר נהלים וחוקים מחייבים.

קו. סיכומם של דברים, למחדלי החקירה בענייננו היתה השפעה על התעכבות ההליך המשפטי בעניינם של המערערים, באופן שגרם להם עינוי דין מסוים, ועל כן מצדיק הקלה מסוימת בעונשם; זאת גם מתוך אינטרס הציבור במשטרה הפועלת כדין. נוסף, כי מקרה זה מחדד את הצורך בהקפדה על חוק והנחיות מצד גורמי אכיפה, ואת נחיצותה של בדיקה מערכתית בעקבות מחדלים. אין בכך לדעתנו כדי להחליש את גורמי האכיפה במשימתם, אלא לחזקם, וגם אין לראות מקרה זה כ"מרשם הקלה בעונש" כל אימת שתועלה טענת מחדל.

קז. נוכח האמור החלטנו להקל במידת מה בעונשי המאסר בפועל שהושתו על המערערים, תוך ששאר רכיבי העונש יישארו על כנם.

זגורי - מרכיב המאסר בפועל (7 שנים ו-6 חודשים, כולל המאסר המותנה) יופחתו 9 חודשים - ובסך הכל עונש מאסר בפועל בן 6 שנים ו-9 חודשים.

בוחבוט - מרכיב המאסר בפועל (4 שנים ו-6 חודשים) יופחתו 8 חודשים, ובסך הכל עונש מאסר בפועל בן 3 שנים ו-10 חודשים.

אלמקייס - מרכיב המאסר בפועל (5 שנים ו-6 חודשים) יופחתו 6 חודשים ועונש המאסר המותנה שהיה תלוי ועומד נגדו בת"פ 8046/04 (18 חודשים) יופעל באופן ששנה תרוצה במצטבר לעונש בגין העבירות נשואות תיק זה ו-6 חודשים ירוצו בחופף - ובסך הכל עונש מאסר בן 6 שנים (יש לזכור, כי בסופו של יום גזר דינו של אלמקייס מבטא גם את הרשעתו בת"פ 8106/08).

חמן - מרכיב המאסר בפועל (שנתיים ו-6 חודשים) יופחתו 4 חודשים, ובסך הכל עונש מאסר בן שנתיים וחודשיים.

חנוכוב - מרכיב המאסר בפועל (שנתיים ו-6 חודשים) יופחתו 4 חודשים, כך שעונש המאסר בפועל בענייננו יעמוד על שנתיים וחודשיים.

קח. כאמור (פסקה צא) אציע כי לא ניעתר לערעורים על הכרעת הדין. אשר לגזר הדין אם תשמע דעתי יופחתו עונשי המאסר בפועל של המערערים באופן המפורט מעלה, ונוכח האמור יידחה ערעורה של המדינה על קולת עונשו של בוחבוט. אציין, כי בערעורה ביקשה המדינה, כי ככל שיתקבל ערעורה על זיכוי של זגורי מן האישום הראשון - יקבל הדבר ביטוי בענישתו, אך נוכח אי קבלת הערעור אין מקום לדון כך מעבר לאמור.

ש ו פ ט

השופט ס' ג'ובראן:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט י' דנציגר:

1. אני מסכים לפסק דינו של חברי, השופט א' רובינשטיין, ולקביעותיו. מאחר שהכרעת הדין התבססה באופן משמעותי וניכר על עדות עד המדינה אבקש להידרש לנושא זה.

2. הלכה היא כי לעדות עד מדינה יש להתייחס בזהירות מרובה, נוכח שותפותו בדבר העבירה, האינטרס האישי שלו, טובת ההנאה שהובטחה או שניתנה לו והלחץ הנפשי הכרוך במעמד זה, נוכח הציפיות שתלו בו [ראו: [ע"פ 190/82 מרקוס נ' מדינת ישראל, פ"ד לז\(1\) 225, 289-292 \(1983\)](#) (להלן: עניין מרקוס); [ע"פ 70/87 דהן נ' מדינת ישראל, פ"ד מא\(3\) 113, 117-118 \(1987\)](#); יעקב קדמי על הראיות חלק ראשון 203, 496-499 (מהדורה משולבת ומעודכנת, 2009) (להלן: קדמי, על הראיות)].

על מידת הזהירות הרבה שיש לנקוט בבחינת עדותו של עד מדינה עמד המחוקק בהוראת [סעיף 54א לפקודת הראיות](#) [נוסח חדש], התשל"א-1971, לפיה הכרעה על פי עדות יחידה מסוג זה טעונה סיוע, כאשר על מנת שראיה תהווה סיוע עליה לעמוד בשלוש דרישות מצטברות: להיות עצמאית ונפרדת מן העדות הטעונה סיוע; להתייחס לנקודה ממשית השנויה במחלוקת בין הצדדים; ולסבך, או לפחות לנטות לסבך, את הנאשם באחריות לביצוע העבירה [ראו: [ע"פ 4649/01 אסולין נ' מדינת ישראל, פ"ד נו\(1\) 616, 622 \(2001\)](#); [ע"פ 5002/09 מדינת ישראל נ' ז'אנו](#) (פורסם בנבו, 2.12.2010) (להלן: עניין ז'אנו); קדמי, על הראיות 264-265].

כמו כן, הלכה היא כי רף הסיוע הנדרש נגזר מטיבה של העדות אשר טעונה סיוע, כך שקיים בין השניים קשר הפוך: ככל שמשקלה ומהימנותה של העדות אשר טעונה סיוע עולה, כך יורד המשקל הנדרש מראית הסיוע, ולהיפך [ראו: [ע"פ 3900/95 פלוני נ' מדינת ישראל, פ"ד נ\(3\) 104, 107 \(1996\)](#); [ע"פ 4009/90 מדינת ישראל נ' פלוני, פ"ד מז\(1\) 292, 302 \(1993\)](#); קדמי, על הראיות, 266-267]. זאת ועוד, נוכח לשונו הברורה של החוק ורוח הפסיקה גם אם הגיע בית המשפט לכלל מסקנה כי העדות אשר טעונה סיוע אינה מהימנה ותוכנה אינו אמת אזי אין הסיוע יכול לסייע ולהפוך לאמין את הבלתי אמין. ומנגד, גם כאשר העדות אשר טעונה סיוע מתקבלת על ידי בית המשפט כאמת לאמיתה, עדיין חייב להימצא לה סיוע [ראו: [ע"פ 869/81 שניר נ' מדינת ישראל, פ"ד לח\(4\) 169, 226-227 \(1984\)](#) (להלן: עניין שניר); קדמי, על הראיות 184-185, 266]. עם זאת, בקביעת מידת האמון שיש לתת בעדות הטעונה סיוע רשאי בית המשפט לפנות למכלול הראיות שהובאו לפניו, ואין כל הכרח לחצוץ בין הראיות המהוות סיוע לבין יתר הראיות, כך שכל מערכת ראיות תיבחן בנפרד [ראו: עניין שניר בעמ' 229].

3. באשר למקרה שלפנינו, לאחר שעיינתי בהכרעת הדין, בחומר הראיות ובעדויות השונות שהוצגו לפני בית המשפט המחוזי הגעתי לכלל מסקנה כי אכן קיים גרעין של אמת בעדות עד המדינה, אשר יש בצירופו למעטפת ראיות הסיוע כדי לבסס את הרשעת המערערים באישומים בהם הורשעו כמפורט בהכרעת הדין. לעניין זה יש לציין כי בית המשפט המחוזי לא התעלם מן הסתירות השונות שעלו מהודעותיו השונות של עד המדינה ומעדותו ואף העניק משקל נכבד לאופיו של עד המדינה ולהתנהלותו לאורך ההליך. זאת ועוד, בית המשפט המחוזי נדרש לסוגיות חוסר התייעוד וההסכם המקדמי והסביר את השלכותיהן על ההליך שלפניו. לעניין זה יש לציין כי אין ספק כי אילו עמד לפני בית המשפט המחוזי התייעוד המלא של חקירת עד המדינה והמגעים לקראת חתימתו על הסכם עד מדינה הייתה מלאכת הכרעת הדין קלה יותר.

יצויין, כי חוסר התייעוד בא לידי ביטוי במקרה דנן בכך שמפגשים ושיחות שקיימו החוקרים עם עד המדינה לא תועדו ורק בדיעבד הוכנו זיכרונות דברים על ידי החוקרים, בעיצומה של חקירתו הנגדית של עד המדינה. כמו כן, רק בשלב זה התברר כי קיימת טבלה שנערכה על ידי המשטרה על מנת לשקול אם להעניק לקורקוס מעמד של עד מדינה, וזו הועברה לידי ההגנה, כאשר בית המשפט המחוזי קבע כי אין לקבל את טענת המאשימה כי לא מדובר בחומר חקירה. זאת ועוד, ככל שהתקדמה שמיעת התיק בבית המשפט המחוזי צצו ועלו מסמכים נוספים. כך למשל, התגלה ההסכם המקדמי שנחתם עם עד המדינה בניגוד לעמדת הפרקליטות, כאשר כל עדי התביעה שמסרו את עדותם טרם גילוי הכחישו את קיומו. נוכח האמור לעיל קבע בית המשפט המחוזי כי לעניין זכות העיון בחומר החקירה שמקורה [בסעיף 74 לחוק סדר הדין הפלילי](#) [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 ניתן להבין כשל חד פעמי בתייעוד, אך קשה לקבל כשל כה רצוף באי תיעוד ובטעויות בשיקול דעת.

אכן, בית המשפט המחוזי קבע כי אין לגרוס כי בהתנהלות החוקרים שתוארה לעיל, בין זו העלולה להיות מכוונת ובין זו הנחזית כרשלנית או כרשלנית רבתי, היה כדי לשמוט את הקרקע מתחת לאפשרות הגנתם של המערערים ולפגום ללא תקנה בהגינות ההליך הפלילי ובטוהרו. עם זאת, יש להדגיש כי מדובר במחדלי חקירה חמורים שאין להקל בהם ראש ושותף אני לדעתו של חברי השופט דובינשטיין כי אף אין כל הצדקה לאופן התנהלות החוקרים במקרה דנן, אשר מעבר לפוטנציאל הפגיעה שלה במערערים, הרי שהיא עלולה לגרום לפגיעה באמון הציבור ברשויות האכיפה.

כמו כן, הנני מצטרף לקריאתו של חברי כי יש לערוך בירור באשר להתנהלות גורמי החקירה במקרה דנן ולהפיק את הלקחים הנדרשים, ככל שאלו טרם בוצעו והופקו, וכן מצטרף לדרישתו כי אלו יערכו בהקדם, כך שבתוך 60 ימים יוגש עדכון לעניין זה.

4. נוכח כל האמור לעיל, קבע בית המשפט המחוזי כי המבחן המתאים לעדותו של עד המדינה יהיה בסיוע הנדרש לה ברף גבוה ובראיות אובייקטיביות חיצוניות. במסגרת מלאכת ההכרעה ניתח בית המשפט המחוזי את עדות עד המדינה לגבי כל אחד מן האישומים ובהתאם לקביעותיו ביחס לעדות זו העמיד את רף הסיוע הנדרש והמתבקש. לאחר מכן, בחן בית המשפט המחוזי האם יש במכלול הראיות הרלוונטיות לאישום הספציפי ולמעורר המסויים כדי לעמוד ברף הסיוע הנדרש. יצויין, כי ככל שהדבר נוגע לאישומים אשר במסגרתם לא עמד הסיוע ברף הנדרש על מנת לבסס יחד עם עדות עד המדינה הרשעה מעל לספק סביר, זוכו המערערים מהמיוחס להם מחמת הספק.

כך למשל, במסגרת האישום הראשון זיכה בית המשפט המחוזי את המערער 1 מהמיוחס לו, וקבע ביחס לסיוע הנדרש כי:

"במצב זה בו עדותו של עד המדינה בהתייחס לזגורי מקרטעת ובנקודה מהותית - האם עבר על פניו בסמוך להישמע הפיצוץ - נדחית ולאור הסתירות בעדותו לגבי שעת המפגש המוקדם והתאמת השעה לאיכון זגורי במקום המפגש, בהתווסף לאי התיעוד בזמן אמת ולעובדה שאירוע זה עלה לראשונה כמענה לשאלת החוקר, לא די בשקררים של זגורי אם עשה או לא עשה "סיבובים" סביב הזירה, שעה שאינו מרחיק עצמו מזירת האירוע, כדי להוות סיוע לעדותו של עד המדינה, הטעונה זהירות לאור הפריכות שבה ולסיוע של ממש בראיה חיצונית כלשהי - שאינה בנמצא" (פסקה 71 להכרעת הדין).

מנגד, במסגרת האישום הראשון הרשיע בית המשפט המחוזי את המערער 2 וקבע באשר לעדות עד המדינה ובאשר לרף לסיוע הנדרש לעניין זה כי:

"להבדיל מזגורי, שם עד המדינה נקלע לסתירות רבות לעניין מיקומו של זגורי לשעת האירוע, דבר שהשליך לגבי הרף הגבוה של הסיוע הנדרש, שלא היה בנמצא,

הרי שלגבי בוחבוט שונה המצב שכן הפרטים שמסר עד המדינה מתאשרים בשטח וקיים גם הסיוע אובייקטיבי שמקורו בעדויות הסטודנטים, איכון בוחבוט בזירת העבירה, האזנות סתר בהתווסף לשקרים המהותיים של בוחבוט הנוגעים לאירוע" (פסקה 73 להכרעת הדין).

כפי שניתן להבחין וכאמור לעיל, קיימים יחסי גומלין ברורים בין מידת האמון שניתנת לעדות עד המדינה לבין רף הסיוע הנדרש לגביה. כאשר האמון בעדות עד המדינה פוחת נוכח חוסר עקביות, סתירות או תמיהות הנובעות ממנה, רף הסיוע הנדרש עולה. מנגד, כאשר ניתן לתת בעדות עד המדינה אמון רב, רף הסיוע הנדרש פוחת. נוכח האמור לעיל ניתן להתרשם כי במסגרת בחינת עדות עד המדינה והסיוע לה פעל בית המשפט המחוזי לאור ההלכות שהוזכרו לעיל.

5. יש לציין כי בפסק דינו של השופט רובינשטיין נקבע כי גם אם התחמק עד המדינה בעדותו לא פעם מעימותים עם סתירות שנתגלו בה, אין בכך כדי לסתור קיומו של גרעין אמת בעדותו, וזאת בכפוף לראיות סיוע מוגברות. לעניין זה יצויין כי לאחרונה הציג חברי, השופט י' עמית, בעניין ז'אנו כי במקום לבחון את עדות עד המדינה ולצאת ממנה אל הראיות החיצוניות ניתן לצאת מן הראיות החיצוניות לעדות עד המדינה. בעניין ז'אנו קבע השופט עמית כי מכלול הראיות החיצוניות, שלא היו תלויות בעד שעדותו הייתה טעונה סיוע, יוצרות "מסה קריטית" המטה את הכף עד לסף ההרשעה, ועדותו של אותו עד היא אך "התוספת הנדרשת כדי להסיר ספק סביר". נראה כי לפי גישה זו ניתן להפוך את היוצרות, כך שעדות עד המדינה תהווה את הסיוע הנדרש לשם הרשעה ולא את הבסיס לה. לדידי, במקרים בהם אין בעדות עד המדינה גרעין של אמת או במקרים בהם מתקבלת המסקנה כי עדות זו אינה קבילה, אל לו לבית המשפט להעניק לה כל משקל, והוא רשאי לבסס את הרשעת הנאשם, ככל שניתן בנסיבות העניין, על מכלול הראיות האחרות בתיק, בכפוף לדיני הראיות ולפסיקה. עם זאת, סבורני כי במקרים בהם התבסס בית המשפט על עדות עד המדינה כעדות יחידה להרשעה, אין מקום לסטות מהפסיקה הנוהגת ומהוראות החוק הברורות לעניין זה.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט א' רובינשטיין.

ניתן היום, כ"ט באייר התשע"א (2.6.2011).

א' רובינשטיין 1361/10-54678313

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט

העותק כפוף לשינויי עריכה וניסוח. 10013610_T07.doc שפ
מרכז מידע, טל' 077-2703333 ; אתר אינטרנט, www.court.gov.il

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה

[בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן](#)